

T.C.
KAFKAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

FOTOĞRAFLARLA 7. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
TARİHSEL ZAMAN ALGISI

Şeyda MARANCI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Özgür AKTAŞ

Kars – 2017

T.C.
KAFKAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

FOTOĞRAFLARLA 7. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
TARİHSEL ZAMAN ALGISI

Şeyda MARANCI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman ve Jüri Üyeleri

Doç. Dr. Özgür AKTAŞ

Yrd. Doç. Dr. Hasan ASLAN
Yrd. Doç. Dr. Ahmet Emin OSMANOĞLU

Kars – 2017

KAFKAS ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Şeyda MARANCI tarafından hazırlanan **Fotoğraflarla 7. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Zaman Algısı** başlıklı bu çalışma, 13/06/2017 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda **başarılı** bulunarak jürimiz tarafından **İlköğretim Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi** olarak oy birliğiyle kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Başkan : Doç. Dr. Özgür AKTAŞ

İmza:

Üye : Yrd. Doç. Dr. Hasan ASLAN

İmza:

Üye : Yrd. Doç. Dr. Ahmet Emin OSMANOĞLU

İmza:

ONAY

Bu tezin kabulü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun/...../2017 tarih ve/..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Unvanı Adı Soyadı

Enstitü Müdürü

Yrd. Doç. Dr. Yaşar KOP

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “Fotoğraflarla 7.Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Zaman Algısı” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, dönem projesi içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, dönem projesi yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakça da gösterilenlerden oluştuğunu taahhüt ederim.

Scientific Ethic Statement

I declare that I complied with the rules of academic and scientific ethics from the proposal stage to the process of completion of the study titled “Historical Time Perception With Photographs of The Seventh Grade students” as Master Thesis I prepared, that I obtained all information in term Project with the framework of scientific ethics and traditions, that I showed sources to the each quotation I made directly or indirectly in this study I prepared as a term Project in accordance with the writing rules and works which I used have been shown in the bibliography.

06 /13 /2017

Şeyda MARANCI

Ş. Marancı

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	ii
ÖZET	vii
ABSTRACT.....	viii
ÖNSÖZ	ix
KISALTMALAR DİZİNİ.....	x
TABLOLAR DİZİNİ	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xiii
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ	xiv

BİRİNCİ BÖLÜM

1.GİRİŞ	1
1.1.Araştırmanın Amacı.....	1
1.2. Araştırmanın Önemi ve Problem Durumu	1
1.3. Alt Problemler.....	2
1.4. Varsayımlar	2
1.5.Sınırlılıklar	2

İKİNCİ BÖLÜM

2.KURAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	3
2.1.Türkiye’de Uygulanan Sosyal Bilgiler Programı.....	3
2.2. Zaman.....	4
2.3. Çocuklarda Zaman Algısının Gelişimi	6
2.4. Tarihsel Zaman Kavramı	8
2.5. Sosyal Bilgiler Dersinde Tarihsel Zaman Kavramının Öğretimi.....	9
2.5.1. Kronoloji Bilgisi	12
2.5.2. Kronoloji Becerisi	13
2.6. Tarihsel Zaman Kavramının Öğretimi İçin Önerilen Etkinlikler.....	13

2.6.1. Zaman Şeritleri.....	15
2.6.2. Zaman Kapsülleri.....	16
2.6.3. Hikâyeler.....	17
2.6.4. Aile Büyükleriyle Görüşme	18
2.6.5. Tarihsel Niteliği Olan Üç Boyutlu Kanıtlar.....	19
2.6.6. Yerel Tarih	19
2.7. Değişim ve Süreklilik.....	21
2.7.1. Değişim ve Süreklilik Kavramlarının Öğretiminde Kullanılabilecek Bazı Stratejiler:.....	22

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.Sosyal Bilgiler Dersinde Görsel Materyal Kullanımı.....	24
3.1.Görsel Okuryazarlık.....	25
3.2.Fotoğraf.....	27
3.2.1.Fotoğrafın Tarihçesi.....	30
3.2.2.Osmanlı İmparatorluğu'nda Fotoğraf	33
3.2.3. Cumhuriyet Döneminde Fotoğraf	35
3.3. Tarihsel Kanıt Olarak Fotoğraf.....	38
3.4. Fotoğraf ve Zaman	40
3.5. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Fotoğraf Kullanımı.....	42
3.6. Fotoğrafi Okumak	46
3.7.İlgili Yayın ve Araştırmalar	50

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.Araştırmanın Yöntemi.....	54
4.1.Araştırmanın Modeli	54
4.2.Çalışma Grubu	55
4.3.Verileri Toplama Aracı	55

4.4.Verilerin Toplanması	56
4.5.Verilerin Analizi	56

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. BULGULAR ve YORUM	58
5.1. Zaman Tahminine İlişkin Bulgular (1)	59
5.2.Zaman Tahminini Dayandırdıkları Kanıtlara İlişkin Öğrenci Görüşlerine Ait Bulgular (1)	60
5.3.Yüzyıl Bilgisine İlişkin Bulgular (1)	61
5.4. Zaman Tahminine İlişkin Bulgular (2)	63
5.5. Zaman Tahminini Dayandırdıkları Kanıtlara İlişkin Öğrenci görüşlerine Ait Bulgular (2)	64
5.6. Yüzyıl Bilgisine İlişkin Bulgular (2)	65
5.7. Çağ Bilgisine İlişkin Bulgular.....	66
5.8. Çağ Tahminini Dayandırdıkları Gerekçelere İlişkin Bulgular.....	67
5.9. Değişim ve Sürekliliğe İlişkin Bulgular.....	69
5.10.Geçmiş ve Günümüzü Karşılaştırmaya İlişkin Öğrenci Görüşlerine Ait Bulgular (1).....	71
11. Nesne ve Kişileri Tanımlamaya İlişkin Bulgular.....	74
5.12. Geçmiş Zaman Algısına İlişkin Bulgular (1).....	75
5.13.Geçmiş ve Günümüzü Karşılaştırmaya İlişkin Öğrenci Görüşlerine Ait Bulgular (2).....	78
5.14.Değişime İlişkin Bulgular	80
5.15. Sürekliliğe İlişkin Bulgular	83
5.16. Fotoğraftaki Nesnelere Tanımlamaya İlişkin Bulgular	86
5.17. Geçmiş Zaman Algısına İlişkin Bulgular (2).....	87
5.18. Geçmiş ve Günümüzü Karşılaştırmaya İlişkin Öğrenci Görüşlerine Ait Bulgular (3).....	89

5.19. Değişimi Değerlendirmeye İlişkin Bulgular	91
5.20. Değişim ve Sürekliliği Olan Unsurları Belirlemeye İlişkin Öğrenci Görüşlerine Ait Bulgular.....	95
5.21. Değişim ve Sürekliliği Değerlendirmeye İlişkin Öğrenci Görüşlerine Ait Bulgular.....	96
5.22.Mimari Değişimle İlgili Öğrenci Görüşlerine İlişkin Bulgular	99
5.23.Mimari Değişimi Değerlendirmeye İlişkin Bulgular	100

ALTINCI BÖLÜM

6. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	102
6.1. Sonuç ve Tartışma.....	102
6.2.Öneriler	104
KAYNAKÇA.....	106
EKLER.....	115
EK-1. Soru Formları	115
EK-2. Doğru Cevap Kriterleri.....	121
Ek-3. İzin Belgeleri	128
Ek-4. Araştırmanın yapıldığı okulların TEOG Sınavı okul ortalamaları.....	130
Ek.5. Fotoğraf 5.17	132
ÖZGEÇMİŞ	133

KAFKAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

YEDİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN FOTOĞRAFLARLA TARİHSEL ZAMAN
ALGISI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şeyda MARANCI

Tez Yöneticisi Doç. Dr. Özgür AKTAŞ

2017- XIV + 134

ÖZET

Bu çalışma, ilköğretim 7.sınıf öğrencilerinin, fotoğraflar kullanılarak, değişim ve süreklilik eşliğinde, tarihsel zaman algısını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma 2015–2016 yılında, Ardahan il merkezinde okul başarı açısından üst ve alt grupları örnekleyen 23 Şubat ve Halitpaşa Ortaokulu'nda toplam 30 öğrenciyle yapılmıştır.

Araştırma nitel yöntemlerin kullanıldığı durum çalışmasıdır. Veri toplama aracı olarak soru formu kullanılmıştır. Soru formu ise uzman görüşleri alınarak oluşturulmuştur. Elde edilen veriler betimsel ve içerik analiz yolu ile çözümlenmiştir.

Araştırmanın verileri yorumlandığında, araştırmaya katılan öğrenciler bazı zaman kavramları (yüzyıl, çağ gibi) bilgisi açısından zayıf bulunmuştur. Öğrencilerin farklı zamanlarda çekilmiş fotoğrafları değerlendirirken değişim algısına sahipken süreklilik algısına sahip olmadıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Geçmiş zamanı değerlendirirken ve değişimin önemini belirtirken ortalama bir başarı düzeyini yakaladıkları belirlenmiştir. Okul değişkenine göre başarı oranları değerlendirildiğinde; bazı alanlarda anlamlı bir farklılık bulunamazken bazı alanlarda üst grubu temsil eden öğrencilerin alt grubu temsil eden öğrencilere göre, daha doğru ve daha çeşitli cevaplar vererek, daha başarılı olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tarihsel Zaman, Fotoğraf, Değişim, Süreklilik.

**KAFKAS UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF PRIMARY EDUCATION
SCIENCE OF SOCIAL STUDIES EDUCATION**

**HISTORICAL TIME PERCEPTION WITH PHOTOGRAPHS OF THE SEVENTH
GRADE STUDENTS**

MASTER'S THESIS

Şeyda MARANCI

THESIS ADVISOR ASSOC. PROF. DR.ÖZGÜR AKTAŞ

2017- XIV + 134

ABSTRACT

This study was carried out to determine the historical time perception of 7th grade primary school students by using of photographs in the context of change and continuity. The study was applied to 30 students from 23 Şubat and Halitpaşa Secondary School. These two schools were chosen as an example of high- and low-achieving schools located in Ardahan City Center in 2015-2016 school year.

The research is a case study using qualitative methods. Questionnaire is used as a data collection tool. The questionnaire method is constructed on the basis of the experts' opinions. Obtained data are analyzed by descriptive and content analysis method.

When the obtained data were analyzed, it was observed that the students participated to the study were weak in terms of some time concepts (such as century, age). It was found that when students interpret the photographs taken from various times, although they had change perception, they did not have continuity perception. It was observed that the students achieved an average success level when they interpret the past time and indicate the importance of the change. When the success levels were analyzed depend on the school parameter, although there were not a significant difference in some manners, the students from the high-achieving school were more successful with their high accurate and varied answers compared to the low-achieving school students.

Keywords: Historical Time, Photography, Change, Continuity.

ÖNSÖZ

Sosyal bilgiler dersi genel olarak soyut bilgilere dayanmaktadır. Bu nedenle öğrenilmesi ve kavranılması zor olan konuları somutlaştırabilmek ve dersi daha kalıcı hale getirebilmek için çeşitli görsel materyaller kullanılmaktadır. Bu yönde kullanılan önemli materyallerden biri de fotoğraflardır. Fotoğraflar sayesinde geçmiş zamana ait sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel şartlar gözlemlenebilir ve günümüzle karşılaştırılarak değişim ve süreklilik algısı oluşturulabilir. Bu bağlamda araştırmamız, fotoğraflar kullanılarak tarihsel zaman algısını, değişim ve süreklilik eşliğinde değerlendirmek amacıyla yapılmıştır.

Tez danışmanlığımı kabul ederek araştırmanın her aşamasında bilgi ve deneyimleriyle yardımlarını esirgemeyen, her konuda hoşgörüsüyle rehberlik eden çok değerli hocam Doç. Dr. Özgür AKTAŞ' a;

Değerli görüşlerini benimle paylaşıp yardımcı olan, yapıcı eleştirileriyle çalışmama yön veren çok değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Hasan ASLAN' a;

Karşıma çıkan zorlukların üstesinden gelebilmemi kolaylaştıran, araştırmanın her aşamasında beni yüreklendiren, desteğiyle yanımda olan çok değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Mehmet AKPINAR' a;

Bana yüksek lisans yapma fikrini veren ve bu yolda destekleyen, bugünümü borçlu olduğum çok değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Kerem ÇOLAK' a;

Yapıcı eleştirileriyle çalışmama yön veren ve desteğiyle yanımda olan değerli arkadaşım Araştırma Görevlisi Gökhan POLAT' a;

Bilgi, görüş ve deneyimleriyle çalışmama yön veren çok değerli hocalarım Prof. Dr. İsmail Hakkı DEMİRCİOĞLU, Doç. Dr. Semih AKTEKİN ve Yrd. Doç. Dr. Ahmet Emin OSMANOĞLU'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca, siyah beyaz biz fotoğrafta silüetleri kalan özlediklerime, bugünün en güzel fotoğrafını oluşturan aileme ve arkadaşlarıma ve henüz tanışmadığım ama günün birinde bir fotoğraf karesini paylaşacağım bütün sevdiklerime bugünümünden selamlarımı ve sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

KISALTMALAR DİZİNİ

Akt.	:Aktaran
Bkz.	:Bakınız
Değ.	:Değerlendirme
d.	:Doğru
F	:Frekans
IVLA	: The Internetal Visual Literacy Association (Uluslar Arası Görsel Okuryazarlık Derneği)
MEB	:Milli Eğitim Bakanlığı
N	:Sayı
s.	:Sayfa
TAFK	: Türkiye Amatör Foto Kulübü
Üst Grup (Grup 2)	23 Şubat Ortaokulu
Alt Grup (Grup 1)	Halitpaşa Ortaokulu
Vd.	:Ve diğerleri
y.	:Yanlış

TABLolar DİZİNİ

<u>Tablo No</u>	<u>Tablo Adı</u>	<u>Sayfa No</u>
Tablo 5.1.	Öğrencilerin Fotoğrafın Hangi Zamana Ait Olabileceğine Dair Tahminleri (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30).....	59
Tablo 5.2.	Öğrencilerin Zaman Tahminlerini Dayandırdıkları Kanıtlar ve Yorumlar (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30).....	60
Tablo 5.3.	Öğrencilerin Yüzyıl Tahminine İlişkin Bulgular. (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30)	61
Tablo 5.4.	Öğrencilerin Fotoğrafın Hangi Zaman Ait olduğuna Dair Tahminleri (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30).....	63
Tablo 5.5.	Zaman Tahminlerini Dayandırdıkları Kanıtlar ve Yorumlar (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30).....	64
Tablo 5.6.	Öğrencilerin Yüzyıl Tahminine İlişkin Bulgular (Yüksekten Düşüğe Doğru) N=30).....	65
Tablo 5.7.	Öğrencilerin Çağ Bilgisine İlişkin Bulgular (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30).....	67
Tablo 5.8.	Öğrencilerin Çağ Kavramıyla İlgili Yorumları (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30)	68
Tablo 5.9.	Zaman İçinde Neyin Değişip Neyin Değişmediğine Ait Bulgular (Yüksekten Düşüğe Doğru)(N=30).....	70
Tablo 5.10.	Öğrencilerin Geçmiş ve Günümüzü Değerlendirdikten Sonra Değişimle İlgili Yargıları (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30)	71
Tablo 5. 11.	Öğrencilerin Eski ve Yeni Fotoğraflardaki Kişi ve Nesnelere Tanımlama Düzeyleri (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30)	74
Tablo 5.12.	Öğrencilerin Dönemin Yaşam Şartlarını Algılama Düzeyleri (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30)	76
Tablo 5.13.	Öğrencilerin Geçmiş ve Günümüzü Karşılaştırma Düzeyleri (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30)	79
Tablo 5.14.	Öğrencilerin Zaman İçinde Meydana Gelen Değişimle İlgili Yorumları (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30).....	81

Tablo 5.15. Geçmişten Günümüze Nelerin Aynı Kaldığına İlişkin Öğrenci Görüşleri (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30).....	83
Tablo 5.16. Öğrencilerin Fotoğraflardaki Nesnelere Tanımlama Düzeyleri (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30).....	86
Tablo 5.17. Öğrencilerin Geçmiş Zamanı Yorumlama Düzeyleri (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30)	87
Tablo 5.18. Öğrencilerin Geçmiş ve Günümüzü Değerlendirme Düzeyleri (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30).....	90
Tablo 5.19. Öğrencilerin Değişim Hakkındaki Düşünceleri (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30)	91
Tablo 5.20. Tarihsel Süreç İçerisinde Şehirdeki Değişen ve Değişmeyen Çevresel Yapıya Yönelik Öğrenci Görüşleri (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30)	95
Tablo 5.21. Değişim Meydana Gelirken Nelere Dikkat Edilmesi Gerektiğine Yönelik Öğrenci Görüşleri. (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30).....	96
Tablo 5.22. Mimari Yapıda Meydana Gelen Değişime İlişkin Öğrenci Görüşleri (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30).....	99
Tablo 5.23. Öğrencilerin Değişimi Değerlendirme Durumları (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30)	100

ŞEKİLLER DİZİNİ

<u>Sekil No</u>	<u>Adı</u>	<u>Sayfa No</u>
Şekil.1.	Tarihsel Zaman ve Öğeleri	11

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

<u>Fotoğraf No</u>	<u>Adı</u>	<u>Sayfa No</u>
Fotoğraf 2.1.	Tarih Şeridi	15
Fotoğraf 2.2.	Zaman Kapsülü.....	17
Fotoğraf 2.3.	2041’de Açılacak Olan Zaman Kapsülü	17
Fotoğraf 3.1.	Camera Obscure	31
Fotoğraf 3.2.	Akbaba ve Çocuk.....	39
Fotoğraf 5.1.	Ardahan 1952.....	58
Fotoğraf 5.2.	Ardahan 2016.....	63
Fotoğraf 5.3.	Eski Okul.....	73
Fotoğraf 5.4.	Yeni Okul	73
Fotoğraf 5.5.	Eski Sınıf	73
Fotoğraf 5.6.	Yeni Sınıf.....	73
Fotoğraf 5.7.	Eski Sınıf (2).....	73
Fotoğraf 5.8.	Yeni Sınıf (2)	73
Fotoğraf 5.9.	Atlı Askerler.....	85
Fotoğraf 5.10.	Kağrı.....	85
Fotoğraf 5.11.	Fayton	85
Fotoğraf 5.12.	Kar Kızağı.....	85
Fotoğraf 5.13.	Motorlu Araçlar.....	85
Fotoğraf 5.14.	Eski Ardahan	94
Fotoğraf 5.15.	Yeni Ardahan.....	94
Fotoğraf 5.16.	Yeni Mimari Yapı	98
Fotoğraf 5.17.	Eski Mimari Yapı.....	98

BİRİNCİ BÖLÜM

1.GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın amacı, önemi ve problem durumu, araştırmanın alt problemleri, varsayımlar, sınırlılıklar, kuramsal çerçeve ve ilgili araştırmalar üzerinde durulmuştur.

1.1.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, başarı açısından farklı düzeylere sahip okullarda okuyan ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin, farklı zamanlarda çekilmiş fotoğraflardaki tarihsel zamanı, değişim ve süreklilik eşliğinde algılama becerilerinin ne düzeyde olduğunu tespit edilmesidir.

1.2. Araştırmanın Önemi ve Problem Durumu

Sosyal bilgiler dersi genel olarak soyut bilgilere dayanmaktadır. Bu nedenle öğrenilmesi ve kavranması zor olan konuları somutlaştırabilmek ve dersi daha kalıcı hale getirebilmek için çeşitli görsel materyaller kullanılmaktadır. Bu görsel materyallerden biri de fotoğraflardır.

Fotoğraf icat edildiği 1839 yılından beri, toplumun yaşamını yansıtarak, dönemin sosyo-ekonomik, kültürel ve çevresel yapısı hakkında bilgi edinmemizi sağlamaktadır. Bu bağlamda fotoğraflar dönemin tarihsel yapısı hakkında bilgi veren önemli kaynakların başında gelmektedir. Aynı zamanda fotoğraflar, geçmişten günümüze nasıl bir gelişme olduğunu ve nelerin değişip nelerin değişmediğiyle ilgili somut veriler sunmaktadır.

Öğrencilerin geçmiş, bugün ve gelecek ilişkisi içinde geçmişi değerlendirebilmeleri, gelecek hakkında da öngöründe bulunmalarının gerekliliği bilinen bir gerçektir. Bu amaçla araştırmada, ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin, okul değişkenine göre, fotoğraflar eşliğinde tarihsel zaman algısının nasıl olduğu belirlenmeye çalışılmıştır.

1.3. Alt Problemler

1. İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin fotoğraflardaki zamansal yapıyı tanıma ve değerlendirme durumları nasıldır?
2. İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin fotoğraflardaki geçmiş ve şimdiki zaman kavramını algılama durumları nasıldır?
3. İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin fotoğraflar eşliğinde değişim ve sürekliliği algılama durumları nasıldır?
4. İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin “tarihsel değişimin sonuç ve önemini değerlendirme” durumları nasıldır (Phillips, 2002 akt. Demircioğlu, 2009)?

1.4. Varsayımlar

1. Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının amaca uygun ve yeterli güvenilirliğe sahip olduğu varsayılmaktadır.
2. Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının ilköğretim yedinci sınıf öğrencilerinin seviyesine uygun olduğu varsayılmaktadır.
3. Öğrencilerin kendilerine yöneltilen soruları samimiyetle ve içtenlikle cevapladıkları varsayılmaktadır.

1.5.Sınırlılıklar

1. Araştırma, 2015–2016 eğitim öğretim yılında, Ardahan ili, 23 Şubat Ortaokulu 7/C sınıfı ve Halitpaşa Ortaokulu 7/B sınıfında yer alan 30 öğrenci ile,
2. Veri toplama araçları, fotoğraflar eşliğinde sunulan 25 adet soru ile sınırlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

2.KURAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1.Türkiye’de Uygulanan Sosyal Bilgiler Programı

Sosyal bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgileri konularını içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (MEB, 2005: 51).

Değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp, problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek sosyal bilgiler programının amaçlarındandır. Sosyal bilgileri; sosyal ve beşeri bilimlerden aldığı içeriği, disiplinler arası bir yaklaşımla kaynaştırarak kullanan bir öğretim programı olarak tanımlayabiliriz (Öztürk, 2009).

Teknolojik gelişmeler ve küresel sorunlara karşı alınacak ortak beşeri tavırlar, sosyal bilgiler programının yeniden şekillenmesine yol açmıştır (Ata, 2009). Bu amaçla 2004 yılında sosyal bilgiler ders programı yeni bir yaklaşımla amaçlarında, içeriğinde, öğretim süreçlerinde ve değerlendirme biçimlerinde önemli ölçüde değişiklikler yapılarak geliştirilmiştir. İlköğretim 4. ve 7. sınıfları kapsayan sosyal bilgiler programı, 2005–2006 öğretim yılından bu yana uygulanmaya devam etmektedir (Özdemir, 2014).

2005 ilköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Klavuzu’ nda ifade edildiği gibi yeni programın vizyonu ‘‘ 21. Yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılâplarını benimsemiş, Türk kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmek...’’ olarak belirtilmiştir (Ata, 2009: 34).

Yeni sosyal bilgiler programı, öğrenme merkezli bir anlayışla, yapılandırmacılığın temel ilkelerine göre düzenlenmiştir. Bu amaçla öğrencilerin öğrenmesinde bilgiyi

yapılandırma etkinliklerine ve sadece ürüne değil süreç içindeki gelişimlere de önem verildiği görülmektedir (Özdemir, 2014).

Sosyal Bilgiler Programı ile kazandırılması düşünülen temel beceriler şunlardır (MEB, 2005):

- Eleştirel Düşünme Becerisi
- Yaratıcı Düşünme Becerisi
- İletişim Becerisi
- Araştırma Becerisi
- Problem Çözme Becerisi
- Karar Verme Becerisi
- Bilgi Teknolojilerini Kullanma Becerisi
- Girişimcilik Becerisi
- Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma Becerisi
- Gözlem Becerisi
- Mekânı Algılama Becerisi
- Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi
- Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi
- Sosyal Katılım Becerisi

Bu becerilerin, öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması gerekmektedir (Özdemir, 2014). Zaman, kronoloji, değişim ve süreklilik kavramları da bu açıdan, sosyal bilgiler dersinde, önemli bir yer tutmaktadır.

2.2. Zaman

Zamanın ne olduğuyla ilgili pek çok tanım yapılmıştır. Ancak, zaman soyut bir kavram olduğu için tanımlanması çok zor olmuştur. Bu yüzden, insanlar düşünce tarihi boyunca: felsefi, fiziksel, sosyolojik ya da tarihsel anlamda zamana ilişkin pek çok tanım ve açıklama yapmıştır (Şimşek, 2006). Bu bölümde zamanın çeşitli tanımlarına yer verilmiştir.

Evrenin, eşyanın ve canlının kat ettiği süreyi zaman olarak tanımlayabiliriz. Zaman denildiğinde ilk akıla gelen de bu tanımdır. Bu niceliksel bir hesaplama ve bu hesaplama ile evrenin kaç yaşında olduğu, olayların sıralanması ve toplumların zaman içindeki gelişimi gibi kavramlar anlatılabilmektedir. Zaman dolaylı yollardan hayatımıza girerek yaşantımızda olayların ve olguların bir parçası olarak yer almaktadır (Ceyhan Coştu 2015).

Birçok filozof zamanın ne olduğuyla ilgili tanımlamalar yapmıştır. Zamanı, felsefi açıdan değerlendirdiğimiz zaman, filozofların bu tanımlarına ulaşmaktayız.

Kant'a göre zaman, ne bir görünümle ne de bir konuyla ilgilidir. "Zaman iç sezginin yani kendi kendimizin sezgisinin ve iç durumumuzun sezgisinin biçimidir" (Timuçin, 1992).

Platon, zamanı sonsuzluğun bir resmi ya da gölgesi olarak tanımlar. Evren var oluş ve tekrar yok oluş sürecinde zamansaldır. Platon'a göre zaman, idelerle değişim dünyası arasında aracılık görevi görür (Topakkaya, 2012).

Aristoteles, zamanın döngüsel hareket içinde ölçülebileceğini savunmaktadır. Bu nedenle zamanı, öncelik ve sonralık bağlamında hareketin sayısı ve ölçüsü olarak tanımlar (Topakkaya, 2012).

Augustinus' a göre zaman, zihnimizdeki izleri ölçer. Zihnimizin bekleme, dikkat kesilme ve hatırlama gibi 3 işlevi vardır. "Zihin; beklediği geleceği, dikkat kesildiği şimdiki zaman aracılığıyla, hatırladığı geçmişe taşıyor. Gelecek zaman yok ama aslında zihnimde var, geçmiş zaman artık yok ama zihnimde izleri var. Şimdiki zaman akıp gidiyor ama dikkat, onu da zihnimde var ediyor" (Ceyhan Coştu).

İbn Sina zamanı, öncelik-sonralık ilişkisi açısından, geçmiş, gelecek ve geçmişin sonu ve geleceğin başı olarak üçe ayırarak inceler. Ona göre gelecek henüz var olmamıştır, geçmiş ise çoktan yok olmuştur. An ise sadece bir sınırdır. Zaman, anların art arda gelmesi sonucu oluşan, zihinsel bir niteliktedir. Dolayısıyla hareket olmazsa zaman da yoktur. Yani zaman, öncesi ve sonrası olan hareketin miktarıdır (Altınışik, 2007).

Farabi zamanı iki şekilde tanımlamıştır. Ona göre zamanın birinci anlamı, olayın içinde gerçekleştiği suredir. İkinci anlamı ise, olayın içinde gerçekleştiği surenin başka bir sureye kıyaslanan durumudur. Bu da zamanın göreceli olduğunu gösterir (Bolay, 1990).

Zaman kavramı fiziksel ve tarihsel anlamları bakımından ise birbirinden farklıdır (Hocaoğlu, 2002). Fiziksel zaman nesnelere ve canlılar ile çevrenin etkileşimi sonucu oluşan zamandır (Şimşek, 2006). Fiziki zaman'ın en belirgin özelliği tek boyutlu oluşudur. Yani zaman şu andan ibarettir. Diğer bir ifadeyle olmakta olmandır (Hocaoğlu, 2002). Günümüzde doğrusal olarak akıp giden, yani geriye dönüşü olmayan, homojen, belli bir ölçüsü olan bir zaman kavramı vardır. Bu kavram fiziksel zaman olarak tanımlanan süreçtir (Tekeli, 2016). Tarihsel zaman ise “tarih olarak düşünülen” zamandır. Tarihsel zamanda olaylar bir defa ortaya çıkmakta ve belirli bir sıra takip etmektedir (Şimşek, 2006).

2.3. Çocuklarda Zaman Algısının Gelişimi

Zaman algısı, zamanın farkında olma yetisidir. Zamanın farkında olma yetisi; zaman aralıklarını hesaplama, güneşin konumuna bakarak yaklaşık zamanı söyleme, zamanın geçiş hızını değerlendirebilme gibi becerilere sahip olmayı gerektirmektedir (Semerci, 2009).

Passig, bebeklikten ergenlik dönemine kadar zaman kavramının gelişimiyle ilgili olarak psiko analitik ve bilişsel olmak üzere iki temel yaklaşım olduğunu belirtmiştir. Psiko analitik yaklaşımda; Freud zaman algısının, çocuğun hazzı erteleyebilmesinin ve ego gelişiminin bir parçası konumunda olduğunu belirtmiştir. Bebeklikte zaman algısı anlardan oluşur, olaylar birbirine bağlı değildir ve hemen unutulur. Çocuk büyüdükçe hafıza gelişir ve bu sayede çocuk olaylar arasında bağlantı kurmaya başlar. Çocuk olayların seri halinde gelişmeye başladığını anlar ve zaman matrisi bu şekilde gelişir. Bilişsel yaklaşımda ise; Piage'e göre çocuk, zamanın bulunmadığı bir dünyada yaşamaktadır. Zaman kavramı ise aşamalar halinde gelişmektedir (Yahyaoglu, 2013).

Çocuk tarafından zamanın özümsebilmesi için belli bir zihinsel anlayışa sahip olunması gerekmektedir. Zaman kavramı 4 yaşından itibaren anlaşılmaya başlamaktadır. Geçmiş zaman boyutu ve buna bağlı olarak tarihsel zaman kavramlarının çocuk tarafından kazanılması çocuğun, çevresi ile olan ilişkisine, özellikle ardışıklama becerisini kazanmasına bağlıdır. Bütün bunların çocukta gelişmesi ise zaman anlayışını ve kavramasını güçlendirecek etkinliklerin yoğunluğuna bağlıdır (Şimşek 2006).

Çocukta zaman gelişiminin ilk basamağı saatle başlatmakta, takvimle devam etmekte ve kronoloji ile tamamlanmaktadır. Saat ve takvim bilgisinin kazandırılması konvensiyonel zaman başlığı altında ele alınmıştır (Safran ve Şimşek, 2009).

F. Güven, Türkiye’de konvensiyonel zaman kavramının gelişimi ile ilgili ilk deneysel çalışmaları yapmıştır. Çalışmaları sonucunda konvensiyonel zaman kavramının gelişiminde etkili olan etmenleri ortaya çıkarmıştır (Safran ve Şimşek, 2009):

F. Güven, konvensiyonel zamanla ilgili şu bulgulara ulaşmıştır (Şimşek, 2006):

1. Konvensiyonel zaman kavramını 9 yaşında kazanılır ve yaşa göre gelişimini sürdürür.
2. Zamansal sıralama yeteneği yaşa paralel olarak gelişir ve 8 yaşında tamamlanmaktadır.
3. 9 yaşında dairesel devamlılık algısı gelişir.
4. 7-8 yaşında sınıflama becerisi gelişir.
5. 8-9 yaşında sıralama serileme becerisi gelişir.
6. 9 yaşında gün ve ay kavramı kazanılır.
7. Sınıflama ve sıralama-serileme becerisinin kazanılması konvensiyonel zaman kavramının kazanılmasında etkilidir.
8. Zamana göre sıralama ile sınıflama ve sıralama-serileme arasında ilişki vardır.
9. Sınıflama ve sıralama-serileme ile zamanın dairesel devamlılığı arasında ilişki vardır.

2.4. Tarihsel Zaman Kavramı

Tarihi Zaman kavramı, ilk defa semavi dinlerden çıkmıştır. Böyle bir kavramı düşünce dünyasına kazandıran kişi ise Aurelius Augustinus adlı Romalı bir filozoftur (Hocaoğlu, 2002). Tarihsel zaman: “Tarih yazıcılarınca seçilmiş olan, toplumu derinden etkileyerek iz bırakmış tarihsel olay ve olguların tanımlanmasında kullanılan ve bu yönüyle tarihe ait olan, geçmiş zamanın bir ögesidir” (Şimşek, 2006: 10).

Tarihsel zaman ve fiziksel zaman birbirinden farklıdır. Tarihsel Zaman’ı Fiziki Zaman’dan ayıran onun iki boyutlu olmasıdır. Şimdi ve geçmiş tarihsel zamanı oluşturmaktadır (Hocaoğlu, 2002).

Tarihi zaman kavrama şunları içermektedir: (Güven vd., 2014)

- Zaman sürecinde meydana gelen önemli olayları düzenleyebilme yeteneğine sahip olunmalıdır.
- Önemli olaylarla tarihleri eşleştirebilme becerisine sahip olunmalıdır.
- Belirli dönemleri karakterize eden farklı simgeler vardır. Bu simgeler hakkında fikir sahibi olunmalıdır.
- Değişime ilişkin temel düşünceleri kavrayabilme yeteneğine sahip olunmalıdır. Bunlar:
 - Değişim farklı türlerde olduğunun farkına varılmalıdır.
 - Değişime neden olan unsurlar çok farklıdır.
 - Geçmişteki ve günümüzdeki kültürlere bağlı olarak zamanla ilgili düşünceler farklılaşmaktadır.
 - Değişim iyi yönde ya da kötü yönde olabilir.
 - Meydana gelen değişim istenerek ya da istenmeden yapılmış olabilir.
 - Değişim, çeşitli etkenlerin birleşimi sonucu olabilir.
 - Değişim süreç içinde meydana gelir, bir anda olmaz.
 - Değişim neden- sonuç halkasının bir parçasıdır.

Tarihsel zaman kavramı sadece tarihçilerin değil geçmişle ilgili olan herkesin kullandığı bir terimdir. Çünkü zaman algısı az ya da çok herkeste vardır. Verilen

eğitime orantılı olarak insanlarda gemiŖe iliŖkin algı oluŖur. Bu gemiŖle ilgilenen herkes tarihsel zamanla ilgilenmek zorunda kalır (ŖimŖek ve Bal, 2010).

2.5. Sosyal Bilgiler Dersinde Tarihsel Zaman Kavramının Öğretimi

Çocukların tarihsel zamanla ilgili bağ kurabilmeleri için dn, bugün ve yarını bilmeleri gerekmektedir (ŖimŖek, 2006). Bu bağlamda öğretmenler öğrencilerine Ŗu yönde eğitim verebilir (Güven vd., 2014):

- Tarihsel olayları sıralayarak, bir ereve oluŖturulabilir ve bunların içinden nelerin alınacağı belirlenebilir.
- Tarihsel olaylar betimlenerek, öğrencilerin tarafından deđiŖimin niçin meydana geldiğinin algılanması sağlanabilir.
- MÖ ve MS arasındaki zaman ölçeği öğrenilerek zamanın anlaŖılması sağlanabilir.
- Zamanın ve zaman kavramlarının deđiŖebileceđinin anlaŖılması sağlanabilir.

Tarihsel zamanın farklı yönlerinin olduğu da öğrenciler tarafından bilinmelidir. Bu kapsamda zamanın mekaniği, gemiŖin çatısı, tarihsel bölüm ve dönemleri sıralayabilme ve zamanın derinliğini bilmeleri gerekir. Bu kavramların içerikleri aŖađıdaki gibidir (Demircioğlu, 2009):

1. Zamanın Mekaniği: Tarihlendirme sistemleri, zaman terimleri, zamanın alıŖma sistemi ve saat sistemi gibi kavramlar öğrencilere sunulurken sağlanmalıdır.
2. GemiŖin atısı: Tarihsel olaylar, devirler ve dönemler bir çatı altında sunulurken aralarındaki iliŖki gösterilmelidir.
3. Tarihsel Bölüm ve Dönemleri Sıralayabilme: Tarihteki önemli olaylar ve dönemler kronolojik olarak sıralanabilmelidir.
4. Zamanın Derinliği: Dünyanın kuruluŖ tarihinden tarih öncesi ağlar ve yazının geliŖimine kadar geçen sürecin öğretimi yapılmalıdır.

Öğrenciler tarafından zamanın mekaniği, gemiŖin çatısı, tarihsel bölüm ve dönemleri sıralayabilme ve zamanın derinliği gibi kavramların öğrenilmesi ve

uygulanması tarihsel zamanın anlaşılmasına ve zaman algısının gelişimine yardımcı olabilir.

Öğretimsel açıdan tarihsel zaman kavramının açılımı aşağıdaki gibidir (Şimşek, 2006: 104).

1. Kronoloji bilgisi

- Zaman Terimleri (Yüzyıl, asır, çeyrek asır, M.Ö., M.S., vb)
- Zaman ifadeleri (Bir süre önce, bir süre sonra)
- Sıralama Bilgisi (Geçmişten günümüze olayları, kişileri, sıralayabilme.)

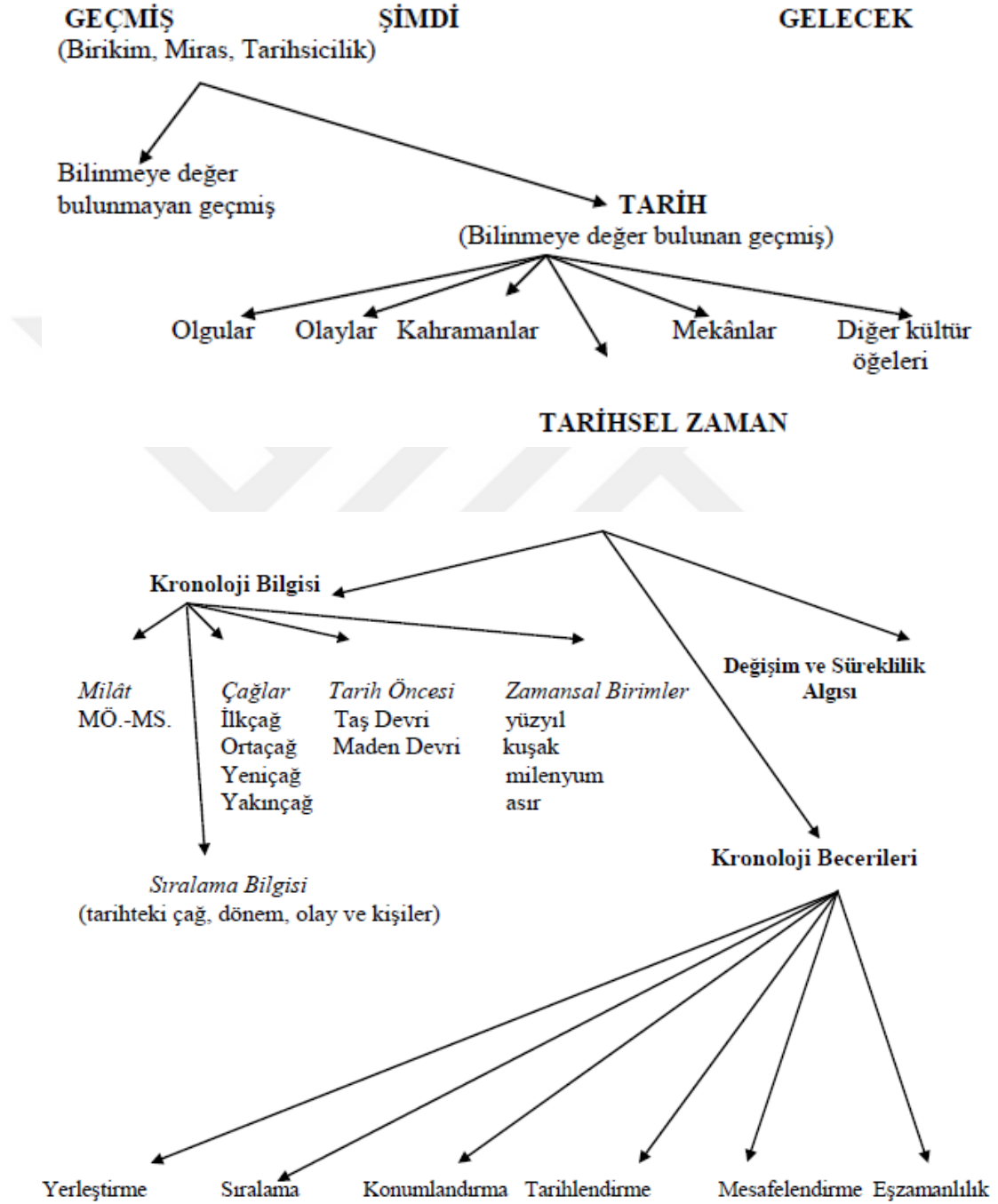
2. Kronoloji becerisi

- Yerleştirme becerisi,
- Sıralama becerisi,
- Konumlandırma becerisi,
- Tarihlendirme becerisi,
- Mesafelendirme becerisi,
- Eşzamanlılık becerisi,

3. Değişim ve süreklilik

- Değişim ve süreklilik algısını ifade etme,
- Değişim ve süreklilik algısını işe koşma,

Şekil 1. Tarihsel Zaman ve Öğeleri

Kaynak (Şimşek 2006: 103)

2.5.1. Kronoloji Bilgisi

Geçmişte yaşanmış olayların, yaşandığı tarihten itibaren belirlenen bir sona doğru sayısal olarak sıralanmasını içeren zamansal sıralamaya kronoloji denmektedir. Sıralama bilgisi, tarihi olayları, dönemleri, çağları ya da şahısları zaman düzleminde konumlandırabilme anlamına gelmektedir (Şimşek, 2006).

Her tarih bilincinin arkasında zamanın nasıl aktığına gösteren bir zaman akış çizgisi vardır (Tekeli, 1998). Bu yüzden kronolojiyi kavramaksızın, değişim ve süreklilik, ilerleme ve gerileme, neden ve sonuç kavramlarını anlamak güçleşecektir. Kronoloji tarih öğreniminde düzenliliği ve tutarlılığı sağladığı için zamanı öğrenmekte gerekli olan unsurlardan biridir (Güven vd., 2014). Kronoloji ve kronolojik düşünme becerisi tarihsel olayların öğrenilmesi ve ilişkilendirilmesinde hayati bir önem taşımaktadır (Drake ve Nelson 2005 akt. Demircioğlu, 2009). Kronoloji zaman içindeki bağlantıları kurmayı kolaylaştırır ve önemli olayların zamansal açıdan birbiriyle nasıl bağlantılı olduğunu ortaya çıkarır (Güven vd., 2014).

Gelmiş ülkelerde kronoloji, tarih programları için önem arz etmektedir. Amerikan Tarih Öğretimi Standartları (SFHT) kronolojiyi temel bir unsur olarak nitelendirmektedir ve tarihsel düşünme becerilerinin ilki olarak gerekli olduğunu belirtmektedir (Demircioğlu, 2009). Kronolojik düşünme becerisinin, tarih öğretimindeki önemi son yıllarda daha da önem kazanmıştır. Bu yönde yapılan çalışmalarla tarih öğretiminin daha planlı ve daha etkili olabilmesi sağlanmaya çalışılmaktadır.

Amerika Tarih Öğretimi Standartları'na göre, kronolojik düşünme şu unsurları barındırmaktadır (Demircioğlu, 2009).

1. Geçmiş, bugün ve gelecek arasındaki ayrım fark edilebilmelidir.
2. Zaman sürecinde olayların nasıl meydana geldiğini algılanabilmelidir.
3. Kronoloji bilgisi kullanılarak yaşam hikâyeleri yazılabilmelidir.
4. Belirli bir zaman çizelgesinde sunulan olaylar algılanabilmelidir.
5. Değişim ve sürekliliği olan unsurlar belirlenebilmelidir.
6. Kültürel öğelerin tarihsel dönemlerin oluşmasında etkili olduğu algılanabilmelidir.

Kronolojik düşünme becerisine sahip olan bireyler, tarihsel süreç içerisinde meydana gelen olayları analiz edebilir ve zaman sürecinde meydana gelen farklı olayları belirli bir plan doğrultusunda düzenleyebilir. Bu sayede sahip olduğu tarihsel bilgileri zaman süreciyle bağlantılı olarak daha düzenli kullanabilir.

2.5.2. Kronoloji Becerisi

Kronoloji becerileri şu şekilde sıralanabilir (Safran ve Şimşek, 2009):

Yerleştirme Becerisi: Tarihleri belli olan olayları, geçmişten bugüne doğru yerleştirebilme yeteneği olarak tanımlanabilir.

Sıralama Becerisi: Tarihleri belli olan olayları, öncelik-sonralık durumuna göre zaman düzleminde sıralayabilme becerisi olarak tanımlanabilir.

Konulandırma Becerisi: Tarihleri belli olan olayları zamansal açıdan belirli bir döneme göre konumlandırma becerisi olarak tanımlanabilir.

Tarihlendirme Becerisi: Tarihi belli olan bir olayın hangi yüzyıla denk geldiğini ya da herhangi bir yüzyıla ait bir tarihi örnek verebilme becerisi olarak tanımlanabilir.

Mesafelendirme Becerisi: Tarihleri belli olan olayların, verilen bir tarihe göre daha yakın ya da daha uzak olduğunu belirleyebilme yeteneği olarak tanımlanabilir.

Eşzamanlılık Becerisi: Aynı zamanda meydana gelmiş olayları belirleyebilme yeteneği olarak tanımlanabilir.

2.6. Tarihsel Zaman Kavramının Öğretimi İçin Önerilen Etkinlikler

Tarihsel zamanın anlaşılması ve onunla ilgili kavramların kullanılması için, dersin aktif öğretim etkinlikleriyle planlanması gerekmektedir. Aksi halde öğrenciler, tarihsel zaman ve onun unsurlarını anlamak ve algılamakta zorluk yaşayacaktır (Demircioğlu, 2009). Kronoloji ve tarihsel zamanın öğretiminde bazı zorluklar vardır. Kronoloji öğretiminin daha etkili olabilmesi için bazı öneriler şunlardır (Stow ve Haydn, 2000):

- Çocuklar yaşa bağlı olarak farklı hızlarda öğrenme yeteneğine sahiptir. Bu yüzden zamanın anlaşılmasını, yaşla sıkı bir şekilde bağdaştırmadan esnek davranılmalıdır.
- Zaman kavramının öğrenilmesine dair ilköğretim birinci kademedeki sıkıntılar olsa da ikinci kademedeki bu kavramlar öğrenilmiş olabilir. Bu aşamada öğrenciler; yüzyıl, milat gibi zamansal ifadelerin ne anlama geldiğini bilebilir. Bu yüzden çocukların zaman kavramına ne kadar hâkim olduğunu önceden tahmin ederek sınıflamak yerine sadece bu yöndeki gelişimleri izlenmelidir.
- Kronoloji öğretimi, öğrencilerin anlayışlarının gelişimini de doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle uygun eğitimle bu yönde gelişim sağlanabilir.
- Kronoloji bilgisine sahip olabilmek için bazı zaman kavramlarının bilinmesi gerekmektedir. Aynı zamanda bu kavramlar çeşitli eğitim ortamlarında kullanılmalı ve bu yönde öğrencilerin teşvik edilerek güven geliştirmeleri sağlanmalıdır.
- Yanlış zaman kavramları ve yanlış sabit fikirler tartışmaların başlangıç kısmını oluşturarak değerlendirilmelidir.
- Ardışıklık, süreklilik ve zaman aralıkları gibi kavramların anlaşılmasını sağlayan terimler aynı zamanda bireysel olarak da öğretilmelidirler.
- Tarihsel dönemler geniş bir çerçevede birbirleriyle ilişkilendirilmelidir. Bu yöntem tarihlerin hangi sırada öğretildiğinden daha önemlidir.
- Zamansal bir sıralama yapıldığında; çocuklar, günümüze göre daha önceki zamanları, daha yakın zamanlara oranla daha iyi ayırt edebilirler.
- Zamanla ilgili görsel kavramlar eğitimle orantılı olarak sürekli olarak öğrenciye sunulmalıdır. Kalıntı ve bina gibi görsel kanıtlar tarihsel dönemlerin anlaşılmasında etkili olan yöntemlerdendir.
- Ardışıklama ve sıralama çalışmaları tarihin daha iyi anlaşılmasını ve geliştirilmesini sağlayabilir.
- Öğrenciler zamanı öğrenirken farklı süreçleri geçirirler. Bu nedenle öğretmenler, zamansal kavramların öğretilmesine dair bir çerçeve oluşturmalıdır. Böylelikle öğrenciler zaman kavramını öğrenirken daha düzenli ilerleme sağlayabilir.

Tarihsel zamanın öğretiminde; zaman şeritleri, zaman kapsülleri, hikâyeler, aile büyükleriyle yapılan görüşmeler, tarihsel niteliği olan üç boyutlu kanıtlar ve yerel tarih kapsamında yapılan etkinlikler kullanılabilir.

2.6.1. Zaman Şeritleri

Tarih şeritleri diye de adlandırılan zaman şeritleri, karanlık çağ şeklinde adlandırılan zamandan başlamıştır. Zaman şeritleri, geçmişten günümüze kadar zamanın nasıl süreklilik gösterdiğini ve hangi önemli olayların olduğunu göstermektedir (Şimşek ve Bal, 2010). Zaman şeritleri, tarihi bir düzene koymada ve sergilemede yararlı bir stratejidir. Kişilerin kendi oluşturdukları zaman şeritleri, zamana ilişkin kavramların ve bunların kullanımının öğretilmesinde etkili yöntemlerdir (Güven vd., 2014).

Fotoğraf 2.1. Tarih Şeridi (web 1)

Zaman şeritlerinin avantajlarını maddeler halinde sıralanmıştır. Bunlar (Beate, 1891; Blyth, 1996 akt. Şimşek, 2014: 100-101):

- Tarihi olayların hafızada karışmasını önler.
- Birçok farklı tarihsel döneme uyarlanabilir.
- Bir bakışta farklı ülkelerin tarihlerini gösterebilir.
- Herhangi bir olayın tarihi tam olarak verilmese bile bir genel haritadaki yerinin pozisyonuna ilişkin olarak tanıdık hale gelir.
- Çocuğun zaman dönemlerini hayalinde canlandırmasına imkân tanır.
- Bir olayla diğeri arasında ilişki kurulmasını sağlar.

- Bir bakışta, uzun çağları ya da kısa bir nesli görmelerine yardım eder.

Yapılandırmacı eğitim kapsamında, öğrenciler herhangi bir süreci kapsayan bir konu hakkında tarih şeritleri oluşturabilir. Bu sayede öğrencilerin, derse olan ilgileri artabilir ve daha kalıcı öğrenmeler sağlanabilir.

2.6.2. Zaman Kapsülleri

Zaman kapsülleri, birtakım nesnelere ve kanıtların belirli bir zaman periyodunda muhafaza edilmesiyle oluşturulur (Maksim, 1997). Zaman kapsüllerine çeşitli eşyalar, belgeler ya da geleceğe yazılmış mektuplar konulabilir. Bu nesnelere ve kanıtlar kendi dönemleri hakkında bilgiler barındırmaktadır. Zaman kapsülleri sayesinde, geçmişte yaşamış olan insanların deneyimlerine ulaşarak yaşadıkları dönem hakkında fikir sahibi olunabilir.

Zaman kapsüllerinin altı farklı konuda oluşturulabilir. Bunlar (Maksim, 1997: 144):

1. Kişisel zaman kapsülü,
2. Kişisel değişim zaman kapsülü,
3. Aile zaman kapsülü,
4. Ünlü kişi zaman kapsülü,
5. Kültür zaman kapsülü,
6. Sanat zaman kapsülü' dür.

Zaman kapsülleri genellikle yer altına gömülmekte ya da bazı yerlere saklanmaktadır. Açılma tarihi de önceden belirlenmektedir. Zaman kapsülleri barındırdığı eşyalar ya da mektup gibi yazılı dökümanlarla tarihi dönemler arasında bağ kurarak geçmişi günümüze taşımaktadır.

Ülkemizde de çeşitli tarihlerde açılmak üzere oluşturulmuş zaman kapsülleri bulunmaktadır. Bunlara örnek olarak Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nin 2016 yılında oluşturduğu ve 2041 yılında açılacak olan zaman kapsülü verilebilir.

Fotoğraf 2.2. Zaman Kapsülü (web 2)

Fotoğraf 2.3. 2041'de Açılacak Olan Zaman Kapsülü (web 3)

2.6.3. Hikâyeler

Öğrenci merkezli ve aktif tarih öğretiminde kullanılabilecek yöntemlerden biri de hikâyelerdir. Hikâyeler sayesinde, tarih bilinci, zaman ve kronoloji anlayışı, kanıtları değerlendirme, geçmişle günümüz arasında bağlantı kurabilme, değişim, süreklilik, çatışma, benzerlik ve farklılık gibi nitelikler kazandırılabilir (Demircioğlu, 2015). Bu bağlamda hikâyeler tarih öğretiminde temel oluşturmaktadır. Tarih derslerinin birçoğu hikâyelerle örüntülenmektedir. Geçmişini açıklamada ve tarihi olayların altında yatan temel ilkelerin anlaşılmasında etkin şekilde kullanılmaktadır (Güven vd., 2014).

Süreklilik, değişim, benzerlik ve farklılık gibi zaman kavramlarının bilinmediği durumlarda, tarihsel olayları ilişkilendirilemez, geçmişten günümüze ne tür bir değişim yaşandığı, bu değişimin nasıl meydana geldiği bilinemez. Hikâyeler aracılığıyla, süreklilik, değişim, benzerlik ve farklılık gibi kavramlar gözler önüne serilmektedir (Demircioğlu, 2015).

Tarih derslerinde kazandırılması gereken önemli niteliklerden biri olayların doğru bir şekilde kronolojik sıraya dizilmesidir (Demircioğlu, 2015). Bu kapsamda hikâyelerle yapılan etkinliklerle kronoloji bilgisi geliştirilebilir. Özellikle ardışıklığın ve sürekliliğin anlaşılmasında hikâyelerle şu etkinlikler yapılabilir (Wood, 1995).

1. Toplanmış maddelerden hikâyeler oluşturulabilir.

2. Aile hikâyeleri oluşturulabilir. Bu hikâyeler kişisel ya da başkalarına ait olabilir.
3. Biyografiler oluşturulabilir.
4. Bir sürecin gelişim basamaklarını anlatan diyagramlar oluşturulabilir.
5. Hikâyeler anlatılabilir.
6. Raporlaştırma süreciyle birlikte tarihsel kurgu çalışmaları yapılabilir.
7. Aile resimleri kullanılarak belirli bir sıraya konabilir.
8. Resimlerle desteklenerek hikâyeler anlatılabilir.

2.6.4. Aile Büyükleriyle Görüşme

“Sözlü tarih daha çok bir malzeme toplama yöntemi, bugünü daha iyi anlayabilmek ve geleceği yönlendirebilmek için, geçmişi anlamlandırma sürecine yapılan bir katkıdır” (Counce, 2008: 12).

Yaşlı insanların geçmişleriyle ilgili olarak yapılabilecek etkinliklerle, tarih ve zaman bilincinin kazandırılması sağlanabilir. Bununla birlikte, sorular hazırlamak, görüşme yapmak, bunları analiz ederek yorumlamak gibi etkinliklerle araştırma, analiz, değerlendirme becerileri kazandırılır (Demircioğlu, 2015). Sözlü tarih kapsamında yapılan etkinliklerle, bir aile, örgüt ya da toplulukta yıllar boyunca neler yaşandığı ortaya çıkarılabilir. Bu sayede toplumsal koşulların kökenleri, değişimin ve güncel şartların nedenleri hakkında bilgi edinilebilir (Kyvıg ve Marty, 2011).

Sözlü tarih etkinliği kapsamında aile büyükleriyle yapılan görüşmeler belirli bir dönemin değişim ve süreklilik eşliğinde öğrenilmesini sağlayabilir. Yaşanılan yerin bir dönem nasıl olduğu geçen zaman süreciyle nasıl değişime uğradığı algılanabilir. Bir dönemin yaşam şartları ve kültürel özellikleri hakkında bilgi sahibi olunabilir. Bu şartlar ve kültürel özellik günümüzle karşılaştırılarak nelerin aynı kaldığı nelerin değiştiği gözlemlenebilir.

2.6.5. Tarihsel Niteliği Olan Üç Boyutlu Kanıtlar

Görsel malzemeler ardışıklığı anlama ve kronoloji algısının gelişiminde çok yönlü bir uyarıcıdır (Andretti, 1993; Cooper, 1995; Blyth, 1994; Morris, 1992 akt. Şimşek, 2014). Tarihsel niteliği olan üç boyutlu kanıtlar çeşitli nesnelere oluşmuştur. Chenhall tarihsel niteliği olan nesnelere çeşitli kategorilere bölmüştür. Bu kategoriler aşağıdaki gibidir (Kyvıg ve Martty, 2011):

Yapılar ve süslemeler: Barınma amacıyla ya da kalıcı bir yer sağlamak için bazı insani ihtiyaçları karşılamak için yapılmıştır. Bu yapılar bazı zamansal dönemleri anlatmada somut kanıtlar olarak kullanılabilir. Bu Yapıların çevresinde kullanılan bina süslemeleri ise yaşanılan dönemin izlerini taşır ve o dönem hakkında bilgi edinilmesini sağlar.

Kişisel eşyalar: Bu gruba giysi, süs eşyaları ve bazı semboller girmektedir. Bu nesnelere tarihsel dönemlerin öğretiminde kullanılabilir.

Aletler ve cihazlar: Bu nesnelere insani amaçlar için yapılmış ürünlerdir. İletişim nesnelere, ulaşım nesnelere, sanat nesnelere, eğlence amaçlı nesnelere, toplumsal nesnelere, paket ve kaplar bu gruba girmektedir. Kullanılan bu nesnelere çeşitli tarihi dönemlere aittir. Belirli bir zaman ve dönem hakkında geçmişten izler taşımaktadırlar.

Bütün bu nesnelere tarihsel kanıt olarak nitelendirilebilir. Ders içi ve ders dışı yapılan çalışmalarla değişim ve süreklilik algısı oluşturulabilir. Bu kapsamda, görsel materyallerle ve kalıntılarla çeşitli etkinlikler yapılabilir. Örneğin bir temayla ilişkili olarak kalıntılar ortaya çıkarılabilir. Bir yerin ya da seçilmiş bir binanın zamanla değişimi incelenebilir (Wood, 1995).

2.6.6. Yerel Tarih

Yerel tarih, belli bir alanda insanın ve mekânın bir araya geldiği bir bütünlüğü ifade etmektedir (Danacıoğlu, 2007). Yerel tarih farklı anlamlara gelse de en genel ifadesiyle yerel tarih; bir yörenin tarihinin sahip olduğu özgün niteliklerdir. Başka bir ifadeyle bir yörenin geçmişten günümüze tarihi gelişimi ve bunun sonucuda o yörede

oluşan tarihi izler o yörenin, bölgenin yerel tarihini oluşmasını sağlamaktadır. (Işık, 2008).

Yerel tarih sayesinde, insanlığı tümüyle ilgilendiren sorunların zaman içindeki devamlılığından haberdar olunabilir ve zaman kavrayışı gelişebilir. Toplumun her seviyesinde yaşanan değişimi anlayabilmek için o toplumda var olan kalıpların anlaşılması gerekmektedir. Toplumun genel inançlarını, davranış yapılarını, sosyal yapıyı, uzun süreli ekonomik düzenlemeleri, hükümetin toplumla ilgili kuralları öğrenilerek önemli değişimlerin farkında olunabilir (Beem, 1994 akt. E. Aslan, 2007).

“Uzak geçmiş değil, yerel tarihçinin peşine düştüğü bugünün dünüdür” (Danacıoğlu, 2007). Yerel tarih çalışmalarında bugün de oldukça önemlidir. Ulusal konuların yerel yansımaları olan bu çalışmalar sayesinde gözlemlenebilir ve bu manzaranın bazı yönleri bugünkü görüntüyü ortaya koyar. Dolayısıyla geçmiş, bugün ve gelecek arasındaki bağların algılanması sağlanır (E. Aslan, 2007).

Bir yerel sanayinin ya da zanaatın tarihi, belirli bir topluluktaki sosyal ilişkiler, kültür ve lehçe, aile içindeki değişimler, savaşların ve grevlerin sonuçları ve bunun gibi pek çok konu yerel tarihin konusunu oluşturmaktadır (Thompson, 1999). Yerel tarih konuları, küreselleşme süreci sonucu insanlarda oluşan üst kimliğin yanında kültürel bir derinliğin ve dengeli bir kişiliğin oluşmasına da katkı sağlamaktadır (Işık, 2008).

Atlaslar, biyografik sözlükler, broşürler, el ilanları, fotoğraflar, gazeteler, görsel-işitsel malzemeler, haritalar, kişisel evraklar, kitaplar, kurumsal aygıtlar, magazinler ve dergiler, nüfus sayım kayıtları, şehir rehberleri, şehir, bölge, ülke tarihleri, şirket kayıtları, telefon defterleri, rehberleri, video kayıtların gibi materyaller yerel tarihin malzemesi olarak kullanılmaktadır (Danacıoğlu, 2007).

Yerel tarihe dayalı olarak yapılabilecek öğretim etkinliklerinin bir kısmı, aşağıdaki gibi sıralanabilir (Demircioğlu, 2015).

- Yerel tarih kapsamında yakın çevrede yaşayan insanların, geçmişte nasıl bir yaşama sahip olduğu tespit edilebilir. Geçmiş ve günümüzdeki yaşam tarzı arasındaki fark algılanarak bunun gerekçeleri belirlenebilir.

- Yaşanılan yerde bulunan ve kültürel özellikleri oluşturan yemek, giyim, binalar, yaşam koşulları gibi özellikler geçmiş ve bugün ekseninde değerlendirilerek karşılaştırma yapılabilir.
- Belirli bir yerleşim yerinde bulunan mimari yapıyı oluşturan evlerin ve dini yapıların özellikleri ve tarihsel süreç içerisinde geçirdikleri değişim incelenebilir. Cadde ve bina isimlerinin nereden geldiği ve bazı mimari yapıların neden farklı yerlere yapıldığı belirlenebilir.
- Belirli bir yerleşim yerinde bulunan kara ve demiryolları ile köprüler incelenerek bu yapıların neden o coğrafi bölgeye yapıldıkları incelenebilir. Aynı zamanda bu yapıların tarihsel süreç içerisinde geçirdikleri değişim belirlenebilir.

2.7. Değişim ve Süreklilik

Değişim, nesnelerin ve öznelerin zaman içindeki farklılaşmasına denir. Süreklilik ise, kesintisiz olarak devam eden eylemler, olaylar ve hareketlerdir (Bıçak, 2004). Değişim ve süreklilik tarihi anlamada önemli unsurlardan biridir (Demircioğlu, 2009).

Tarihi olaylardaki değişim ve süreklilik anlayışını görebilmek için, sorulabilecek bazı temel sorular bulunmaktadır. Bu sorular aşağıdaki gibidir (Culpin, 1996 akt. Demircioğlu, 2009: 197):

- Değişim ne hızla meydana geldi?
- Ne değişti, ne değişmedi?
- Değişim nerede meydana geldi?
- Hangi alanlarda değişim meydana gelmedi veya çok az değişim meydana geldi?

Zaman, süreklilik ve değişim Sosyal Bilgiler Programında yer alan öğrenme alanlarından biridir. Bu programda yer alan temel becerilerden biri de “değişim ve sürekliliği algılama”dır. Öğrenciler sadece zamanın nasıl ölçüldüğünü değil, aynı zamanda, zamanın nasıl geçtiğini ve değişimin nasıl meydana geldiğini, değişimin sebeplerini de anlamaları gerekmektedir (Özen ve Sağlam, 2010). Bu bağlamda

uygulanan sosyal bilgiler dersiyle değişim ve süreklilik algısı oluşturulmaya çalışılabilir.

2005 Sosyal Bilgiler Programında (4.-7. Sınıflar) değişim ve sürekliliği algılama becerisi adı altında öğrencilerin aşağıdaki beceriler öğrenmeleri hedeflenmiştir (Özen, 2010):

1. Benzerlik ve farklılıkları bulma: Herhangi bir kavramın ya da kültürel, sosyal ve mimari özelliklerin geçmiş ve günümüzle arasındaki benzerlikler ve farklılıkları belirlemeye yönelik etkinlikler yapılabilir.
2. Zamanla oluşan süreklilik ve değişimi algılama: Herhangi bir kavramın, nesnenin ya da olayın zaman içindeki durumu, değişim ve süreklilik eşliğinde değerlendirilebilir.
3. Tarihsel olguları ve yorumları ayırt etme: Objektif yorumlarla tarihsel olgular ve yorumlar birbirinden ayırt edilebilir.
4. Geçmişteki problemleri ve nedenlerini tanıma: Geçmişteki problemlerin kaynağının ne olduğu ve olayların birbiriyle olan bağlantıları araştırılabilir.
5. Tarihsel bir problemin çözümüne alternatif çözümler bulma: Herhangi bir tarihsel problem hakkında fikir sunularak çözüm yolları sunulabilir.

2.7.1. Değişim ve Süreklilik Kavramlarının Öğretiminde Kullanılabilecek Bazı Stratejiler:

Değişim ve süreklilik kavramlarının öğretilebilmesi için aşağıdaki stratejilerin kullanılmasını tavsiye edilmektedir (Hayd, 1997 akt. Demircioğlu, 2009).

Bir Çatı Üzerinde Durma: Değişim ve sürekliliğin nasıl meydana geldiği bir çatı üzerinde gösterilmeli ve tartışılmalıdır.

Değişimle İlgili Yaratıcı Zaman Çizelgeleri, Zaman Çizgileri, Zaman Diyagramları ve Zaman Grafiklerini Kullanma: Değişimle ilgili grafik, Şema ve diyagramlar hızlı ve yavaş değişimlerin olduğu dönemlerin gösterilmesinde kullanılabilecek uygun materyallerdir.

Karşılatırmalı Alıştırmalar: Benzerlik ve farklılıklara dayalı olarak yapılacak çalışmalar, geçmişten günümüze değişim ve sürekliliği algılama ve anlamlandırmada kullanılabilen etkinliklerdendir.

Farklı Zaman Dilimindeki İnsanların Yaşamlarında Meydana Gelen Değişimlerin Karşılaştırılması: Farklı zaman dilimlerinde yaşayan insanların yaşamlarının karşılaştırılması değişim ve sürekliliğin görülmesi açısından önemlidir.

Öğrencileri ğretimi Yapılan Konular Hakkında Farklı Düşünmeye Teşvik Etmek: Farklı ve alternatif düşünme sayesinde, değişim ve sürekliliğin nasıl meydana geldiği anlaşılır.

Hipoteze Dayalı Sorular Kullanma: Hipoteze dayalı sorularla, geçmişten günümüze değişimin anlaşılması sağlanmaktadır.

Sıralama Etkinlikleri: Değişim ve süreklilik eşliğinde, geçmişten günümüze olaylar sıralanarak değişim ve süreklilik algısı oluşturulmaktadır.

Tartışma Etkinlikleri: ğretimi yapılan bir konunun tamamlanmasının ardından, önemli dönüm noktaları dikkate alınarak o konuyla ilgili tartışmalar yapılmalıdır.

Yanlış Anlamayı Belirleme: zerinde kasıtlı hata bulunan bir metin ya da resim sunularak hataların bulunması istenebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.Sosyal Bilgiler Dersinde Görsel Materyal Kullanımı

Değişen ve gelişen eğitim ve öğretim sisteminde görsel materyal kullanımı yaygınlık kazanmıştır. Sosyal bilgiler dersi içeriğinin görsel materyal kullanımı için uygun olduğu düşünülmektedir. Soyut olan sosyal bilgiler dersinin konuları görsel materyaller kullanılarak somutlaştırılabilir ve kalıcı öğrenmeler sağlanabilir.

Antropoloji alanında kullanılmaya başlayan ve sosyal bilimlerin diğer alanlarına da hızla yayılan görselliğin öneminin farkına varılması ve araştırmalarda veri olarak kullanılması 20. yüz yılın başlarına rastlamaktadır. Günümüzde toplum yaşamı görüntüye dayandığı için yapılan çalışmalarda görsellik gereklidir. Görsel verileri değerlendirmeden sosyal bilimler araştırmalarının yapılamayacağı bilinen bir gerçektir (Acun, 2004). Bu durumu sosyal bilgiler dersi için değerlendirdiğimiz de şöyle bir sonuca varabiliriz. Sosyal bilgiler dersinin tarih, coğrafya, sosyoloji, antropoloji, felsefe, psikoloji, ekonomi, siyaset bilimi ve hukuk gibi disiplinlerden oluştuğu bilinmektedir. Bu disiplinlerle ilgili yapılan araştırmalarda görseller birincil kaynakları oluşturabilir ve soyut durumlar somutlaştırılarak kanıtlanabilir. Bu bağlamda görsel verilerin yapılan araştırmalarda ve araştırma sonucu oluşan bilgilerin sunumunda oldukça önemli olduğu sonucuna varılabilir.

Öğrencinin bilgiyi oluşturmasını, anlamlı ve kalıcı öğrenmeyi sağlamasını hedefleyen sosyal bilgiler eğitim programı (Akıncı ve Dilek, 2012) kapsamında kullanılan görseller; dikkatin bir noktada toplanması, hatırlamayı kolaylaştırma ve anlamlılık açısından aktif öğrenmeye katkı sağlamaktadır (Kırpık, 2009).

Öğrencide görsel imaj oluşturarak bilgi ve becerilerin daha kolay öğrenilmesini ve öğrenilenlerin kalıcı olmasını sağlayacak bu görseller genellikle fotoğraf, slâyt, grafik, tablo, şekil ve harita gibi materyallerdir. Bu materyaller kavram ve olguların öğretilmesinde, dersin daha ilgi çekici bir hale getirilmesinde önemli rol oynayarak (Fidan ve Erden, 1996) öğretme-öğrenme yaşantısına renk katacaktır (Şimşek, 2003).

Sosyal bilgiler öğretiminde görsel materyallerin kullanılmasının avantajları şu şekilde sıralanabilir (Halis, Demirel, Cüceloğlu, 2002 akt. Akbaba, 2014).

- Görseller öğrencilerin dikkatini çeker aynı zamanda dikkatlerini canlı tutarak onları güdüler.
- Kavranması zor olan soyut kavramları somutlaştırır.
- Karmaşık bilgiler şekiller yoluyla düzenlenir. Bu şekiller aynı zamanda çeşitli öğeler arasındaki ilişkilerin aynı anda görülmesini sağlar.
- Öğretim sırasında gözden kaçan unsurlar görseller yoluyla algılanabilir.
- Görseller karışık ilişkilerin daha kolay kavranmasını sağlar.
- Bazı kavram ve rakamların sözel olarak anlatılması çok zor olabilir. Bu aşamada konuya uygun olarak kullanılan görsellerle bu bilgiler anlatılabilir.
- Görseller kolayca oluşturulabilir ve sınıf ortamında kullanılabilir.
- Görsellerin yazılı açıklamalar içermesi, renkli ve gerçeğe uygun oluşu gibi özelliklerinden dolayı faaliyet alanı geniştir.

Sosyal bilgiler programı; yapılandırmacı eğitim kapsamında aktif öğrenme yöntem ve tekniklerinin kullanıldığı bir ders olduğu bilinen bir gerçektir. Görsel materyaller kullanılarak yapılan derslerle “yaparak-yaşayarak” ilkesi eşliğinde daha kalıcı öğrenmeler sağlanabilir. Görsel materyaller sayesinde öğrencilerin düşünme becerileri geliştirilebilir ve onlara eleştirel ve sorgulayıcı bir bakış açısı kazandırılabilir (Akıncı ve Dilek, 2012).

3.1.Görsel Okuryazarlık

Görsel okuryazarlık, John Debes tarafından “İnsanın görerek ve diğer algılama deneyimleriyle bütünleştirerek geliştirebileceği bir grup görme yetisi” olarak tanımlanmıştır. Geçen zaman süreci içerisinde görsel okuryazarlık kavramının anlamı daha da genişleyerek günümüzde; görsel mesaj üretme, okuma ve yorumlayabilme yeteneğini barındıran farklı bir dil olarak tanımlanmıştır (Blead, 2005; Felten, 2008; Tüzel, 2010; Bamford, 2008 akt. Kaya, 2011).

IVLA (The International Visual Literacy Association)’ nin uzun tartışmalar sonucunda uzlaştıkları görsel okuryazarlık betimlemeleri şöyledir (Pettersson, 1993 akt. Alpan Bangir, 2008: 81):

- Bir insanın görme yeteneğini, görme ve diğer duyu organları ile bütünleştirerek geliştirmesi,
- Görsel imgelerle iletişimi yorumlama yeteneğinin öğrenilmesi, İmgeler kullanarak mesaj oluşturulması,
- Sözlü dili görsel imgeye dönüştürme ve tam tersini yapabilme yeteneği,

Öğrencilerin, soyut görsel konuları anlayabilmeleri için görsel okuryazarlık becerisine sahip olması gerekmektedir. Görsel okuryazarlık becerisi sayesinde öğrenciler görselleri okuyarak anlayabilir ve yorumlayabilir. Böylelikle görsel bilgiyi değerlendirebilmek için araştırma yapma yeteneği de gelişir (Kaya, 2011).

Görsel okuryazarlık eğitimi kapsamında öğrencilerin üç farklı yönde eğitilmesi gerekmektedir. Bunlar: “İmgelem ile görselleştirme, görsel öğeleri okuma ve yorumlama, görsel materyaller tasarlama” olarak tanımlanmıştır (Feinstein, Hagerty, 1994 akt. İşler, 2002). Bu amaçla sosyal bilgiler dersinde yapılan etkinliklerle; öğrenciler tarafından soyut konular görselleştirilebilir, bilgi yoğunluğu olan konular, grafik ve şemalarla yapılandırılabilir. Öğrencilere sunulan görsel materyallerin değerlendirilmesi istenerek, öğrencilerin yorumlama becerileri geliştirilebilir. Öğrencilere verilen performans ve proje ödevleriyle çeşitli görsel materyaller tasarımları sağlanabilir.

Feinstein ve Hagerty görsel okuryazarlığı okuma yazma ve aritmetik ile birlikte değerlendirmiştir ve görsel eğitimin önemini dört madde ile ifade etmiştir (akt. İşler, 2002):

- Görsel okuryazarlık, beynin sağ yarım küresini kullanmayı gerektirir. Düşünme sürecinde beynin her iki yarım küresini kullanıldığı için bütünsel düşünme geliştirilir.
- Beynin sol yarım küresine ait soyut düşünceleri canlı, inandırıcı, yoğun ve bildik yaparak onları daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır.
- Aynı düşünceyi farklı yollarla işleme yeteneği kazanılmasını sağlamaktadır.
- Görsel çevreyi algılayarak bireylerin kendi kararlarını almalarını sağlamaktadır.

Literatür incelendiğinde görsel okuryazar bireylerin aşağıdaki niteliklere sahip olduğu görülmektedir (Brill, Kim, Branch, 2007; Metros ve Woolsey, 2006; Bleed, 2005; Bunmark, 2002; İşler, 2002; Roblyer, 1998 akt. Kocaarslan ve Çeliktürk, 2013: 346):

- Görsellerin ifade ettiği mesajların farkına varır ve bu mesajları doğru şekilde algılar.
- Görsel tasarımın temel özellikleri, daha etkili iletişim kurmasını sağlar.
- Karşılaşılan problemlerin çözümü için görsel düşünme becerilerini kullanır.
- Bilgisayar gibi teknolojik aletlerle ya da diğer yöntemlerle görsel mesajlar oluşturabilirler.
- Duygusal, psikolojik ve bilişsel faktörlerin görsellerin algılanmasında etkili olduğunun farkına varabilirler.
- Görsel içeriği olan kavramları eleştirebilmeleri onları bilinçli tüketici yapar.
- Görsel olarak şaheser olan varlıkları takdir eder ve sanatsal olarak zevk alır.

3.2.Fotoğraf

Fotoğraf sözcüğü ilk kez 1840 yılında İngiliz Sir John F. W. Herschel tarafından kullanılmıştır. Sir John, İngiliz bilim adamı William Henry Fox Talbot'un uyguladığı yeni yöntemle, yüzey üzerinde elde ettiği görüntüyü fotoğraf olarak tanımlamıştır. Yunanca photos 'ışık' ve graphos 'çizmek' sözcüklerinden oluşan Photography İngilizce karşılığı fotoğraftır. Fotoğraf sözcüğünün kökeni Yunancadır fakat fotoğraf İngilizce bir sözcüktür (Kılıç, 2013 b).

Fotoğraf, fotoğraf makinesi yardımıyla, ışığa karşı duyarlı malzemenin yani film üzerine görüntünün kaydedildiği mekanik bir süreçtir. Filmin üzerine kaydedilen görüntüler daha sonra birtakım kimyasal ve fiziksel işlemlerden geçirilerek kalıcı hale getirilir (Derman, 2009).

Bir başka tanıma göre ise fotoğraf; ışık ve optik yoluyla ışığa duyarlı yüzey üzerine görüntü oluşturmaktır. Yani başka bir malzeme kullanılmadan ışık, optik ve duyarlı yüzey kullanılarak yapılan yeni bir resmetme tekniğidir (Kılıç, 2013 b).

John Szarkowski'nin "The Photographers Eye" isimli sergi katalogunda yer alan tanımlamaya göre fotoğrafın beş özelliği bulunmaktadır. Bunlar (Birsen, 2012):

- Nesnenin kendisi: Fotoğrafçı deklanşöre bastığı anda var olanı çekecektir.
- Detay: Fotoğrafçı nesneyi hangi açıdan çekerse çeksin nesneyi olduğu gibi görüntüleyecektir. Nesne fotoğrafta nasıl çekildiyse öyle, var olan detaylarıyla yer alacaktır. Fotoğrafçı bu detayları silemez fakat parçalara ayırarak içinden seçim yapabilir.
- Çerçeve: Fotoğrafçılığın işlevi seçim yapmak ve elemektir. Bunun yapılma nedeni estetik kaygılar ya da bazen gösterilmek isteneni daha iyi gösterme çabasıdır.
- Zaman: Fotoğrafın gösterdiği an gerçektir. Bütün fotoğraflar belirli bir zaman aralığının pozlanmasıyla oluşur.
- Farklı Bakış Açısı: Fotoğrafçının fotoğrafı çekerken kullandığı seçimler, her fotoğrafı birbirinden farklı kılar.

Fotoğraf çevremizdeki olayları somutlaştırarak, olduğu gibi göstermeye yarayan (Ünal, 2012) ve temsil ettiği nesneyi onaylayan bir araçtır (Barthes, 2014). "Fotoğraf görmenin başka bir deyişle algılamanın oluşturduğu bir dünyanın ve o dünyada yaşayan insanın ürünüdür. Fotoğrafın etki gücü insan, zaman, uzam ve doğayla kurduğu ilişki ile açıklanır" (Ökten, 2011: 29).

"Fotoğraf yaşanmakta olan bir hayat sürecinden alınmış bir görsel andaç gibidir" (Ökten, 2011: 31). Her ne amaçla çekilirse çekilsin, deklanşöre basıldığı zaman, bir an tespit edilmiş, belgelenmiş olur (Ünal, 2012). "Fotoğrafın sonsuza dek kopyaladığı şey aslında bir kez olmuştur. Var oluş açısından yinelemeyecek olanı, mekanik olarak yineler fotoğraf" (Barthes, 2014: 16). Fotoğraf, insanları yaşananlara karşı tanıklık etmeye davet ederek, hayata karşı, durup düşünmeye sevk etmektedir. (Ökten, 2011). "Dolayısıyla çekilen fotoğraflarla yalnızca hayranlık duyulması gereken şeylerin gösterilmesi değil, aynı zamanda yüzleşmeye, kederlenmeye ve düzeltilmeye ihtiyaç duyulan şeylerin ortaya konulmasını hedeflemiştir" (Sontag, 2011: 77).

Fotoğrafın aracısız-gerçekçi anlatım dili, önemsiz gibi görünen olayların, bilince çıkmasında çok önemli görevleri yerine getirmektedir (Ünal, 2012). Fotoğraf

sayesinde insanlar dünyayı yeni bakış açılarıyla yeniden keşfetmiştir. Fotoğraflar sayesinde sosyal sınıflar arasındaki uçurum gözler önüne serilmiştir. Aynı zamanda fotoğraflar; gereksinimler yaratmak, ticari ürünlerin satışını arttırmak ve düşünce biçimlerini kontrol etmek ve tehdit etmek amacıyla kullanılabilir tehlikeli bir araç haline gelmiştir. Diğer bir etki alanı ise iletişimdir. Fotoğraflar iletişim alanında çok önemli bir rol üstlenmektedir. (Ökten, 2013). Günümüzde fotoğrafın iletişim alanındaki etkiliği çeşitli alanlarda kullanılmaktadır. Bu amaçla fotoğrafların görsel ve yazılı iletişim araçlarıyla, toplumu bazen bilinçlendirmek bazen de yönlendirmek için kullanıldığı düşünülebilir.

Teknolojik, bilimsel, sanatsal, kültürel alanlarda ve daha birçok alanda çekilen fotoğraflar farklı amaçlara hizmet etmek için kullanılmaktadır. “Fotoğrafi bir reklamcı akıl çelmek, emlakçi sergilemek, arkeolog kaydetmek, gazeteci haber vermek ve reformcu toplumsal bilinci harekete geçirmek için kullanabilir” (Kyvıg ve Marty, 2011: 84). Bu bağlamda çeşitli amaçlara hizmet etmek amacıyla değişik fotoğraf türleri ortaya çıkmıştır.

Reklam Fotoğrafi: Reklam-tanıtım süreci içinde en önemli unsurlardan biri de tanıtım fotoğrafıdır. Tanıtım fotoğrafı üreticiden tüketiciye doğru bilgi akışını sağlamaktadır. Fotoğraf alanındaki gelişmelerle birlikte ürün tanıtımı daha da gelişmiştir (Ak, 2009). Sunulan hizmetin, üretilen ürünün tüketilmesini sağlamak reklam fotoğrafının en önemli amacıdır (Kafalı, 2003). Reklam fotoğrafı çeşitli kategorilere ayrılmaktadır. Bu kategoriler farklı kaynaklarda değişiklik gösterse de genellikle şöyle sıralanabilir: 1. Endüstriyel fotoğraf, 2. Ürün fotoğrafı 3. Moda fotoğrafı 4. Portre fotoğrafı 5. Yiyecek içecek fotoğrafı (Özdamar Akarçay, 2012) Günümüzde reklam fotoğrafı yaşamın her alanında kullanılmaktadır.

Portre Fotoğrafi: “İnsanın kişiliğini, duygularını, iç dünyasını ortaya koyan fotoğrafa portre fotoğrafı denir”. Portre fotoğrafı denildiğinde bir kişinin yüzünün ya da vesikalık fotoğrafının çekilmesi olarak anlaşılabilir ancak aslında portre fotoğrafı bunlarla birlikte; bireyin kimliğini, karakterini, kişiliğini ve duygularını da ifade etmektedir. Portre her kesimden insanın; politikacının, öğrencinin, çiftçinin, sanayicinin, sporcunun, sanatçının, bir anlık duygu ve düşüncelerinin ya da hayatının anlatım şeklidir. Bu amaçla çekilen boy, büst ve baş çekimleri portre fotoğrafı olarak

tanımlanabilir (Gazetecilik Portre fotoğrafı, 2003). Günümüz yayıncılığında portre kullanım alanlarını şöyle sıralayabiliriz (Ünal, 2012).

- Resmi ya da ünlü kişilerin fotoğrafları,
- Sosyal- belgesel portreler,
- Olayların içinden portreler,

Haber Fotoğrafı: Haber niteliği taşıyan olayların fotoğrafı çekilerek gazete sayfaları üzerinden okura iletilmesini sağlayan fotoğraf türüne haber fotoğrafı denir (Birsen 2012). Haber fotoğrafında amaç olaylar hakkında insanları bilgilendirmek ve haberin doğruluğunu kanıtlamaktır. Dünyada meydana gelen bütün olaylar haber niteliği taşımaktadır. Bu haberin önemi, konu ile ilgilenen kişilerin ona verdiği değere göre değişir. Bir olay, ne kadar çok kişiyi ilgilendiriyorsa o kadar önemli bir haberdir. Buna en iyi örnek savaş haberleri ve fotoğraflarıdır (Kafalı, 2003).

Sanat Fotoğrafı: Sanat fotoğrafında amaç; sanatçının çevresindeki görüntüleri ve fotoğraf teknolojisini kullanarak, kendi iç dünyasını ifade etmesidir. Sanatçı neyi, ne kadar ve nasıl ifade edeceğine kendi karar verir (Kafalı, 2003).

Belgesel Fotoğraf: “Belgesel fotoğrafta amaç; doğayı, çevresi içinde insanı, yaşam biçimlerini, yaşam alanlarını, mimariyi ve bunlar gibi, insana ve doğaya dair pek çok konuyu kaydetmek, belgelemek ve ölümsüzleştirmektir” (Kafalı, 2003: 293).

Belgesel fotoğrafta konu çeşitlilik göstermektedir. Bazen sıra dışı yaşamlar bazen de sıradan hayatlar belgesel fotoğrafın konusunu oluşturabilir. Örneğin; toplumsal yapının göstergeleri, sosyal sorun alanları, engelli grupların yaşam koşulları veya toplumda yaygın olan yaşam biçimleri, günlük ilişkiler, kişisel konular belgesel fotoğrafın konusu olarak seçilebilir. Bu kadar geniş bir alanı kaplayan belgesel fotoğraf, seçtiği konuyla ilişkisi olmayan bir fotoğraflama metodu, bir anlatım biçimidir (Yurdalan, 2012).

3.2.1.Fotoğrafın Tarihçesi

İnsanoğlu çok eski zamanlardan beri doğayı gözlemlemiştir. Gözlemlediklerini ise bir yüzey üzerine resmetmek için uğraşmıştır. Mağara duvarındaki resimler bu

amaçla ortaya çıkmıştır (Kılıç, 2013 b). Zamanla resmetmeye karşı duyulan bu ilginin teknik gelişmelerle birlikte daha da ilerlediği bilinen bir gerçektir.

Teknik gelişmeler sonucunda görüntü elde edebilen bir aygıt icat edilmiştir. “Camera Obscure, karanlık oda ve karanlık kutu” olarak tanımlanan bu aygıt; nesnenin görüntüsünü tüm detaylarıyla bir yüzey üzerine düşürülmesine olanak veren basit bir düzenektir. Camera Obscure, ışık sızdırılmayacak şekilde kapatılmış bir kutu içerisine, iğne deliğinden giren ışık yardımıyla görüntü oluşumunu sağlamaktadır (Turan, 2012).

Fotoğrafın tarih öncesini iki temel kısımda inceleyebiliriz. İlki ışık yoluyla yüzey üzerinde görüntü oluşturulmasıdır. Karanlık kutu diye tanımlanan Camera Obscure bunu sağlamıştır. Işık ve optik yoluyla yüzey üzerinde görüntünün oluşturulması başarıyla sonuçlanmıştır. İkinci kısım ise, yüzey üzerinde oluşan görüntünün kalıcı hale getirilmesi için yürütülen çabadır. Bu amacın gerçekleşmesini sağlamak için, doğada bulunan ışığa duyarlı maddeleri araştırılmaya çalışılmıştır (Turan, 2012).

Fotoğraf 3.1. Camera Obscure (web 4)

MÖ V. yüzyılda yaşamış olan M Ti Karanlık Kutu ile ilgili ilk bilgilere ulaşmıştır. Daha sonraki zamanlarda Aristoteles, İbnü'l Heysem, Leonardo da Vinci ve birçok bilim insanı bu aygıtın çalışma prensibi ile ilgili araştırmalar yapmıştır. Elde edilen bulgular sonucunda bu aygıtın bir resmetme aracı olarak kullanılabilceği sonucuna ulaşılmıştır (Turan, 2012).

Karanlık kutu, Daniele Barbaro'nun diyaframı, Johann Christoph Sturm'un 45° açılı aynası ve Johann Zahn'ın kısa ve uzun odaklı mercek sistemini bulmasıyla geliştirilerek daha işlevsel hale gelmiştir. Câbir İbn Hayyan ise gümüş nitrati elde etmiş ve bu maddenin güneşin etkisiyle renk değiştirdiğini gözlemlemiştir. Işığın etkisiyle maddenin renk değiştirmesiyle pozlama kavramı ortaya çıkmıştır (Turan, 2012).

Çalışmalar sonucundaki tüm bu ilerlemelere rağmen görüntü yüzey üzerinde kalıcı hale getirilememiştir. Görüntü sadece yansıtılma ve çizimle elde edilme özelliği taşımaktadır (Çizgen, 1992).

Işığa duyarlılaştırılmış bir yüzey üzerinde ışık yardımıyla optik bir görüntü elde etmeyi başaran ilk kişi, bir Fransız bilim adamı olan Joseph Nicéphore Niépce'dir. 1826 yılında, bir manzarayı karanlık kutu yardımıyla sekiz saat pozlandırarak kaydetmeyi başarmış ve geliştirdiği bu tekniğe "heliyografi" adını vermiştir (Turan, 2012). Niépce'nin bu yöntemi üç bakımdan yetersiz kalmıştır. Çok yavaştır, görüntü net değildir ve sadece bir kopya elde edilebilmiştir. Ancak Niépce'in kalıcılık yönündeki isteği gerçekleşmiştir (Ak, 2009).

Aynı dönemde, görüntü üretebilmek için çalışmalar yürüten diğer bir kişi de, Louis Jacques Mande Daguerre'dir. Dünyanın ilk fotoğrafı olarak heliyograf levhası kabul edilir. Bu fotoğraf Niépce'e aittir ve o fotoğrafı keşfeden kişidir. Ancak denilebilir ki ilk fotografik görüntüyü elde etmeyi başaran kişi Niépce olsa da, bu yeni tekniğin yaygınlaşmasını sağlayan Daguerre'in buluşu olan dagerreyotip ile olmuştur (Turan, 2012).

XIX. yüzyılın ikinci çeyreğinden başlayarak, fotoğraf kimyasında önemli gelişmelerin meydana gelmesiyle birlikte görüntüyü, kalıcı bir biçimde bir yüzeye monte etme fikri gelişmeye ve uygulamaya konulmaya başlamıştır (Ak, 2009). O dönemde birçok insan birbirlerinden bağımsız olarak Camera Obscura tarafından elde edilen görüntüyü sabitlemeye çalışmıştır (Benjamin, 2012).

Tüm bu çalışmalar sonucunda negatif film yüzeyine görüntü kaydedilmiştir. Bu şekilde fotoğraf artık kaydettiği görüntüyü çoğaltabilmiştir. Bu buluş 1841 yılında William Henry Fox Talbot tarafından yapılmıştır (Kılıç, 2013b).

Fotoğrafçılığın temel ilkeleri, Niepce, Daguerre ve Talbot tarafından oluşturulmuştur. Talbot'a kadar yaşanan süreç, fotoğrafın keşfedilme kısmını içermektedir. Talbot'tan sonraki dönem ise, fotoğrafın gelişim sürecidir (Turan, 2012).

Niepce, Daguerre ve Talbot'un yaptıkları buluşlar sonucunda fotoğraf, 1800'lü yılların ortalarında dünyada yayılmaya başlamıştır. Bir tarafta giderek günlük hayatın içinde yayılırken öte yandan da fotoğrafın kendine özgü bir görsel yapısı olduğunu fark edenler olmuştur. Bütün bunların sonucunda çeşitli çalışmalar yapan fotoğrafçılar ortaya çıkmıştır (Kılıç, 2011 b).

3.2.2. Osmanlı İmparatorluğu'nda Fotoğraf

Fransa'da 1837'de Daguerre'nin görüntüyü kâğıt üzerine aktarmayı başarısından sonra bu buluş, Fransız Bilimler Akademisi tarafından 1839 yılında kabul edilmiştir. Fotoğraf bu kabulden kısa bir süre sonra Osmanlı İmparatorluğuna girmiştir (Kanburoğlu, 2012).

Gezginler, araştırmacılar, oryantalistler sayesinde fotoğraf Osmanlı'ya getirilmiştir. 1850'lerde Pera' da Leventler, Ermeni ve Rumlar birçok fotoğraf stüdyosu açmıştır. 1850'den sonra ise fotoğraf gayrimüslimler aracılığıyla diğer kentlere ve Anadolu içlerine doğru yayılmıştır (Danacıoğlu, 2007).

Gezgin fotoğrafçılar ve İstanbul'da yaşayan yabancı uyruklu fotoğrafçılar sayesinde İstanbul dünyaya tanıtılmıştır. Bu dönemde Türk halkı da fotoğrafı benimsemeye başlamıştır (Özdal, 2013). Yabancı fotoğrafçıların yanında yetişen Türk asıllı veya Osmanlı tebaası fotoğrafçılar başta İstanbul olmak üzere Anadolu coğrafyasını, arkeolojik değerlerini, kültürünü, günlük yaşantısını kayda geçirmişlerdir (Özdal, 2013). Bunun yanı sıra ülkeye gelen yabancı fotoğrafçılar da Anadolu coğrafyasını çalışmışlardır.

Batılılar Oryantalist bir gözle baktıkları ve gizemli olarak tanımladıkları bu toprakları sanatsal eserlerinde kullanmışlardır. Batı kültüründe oryantalizm konusu, "Kutsal Topraklar" ve "Bin Bir Gece Masalları'na" kadar geniş bir çerçevede yıllarca yer almıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun yönetimindeki çok geniş

bir alanı kaplayan Kuzey Afrika ve Doğu Akdeniz bölgeleri, batı dünyası için her zaman çok önemli olmuştur. Bu nedenle bu dönemdeki birçok fotoğrafçı bu bölgelere gelerek fotoğraf çekimleri yapmıştır (Kanburoğlu, 2012).

Fotoğrafın Osmanlı dünyasında yaygınlaşması Osmanlı üst sınıfının yaşam tarzında gözler önüne serdi. Bu dönemde Batı Doğu'yu Doğulu değerlerle resmederken, Osmanlı üst sınıfı ise kendilerini Batılı değerlerle resmediyordu (Danacıoğlu, 2007).

Bu dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nu yöneten II. Abdülhamit kültür ve sanata çok önem vermiştir. Bu amaçla İstanbul ve Anadolu'nun her köşesini; Mısır'dan Balkanlar'a Arabistan'dan Kafkaslar' a kadar uzanan İmparatorluk topraklarını Çin, Orta Asya, Rusya, Hindistan Ortadoğu, Balkanları fotoğraflatmıştır (Kanburoğlu, 2012).

Fotoğraf, Abdülhamit için bir tutku halini almıştır. Bu yeni görsel tekniğin önemini tam anlamı ile kavrayarak her alanda ondan sonuna kadar yararlanmıştır. Bu doğrultuda fotoğrafı çeşitli amaçlar için kullanmıştır. Fotoğraf onun için hem bir propaganda, hem de tanıma ve istihbarat aracı olmuştur. Abdülhamit, saraydan çıkmadan ülkedeki gelişmeleri fotoğrafları takip ederek öğrenmiştir. Bu amaç doğrultusunda fotoğrafçılar, çektikleri fotoğraflarla ona yol göstermişlerdir (Çizgen, 2010).

II. Abdülhamit bu dönem içerisinde fotoğraflarla ilgili şu çalışmaları yapmıştır (Kanburoğlu, 2012);

- Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nin önemli şehirlerinin fotoğraf çekimlerini yaptırmıştır. Tahta çıkışının 25. yılı nedeniyle affedeceği mahkûmların hapishanede fotoğraflarını çektirmiştir. Daha sonra bu fotoğrafları inceleyerek kararını vermiştir.
- İmparatorluk içinde çekilmiş çeşitli fotoğraflardan albümler bastırıp bunları ülkedeki büyükelçilere göndermiştir.
- II. Abdülhamit yaptığı bu çalışmalarla Osmanlı İmparatorluğu'nu dünyaya tanıtmayı amaçlamıştır.

Bu dönemde Sultan II. Abdülhamit'in (1842–1918) emri ile “Yıldız Saray Albümleri” adı altında 911 albümde on bini aşkın fotoğraf toplanmıştır. (Özdal, 2013). Yıldız Fotoğraf albümleri değişik konuları kapsar. Başta İstanbul olmak üzere

imparatorluğun diğerk büyük kentlerinden manzaralar, günlük hayat kesitleri, meslekler, imar hareketleri farklı zamanlarda çeşitli fotoğrafçılar tarafından çekilerek albümlere dahil edilmiştir (Çizgen 2010). Bu albümler İngiltere ve Fransa’da açılan dünya fuarlarında Osmanlı İmparatorluğu’nu tanıtımı amacıyla kullanılmıştır (Özal, 2013).

Bu dönemde şu tip fotoğraflar çekilmiştir (Kanburoğlu, 2012: 193);

- Sarayda, Padişah ve veliaht fotoğrafları,
- Gayrimüslimlerin portre fotoğrafları,
- Anadolu’nun farklı yerlerindeki yerel giysili Osmanlı halkının sosyal belgeselci fotoğrafları,
- Kutsal toprakların fotoğrafları,
- Ünlü insanların portre fotoğrafları,
- Aile portre fotoğrafları,
- İmparatorluk topraklarındaki anıtsal yapıların fotoğrafları,
- İmparatorluk içindeki önemli törenlerin fotoğrafları,
- İmparatorluk sınırları içinde faaliyet gösteren zanaatkârların fotoğraflarıdır.

3.2.3. Cumhuriyet Döneminde Fotoğraf

Osmanlılıktan Cumhuriyet’e geçişle birlikte fotoğrafçılık daha bilinçli olarak ele alınmıştır. Dolayısıyla, Cumhuriyetin kurulması ile birlikte Osmanlı İmparatorluğu’nda uygulama olarak herhangi bir engelle karşılaşmayan fotoğraf daha da gelişmiştir (Kanburoğlu, 2012).

Bu dönemde fotoğraf alanında meydana gelen bu gelişmeler 7 kısımda incelenebilir (Kanburoğlu, 2012).

- Yeni kurulan Cumhuriyeti tanıtmak amacıyla yapılan fotoğraf çalışmaları,
- Halkevlerinde yapılan fotoğraf çalışmaları,
- Bu dönemde amatör fotoğrafçıların yaptığı sanatsal çalışmalar,
- Stüdyo fotoğrafçılığının geliştirilmesi yönünde yapılan çalışmalar,
- Fotoğraf eğitimi için yapılan çalışmalar,
- Fotoğraf sanatının gelişmesi için ve dernekleşmenin yapılabilmesi için yapılan çalışmalar,

- Haber fotoğrafçılındaki gelişimi için yapılan çalışmalardır.

Osmanlı İmparatorluğu sona erdikten ve Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra Türkiye ve Türk insanı tanıtılmak istenmiştir (Ak, 2009). Bu amacı gerçekleştirebilmek için de fotoğraflardan yararlanılmıştır. 1950'lilere kadar olan süreçte, Türk fotoğrafında sanatsal arayışlardan ziyade, belgeleme, tanıtma amaçlı fotoğrafların çekildiği Romantik Dönem yaşanmıştır (Ervin, 2006). Bu tanıtımda en büyük görevi Vedat Nedim Tör'ün başkanlığında Matbuat Umum Müdürlüğü üstlenmiştir. Fotoğraflar eşliğinde "La Turquie Kemalist" adı ile çıkartılan periyodik yayın ve birçok tanıtıcı albüm, kitap tanıtım amacıyla kullanılmıştır (Kanburoğlu, 2012).

Köy Enstitüleri ve Halkevleri, fotoğrafın halk arasında, hatta köylerde bile tanıtılmasını ve öğrenilmesini sağlamıştır. Bu bakımdan Köy Enstitüleri ve Halkevleri Türk Fotoğraf Sanatının gelişmesi adına çok önemli görevler üstlenmiştir (Ervin, 2006).

Halkevlerinde ve Köy Enstitülerindeki fotoğraf çalışmaları Kemalist ideoloji çevresinde oluşmuştur. Köy enstitülerinde daha çok teknik bilgilerin verildiği, kadraj, diyafraam, enstantane, karanlık oda gibi işlerin de öğretildiği hazırlık çalışmaları yapılmıştır (Ervin, 2006).

Halkevleri ve Köy Enstitülerinin, değişime açık yapıları, sanata çıkarsız yaklaşımları ve buradakilerin kendilerini geliştirme çabaları, fotoğrafın gelişmesini sağlamıştır. Bu dönemde gerçekleştirilen İlhan Arakon'un, Limasollu Naci'nin, Baha Gelenbevi'nin, sergileri ve 1940'tan sonraki Halkevlerinin tüm yurdu kapsayan sergileri fotoğrafta gelişimin sağlanması ve iç dinamiklerin oluşması açısından önemli görevleri yerine getirmiştir (Ervin, 2006).

Cumhuriyet döneminde fotoğrafın gelişimine katkıda bulunan önemli isimlerden biri de Şinasi Barutçu'dur. Almanya'da eğitim gören Barutçu 1932 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü'nde yazı, grafik sanatlar ve fotoğraf öğretmeni olarak göreve başladı. Bu, Türkiye'de fotoğraf eğitiminin ilk adımı oldu. Barutçu yayınları ve dernek çalışmalarıyla fotoğrafın yaygınlaşmasına da öncülük etti (Ak, 2009).

Bu dönem fotoğraf derneklerinin ilk kurulduğu zamanlardır. Cumhuriyet Döneminde ilk fotoğraf derneği Ankara'da Şinasi Barutçu ve arkadaşları tarafından 1950 yılında kurulmuştur. Bu derneğin adı TAFK yani Türkiye Amatör Foto Kulübü'dür. TAFK kuruluşundan 8 yıl sonra FIAP'a üye olmuştur. Bu gelişme fotoğraf sanatı açısından çok önemlidir (Kamburoğlu, 2012).

Bu dönemde haber fotoğrafçılığı da önem kazanmıştır. Bu durumun böyle olmasında Kurtuluş Savaşının önemli bir rolü vardır. Kurtuluş Savaşı haber fotoğrafçılığına ivme kazandırmıştır. Bu dönemde birçok gönüllü fotoğrafçı, savaş fotoğrafları çekmiştir (Kanburoğlu, 2012).

Bu dönemim ana konuları (Kanburoğlu, 2012: 203);

- Savaşlarda (Kurtuluş, İnönü, Sakarya, Dumlupınar savaşları) çekilen haber fotoğrafları,
- Spor haber fotoğrafları,
- Anadolu'nun farklı yerlerinde çekilen manzara fotoğrafları,
- Modern Türkiye'yi yurtdışında tanıtmak amaçlı çekilen fotoğraflar,
- Sanatsal bağlamda daha çok soyut fotoğraflar,
- Ünlü insanların portre fotoğrafları,
- Stüdyo fotoğrafları,
- Antik yerlerin ve tarihi kentlerin fotoğrafları,
- Amatör fotoğraflarıdır.

Cumhuriyet döneminde fotoğraf sanatında çeşitli gelişmeler olmuştur. Bu gelişmeler şu başlıklar altında incelenebilir (Kanburoğlu, 2012):

- Bu dönemde uluslararası fotoğraf örgütleriyle ilişkiler geliştirilmiştir.
- Ülkeyi tanıtmak amacıyla yurt dışında sergiler açılmıştır.
- Çeşitli fotoğraf dernekleri açılmıştır.
- Fotoğrafçılık eğitimi yaygınlaşmaya başlamıştır.
- Fotoğrafta sanatsal gelişmeler oluşmaya başlamıştır.
- Çeşitli alanlarda birçok sergi açılmıştır.
- Fotoğraf yarışmaları düzenlenmeye başlamıştır.

Cumhuriyet dönemindeki bu gelişmelerle birlikte fotoğraf sanatı yaşamın her alanına girmiş ve günümüze dönemin tüm özelliklerini yansıtan verilerin ulaşmasını sağlamıştır.

3.3. Tarihsel Kanıt Olarak Fotoğraf

Sosyal bilgiler dersinin en önemli amaçlarından biri de öğrencilere kanıt tanıma ve kullanma becerisi kazandırmak ve kanıtı dayalı olarak akıl yürütebilmelerini sağlamaktır (Çelikkaya, 2013). Bu amaçla sosyal bilgiler dersinde çeşitli kaynaklar kullanılmaktadır. Bu kaynaklar yazılı, görsel ve işitsel dokümanlardan ve nesnelere oluşmaktadır (Çelikkaya, 2013: 61):

- Gazeteler, mektuplar, günlükler
- Nüfus verileri, haritalar, mimari çizimler
- Fotoğraflar, aile fotoğrafları, filmler, videolar
- Sözlü tarih kayıtları, görüşme kayıtları, müzik kayıtları
- Buluntular, aletler, silahlar, malzemeler, giysiler icatlar, mezar taşları

Fotoğraf tarihsel malzeme içerisinde değerlendirilebilir ve gerçeğe yakın olduğu için tarihsel kanıt olarak kullanılabilir. Fotoğraf toplumun belleğidir ve dünyada olup bitenin izlerini taşımaktadır. Fotoğraf bir sanat dalıdır ve diğer sanat dalları gibi tarihsel kanıt özelliği taşımaktadır (Şimşek, 2003).

Fotoğraf keşfedildiği ilk günden itibaren hayata ve insan yaşamına ilişkin her şeyi biriktirerek arşivler oluşturmuştur. Bu özelliğinden dolayı fotoğraf, belge niteliğiyle tarihe tanıklık etmiştir. “Günümüzde tarih görüntülerle yazılmaktadır” (Gökten, 2012). “Bir görüntünün fotoğraf makinesiyle kayda geçirilmesinin başka bir özelliği, onun doğrulayıcı, haklı çıkarıcı işlevidir. Bir fotoğraf, verili bir olayın gerçekleşmiş olduğunun su götürülmez kanıtıdır” (Sontag, 2011: 5).

Fotoğrafçı, rastlantısal bir anda parlayıp sönen bir kıvılcım misali, özel bir anının varlığını kanıtlamakta ve yakalamaktadır. Fotoğrafçılığın öncülük ettiği teknolojik moderniteden önce, fotoğraflar sanatsal bir etkiye sahip olmaktan çok, tarihsel bir olaya tanıklık etmiş ve belgeleme işleviyle ön plana çıkmıştır. Bu bağlamda düşünüldüğünde bir fotoğrafın tarihi gücü, fotoğrafçının sanatı tarafından eklenilecek hiçbir şeye ihtiyaç duymadan geçip giden dünyaya kalıcı olma yolunda vasıta olmak, geçmişe direkt bir pencere açmaktır (Özel Sağlamtimur, 2013: 248).

Fotoğraflar geçmişi ve günümüzü yansıtın birer kanıt özelliği taşıtmaktadır. Herhangi bir coğrafi yerin nasıl değiştiği, nelerin değiştiği hakkında bilgi verir. Bu bağlamda fotoğraflar fotoğraflar geçmişte yaşanan olay ve olguları kanıtlar. Aynı zamanda değişim ve süreklilik eşliğinde geçmişle günümüzü ilişkilendirerek değerlendirmemizi sağlar (Koç, 2009).

Günümüzde fotoğraf çeşitli alanlarda çok yaygın olarak kullanılmaktadır. Fotoğrafın, tarihsel kayıt etme ve belgeleme özelliği de kısa sürede keşfedilmiştir (E. Aslan, 2008). Tarihsel bilgi kaynaklarımız arasında çok önemli bir yer tutan Fotoğraf ilk defa Kırım Savaşı (1853–1856) sırasında kullanılmıştır. (Akbaba, 2005). Savaş veya hayatın diğer alanlarını fotoğraflayan foto muhabirler, kaydettikleri görüntülerle çağlarına tanıklık etmektedir (Göktan, 2012).

Fotoğraf 3.2. Akbaba ve ocuk (web 5)

Fotoğrafın inandırıcılık gücü ile eleştirel gücü birbiriyle bağıntılıdır. Fotoğraf tartışmaya yer bırakmayacak kadar tarihsel kanıttır. Fotoğraftaki görüntü ve fotoğrafı çeken kişinin olaya tanıklık etmesi fotoğrafın tarihte ettiği tanıklığın gerçek olması nedeniyle gücünü daha da arttırmaktadır. Kevin Carter'ın 1994 yılında Sudan'da çektiği "Akbaba ve ocuk" fotoğrafı anlatılan durumu en iyi örnekleyen fotoğraftır. Bu fotoğraf çeken ve çekilen kişiyi lme gtrmştir. Carter, bu fotoğrafı ile Pulitzer dln almıştır. Çekilen fotoğraf Afrika'da ki açlığın simgesidir. Fakat Carter vicdan azabına dayanamayarak intihar etmiştir. Bu durum bu fotoğrafın gücünü daha da arttırmıştır. Çünkü fotoğrafçı yaşamın en zor anlarını dondurarak

kanıtlayıp tarihe miras bırakmıştır. Aynı zamanda çok uzaklarda olup bitenlerden insanlığı haberdar etme görevini de yerine getirmiştir (Ökten, 2013: 15).

Kanıt olarak kullanılan fotoğraflar çekildikleri döneme ait önemli bilgilere sahiptir. Bu fotoğraflar sayesinde dönemin özellikleri öğrenilebilir; ama fotoğraflara görsel anlamda müdahale edilebileceği, fotoğrafı çeken ve çekilen kişilerin yanlış tavırlarının olabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır (Akbaba, 2005). Bu bağlamda fotoğraflar tarihsel kanıt olarak kullanılmak isteniyorsa objektif bir bakış açısıyla değerlendirilmelidir.

3.4. Fotoğraf ve Zaman

Fotoğraf bir zaman arayışıdır ve zamanın tüm devinimlerini kayıt altına almaktan zevk duyar. Zamanın içinde saklı bulunan gerçekleri ortaya çıkarmak için kendisini sorumlu tutan fotoğraf, fotoğrafçı tarafından zamanın kendi ölçütleri içinde yorumlanmasıdır. Fotoğrafta ki görüntü hem o an' ki zamanın bir kesiti, hem de geçmiş ve gelecekteki zamanının da bir yorumudur (Ökten, 2013: 105).

Fotoğraf icat edildiği 1839 yılından itibaren, resim ve gravür gibi görsel malzemelerden ve diğer kayıt türlerinden gerçekliği yansıtmada daha fazla değer görmüştür (Danacıoğlu, 2001). Görüntüler zamansal gerçekliği yansıtmakla sorumludur. Her fotoğraf bize bir zaman dilimini göstermektedir (Ökten, 2011).

İnsan ve mekan fotoğraftaki zamansallığı belirler. Fotoğraflar zamandan başka bir zamana geçişi sağlayabilirler. Fotoğrafta yer alan görüntüler zamansal gerçekliği sergiler. Herhangi bir yerde çekilen fotoğraf, ait olduğu zamanın gerçekliğini gözler önüne serer. Bu sayede o dönemin çeşitli özellikleri hakkında bilgi verir (Ökten, 2011).

Fotoğraf yoluyla giysilerin, eşyaların, bugün unutulmuş üretim tekniklerinin, örf ve adetlerin tarihini, coğrafyanın, fiziki çevrenin, kentlerin, yerleşim birimlerinin tarihini anlamamız kolaylaşmaktadır (Danacıoğlu, 2001). Fotoğraflar sayesinde günümüz ve geçmiş karşılaştırılarak; geçmiş dönemden günümüze kadar meydana gelen değişim gözlemlenebilir.

Fotoğraftaki nesnelere çekildiği dönemin zamansal yapısı hakkında bilgi vermektedir. Fotoğraftaki bir atlı tramvay, arka planda görülen elektrik direkleri, bir dükkândaki fiyatlar, arabalar (plakaları, modelleri), fotoğraftaki insanların giyim kuşamları eğer söz konusu olan bir panorama ise kentin yerleşim yerinin belli başlı binalarının mevcut olup olmadığı veya bir başka karede, mesela ortada duran rakı şişesinin etiketi veya sigara paketi vs. tüm bunlar fotoğrafın hangi tarihsel zamana ait olduğuyla ilgili ipuçları vermektedir (Danacıoğlu, 2011). Bu fotoğraflar sayesinde görüntüsü çekilen her şeyin bir zamanlar nasıl olduğu hakkında bir fikir edinmekteyiz. Bu bakımdan “fotoğraf, zamanı durduran, donduran ve yeniden nesnelleştiren bir araçtır” (Ökten, 2013). “Söz konusu anı dilimleyerek donduran bütün fotoğraflar, zamanın amansız eriyişinin tanığıdır” (Sontag, 2011: 19).

“Fotoğraf görüntüsüne konu olan gerçeklik, fotoğrafı çekilen an’dan önce ve sonra değişim içindedir. Bu özellik, aynı nehrin fotoğrafının iki kere çekilemeyeceği sözyle vurgulanmaya çalışılmıştır” (Derman, 2009: 73). Fotoğraflar ve diğer görsel belgeler zaman içinde meydana gelen değişim hakkında bilgi verir. Fotoğraflar sayesinde bir bölgede meydana gelen değişim veya kişilerin görüntüsünde meydana gelen değişim gözlemlenebilir. Fotoğraflar zamanı dondurarak ayrıntılı inceleme yapılmasına olanak tanımaktadır (Kyvıg ve Marty, 2011: 83). “Bir fotoğrafın gücü, zamanın normal akışı içerisinde birbirinin yerini alan anları incelemeye tabi hale getirmesinde yatar” (Sontag, 2011: 136).

Fotoğraf farklı zamanların bir çeşit yorumudur (Ökten, 2011). “Eski fotoğraflar zihnimizde geçmişe dair görüntüler labirentini doldururken, şimdilerde çekilen fotoğraflar da şimdiki zamana ait olan şeyleri, geçmişini andıran zihinsel resme dönüştürürler” (Sontag, 2011: 197). Fotoğraf, bulunduğu andan itibaren, insanın ve yaşamın dönüşümlerini belgelemiştir. “Ait olduğu zamanın kimliği, ait olduğu varsayılacak zamanın da görüntüsüdür” (Tumay, 2013). Fotoğraflar belirli dönemleri hatırlamamıza yardım etmektedir (Ökten, 2011). “Fotoğraflar insanlara, tam tersi kanıtlanamaz bir şekilde orada hayatlarının belli bir yaşında olduklarını gösterir; bir an sonra dağılmaya, değişmeye ve bağımsız varlıklarını sürdürmeye devam edecek olan kişilerle şeyleri bir araya getirir” (Sontag, 2011: 86).

Fotoğraflar bilgi taşır ve bir olayın kanıtıdır. Fotoğrafın çekildiği anda orada kimlerin olduğu, insanların ne giydiği ve olayın hangi şartlar altında gerçekleştiği gözlemlenebilmektedir (Kyvıg ve Marty, 2011). Fotoğrafın kanıtlayıcı niteliği nesneye değil zamana dayanır (Barthes, 2014).

Her bir fotoğraf zamanın tüm olumsuz yitimlerine (savaş, doğal afetler, var olan var olan kültürlere karşı amansız yok ediş çabaları, vs.) karşı o inancın geçmişten bu güne kadar olan yansımadır. Belki de bir süre sonra bunların bir kısmının yok olacağını, böylece fotoğrafın bize zamanda var olmanın ve zamanda yok olmanın tarihe bırakılacak en önemli belgeler olduğunu gösterir (Ökten, 2011: 105).

“Fotoğraflaşan her nesne basitçe her şeyin kayboluşundan arta kalan bir izdir
“(Baudrillard, 2003: 99).

3.5. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Fotoğraf Kullanımı

Günümüzde eğitim ve öğretim sürecinde, öğretmen bilgi aktarımının yanı sıra dersi işlerken farklı materyaller ve kaynaklar kullanarak öğrencilerin geneline hitap edebilmelidir. Sosyal bilgiler dersi kapsamında olan tarih ve coğrafya dersleri sadece okunarak işlenemez. Bu sebeple sosyal bilgiler dersi çeşitli öğretim materyalleri kullanılarak zenginleştirilmelidir (Ulusoy ve Gülüm, 2009). Sosyal bilgiler dersinde, etkili bir öğretim için kullanılacak materyallerden biri de fotoğraflardır.

Fotoğrafların sezgilerin geçmişe dönük olmasını sağlayan kuvvetli araçlar olduğu için bilginin kaynağı olarak kullanılması gerekmektedir. Fotoğraflar öğrencilerin ilgisini çeker ve öğrenciler fotoğraflarla dolu bir dünyada yaşamaktadır (Black, 2005 akt. H. Aslan, 2015).

Sosyal bilgiler dersinde sözel olarak anlatılması zor olan konular, fotoğraflar ve diğer görsel, işitsel, görsel işitsel materyallerle birlikte kullanılabilir. Böylelikle anlaşılması zor olan konuların, öğrencinin zihninde canlandırılması sağlanabilir. Sosyal bilgiler dersini oluşturan disiplinlerin tamamı, derslerde fotoğraf kullanımını desteklemektedir (Özdemir Özden, 2013). Bu bağlamda fotoğraflar; coğrafya, tarih, sosyoloji, çevre bilimleri gibi birçok bilim alanında vazgeçilmez öğretim materyali olarak kullanılmaktadır (Karakuş, 2013).

Fotoğraflar sayesinde soyut olan konu ve kavramlar daha kolay öğretilir. Öğrenciler görmedikleri şehir, ülke ve bölgeler ile farklı ölçeklerdeki mekânlarda yaşayan insanların yaşam tarzlarını fotoğraflar ile tanıma fırsatı elde etmektedirler. Bu bakımdan içeriği iyi ve kaliteli fotoğraflar, her yaş grubundaki öğrencilere kullandırılacak etkili öğretim materyalleridir (Koç, 2009).

Kırım savaşından beri, tarihsel anları kayıt altına alarak gözle görülebilir hale gelmesini sağlayan fotoğraf, öğretim aracı olarak da son derece değerlidir. (E. Aslan, 2008). Öğretmenler, fotoğrafı bir fotoğrafçı bilinçliliğiyle derslerinde kullanmalıdır. Tarih dersinin doğasında var olan soyut kavramlar fotoğraflar sayesinde daha etkili bir şekilde sunulabilir. Bu anlamda fotoğrafların sağlayacağı katkılar göz ardı edilmemeli ve bu kaynak verimli bir şekilde kullanılmalıdır (Akbaba, 2005). Ancak fotoğraflar kullanılırken, doğru ve uygun biçimde tasarlanmış, seçilmiş ve düzenlenmiş bir çerçeve üzerinden yapılmalıdır. Aksi halde yaşanmış olan geçmişin dışında kurgulanmış ve çarpıtılmış bir geçmiş tasavvuruna yol açma riski doğacaktır (H. Aslan, 2015).

Herhangi bir derste kullanılacak fotoğraf seçiminde şu ölçütlere dikkat edilerek seçim yapılmalıdır (Stradling, 2003 akt. Özdemir Özden, 2013).

- Birincil, İkincil kaynaklarla ve bulgularla kolay bağlantı kurabilecek nitelikte olmalıdır.
- Kalıplaşmış anlayışları, varsayımları ve öğrenci beklentilerini sorgulayabilir nitelikte olmalıdır.
- İçerdiği çelişki ve belirsizliklerle açıklamaya yönlendirmelidir.
- İçerdiği sorular başka kaynaklara bakılarak da cevap bulmalıdır.

Fotoğrafı ders kitaplarında ve öğrenme-öğretme ortamında kullanırken dikkat edilmesi gereken hususları şöyle sıralayabiliriz (Cehhan ve Yiğit, 2004 akt. H. Aslan, 2015: 25):

- Kullanılan fotoğrafların her birbirinden bağımsız düşünceleri içermelidir.
- Fotoğraflar gerçekçi olmalıdır ve yapılan bir işi gerçek yönleri ile yansıtmalıdır.
- Eğitim ortamında kullanılacak fotoğrafların net olmasına dikkat edilmelidir.
- Kullanılan fotoğraf özgün olmalı ve gereksiz ayrıntıları barındırmamalıdır.

- Fotoğraflarda ana düşünce ön planda olmalıdır.
- Yapay fotoğrafların inandırıcılık gücü zayıf olduğu için gerçek fotoğraflar kullanılmalıdır.

Ders ortamında herhangi bir fotoğrafı kullanabilmek için belirli kavramların ne anlama geldiğiyle ilgili eğitim verilmelidir. Öğrencilerin, fotoğrafları sistematik olarak incelemelerini ve yorumlamalarını sağlayacak nitelikler kazandırılmalıdır (Akbaba, 2005). Tarih öğretiminde fotoğraflardan analitik bir yaklaşımla yararlanabilmek için şu öneriler dikkate alınmalıdır (Stradling, 2003 akt. Akbaba, 2014):

- Farklı dönemlere ait fotoğraflar kullanarak toplumdaki sosyal yönelimler incelenebilir.
- Zaman içinde; teknoloji, eğitim, sanat ve mimari gibi alanlarda gelişimler meydana gelmektedir. Fotoğraflar sayesinde bu gelişimler ortaya konabilir.
- Belirli bir döneme ait albümlerle geçmiş bir dönemdeki sosyal yaşamın izleri gözler önüne serilebilir.
- Farklı zamanlarda çekilmiş fotoğraflarla benzerlik ve farklılıklar belirlenebilir.
- Fotoğraftaki yazılı belgeler saklanarak, öğrencilerin yorum yapabilmesi için fotoğrafla ilgili sorular sorulabilir.
- Öğrencilerden herhangi bir fotoğrafa ilişkin, farklı yorumları karşılaştırarak değerlendirmeleri istenebilir.

Öğrencilere sahip oldukları analitik çerçeveyi uygulama, analiz etme ve yorumlama becerilerini pratikte sınamaya yönelik fırsatlar verilmelidir (Akbaba, 2005). Bu kapsamda yapılabilecek etkinlikler olarak şunları önerilmektedir (Karabağ, 2009 akt. Özdemir Özden 2013: 157).

- Fotoğrafta ne olduğuna bakmak,
- Fotoğraftaki ipuçlarına bakmak,
- Değişik bakış açılarından fotoğrafı incelemek,
- Farklı yorum alternatifleri üzerinde durmak,
- Fotoğrafı bir kanıt olarak kullanmak,

- Fotoğrafta görülen kişi nesne, bina ve benzerlerini bugünkilerle karşılaştırmak ve sıralamak,
- Aynı konu hakkında farklı zamanlarda çekilmiş fotoğrafları karşılaştırmak,
- Resim ve fotoğraflarla ilgili bir ödev yapmak,

Sosyal bilgilerin bütün disiplinlerinde olduğu gibi coğrafya dersinde de fotoğraf etkili bir şekilde kullanılabilir. Coğrafya öğretmenin en iyi ve kolay yollarından birisi de fotoğraflar üzerinden coğrafi sorular sormaktır. Coğrafi sorular, mekân tanımlamada ve mekân üzerinde gerçekleşen olay, olgu ve özellikleri algılamada ve açıklamada çok önemli görevler üstlenmektedir (Koç, 2009).

Eğitim amacıyla kullanılacak bir fotoğraf belirli kurallara göre planlanmalıdır. Coğrafya derslerinde de bir fotoğrafı kullanabilmek için ilk olarak işlenecek konuya ilişkin uygun bir fotoğraf bulunmalıdır. Bulunan fotoğrafın neyi anlattığı ve bu fotoğraftan nasıl yararlanacağı belirlenmelidir. Daha sonra fotoğrafla ilgili uygun sorular hazırlanmalı ve düzenlenmelidir. Eğer bu işlemler yapılmazsa fotoğraf sadece bir görüntü olarak kalır (Karakuş, 2013).

Coğrafya öğretiminde fotoğraf kullanımında aşağıdaki hususlara dikkat edilmelidir (Koç, 2009).

- Ders kitapları daha fazla görsele sahip bir hale gelmelidir. Bu amaçla daha fazla fotoğraf kullanılmalı ve konu zenginleştirilmelidir. Bu yönde kullanılan fotoğrafların konunun daha iyi açıklanmasını sağlamaktadır.
- Coğrafya derslerinde kullanılan fotoğraflara yönelik bazı sorular sorulabilir. “Bu yer nerededir, neye benzemektedir, bu yerin oluşmasında etkili olan unsurlar nedir?” gibi sorularla öğrenci yönlendirilmelidir. Bu etkinliklerle öğrenci olay ve olguları ilişkilendirebilir.
- Kullanılan fotoğraflarda öğrencilerin yaş grupları dikkate alınmalıdır. Fotoğraf seçimi çocukların gelişim özelliklerine uygun olmalıdır.
- Coğrafya derslerinde kullanılacak fotoğraflarla ilgili albümler oluşturulmalıdır.

Sosyal bilgiler dersini sadece tarih ve coğrafya konularıyla sınırlı değildir. Sosyal bilgiler, içerik olarak pek çok sosyal olay ve sorunu da ele almaktadır. Bu amaçla

bunlara yönelik farkındalık ve duyarlılık oluşturmak, öğrencilerin bu sorunlara çözüm getirmesini sağlayacak düşünme ve katılım becerilerini geliştirmek amaçlanmaktadır. Bu kapsamda sosyal bilgiler dersinde çeşitli fotoğraflar kullanılmaktadır (Özdemir Özden, 2013).

3.6. Fotoğrafi Okumak

“Her fotoğrafın ardında bir düşünce, bir öykü yatar. Her fotoğrafçının fotoğrafının arka planında anlamlı bir şeyler söyleme arzusu vardır” (Ökten, 2013: 127). Fotoğrafın anlamı içinde barındırdığı ve anlaşılır biçimde yansıttığı göstergelerin içinde bulunur (Ökten, 2013). Çok az fotoğrafçı, fotoğraflarına ad ya da açıklama vererek okuyucuların fotoğrafı anlayabilmesi için yardım eder (Kyvıg ve Marty, 2011). “Fotoğrafların anlamı onların net ve anlaşılır göstergeler olmasından çok, yorumlanmaya olanak veren çok seçenekli bakış açıları sergilemesinden kaynaklanır” (Ökten, 2013: 75). Bu nedenle bir fotoğrafta ne anlatıldığını algılayabilmek için fotoğrafı okumak ve çözümlemek gerekmektedir.

Bir fotoğrafı okumanın en iyi yolu ona sistematik sorular sormaktır. Aşağıda Fotoğrafları okumak için sorulabilecek sorulara örnek verilmiştir (Kyvıg ve Marty 2011: 85-86).

- Fotoğrafçı fotoğrafı çekerken ne gördü?
- Fotoğrafta görmemiş olacağı ne ya da neler vardı?
- Amacı neydi?
- Taraflı olduğu şeyler neydi?
- İnsanlara neden belirli şekilde poz verdirdi?
- Fotoğrafın çekildiği şartlar fotoğrafçının seçimlerini nasıl sınırladı?
- Fotoğraftan gözün görebileceği neler çıkarılmıştı?
- Kadrajın insanın orada olma duygusuna etkisi neydi?
- Fotoğrafın kadrajı küçültülse insanların, fotoğrafa tepkisinde nasıl bir değişiklik olurdu?
- Kapalı bir mekânda mı çekilmişti?
- Eğer öyleyse, bu mekânın durumu fotoğrafı nasıl etkilemişti?
- Yapmacık ya da suni miydi?

- Fotoğraf, kültürel ya da doğal çevreyle ilgili hangi ipuçlarını taşıyordu?
- Fotoğraf makinesi sesleri ve kokuları kaydedebilseydi fotoğrafın imgesi güçlenir miydi?
- Fotoğraf, günü ya da yılı nasıl göstermektedir?
- Fotoğrafın çekilmesinden önce ne olmuştu?
- Sonra ne oldu?
- Fotoğraf, zamanın durdurulmasıyla ilgili neyi gösteriyordu?
- Hareket halindeyken yakalanan şey neydi?
- Fotoğraf, çekildiği döneme dair ne anlatıyor?
- Parçalar bütüne nasıl katkıda bulunuyor?
- Fotoğraf, içindeki ayrıntıları yorumlamamızı nasıl sağlıyor?
- Ayrıntılar, fotoğrafta temsil edilen olayın yer ve zamanına ilişkin hangi sonuçların çıkarılmasına yol açıyor?
- Fotoğraftaki insanların meslekleri, toplumsal sınıfları, zevkleri, inanışları ya da değerleriyle ilgili neler görünüyor?
- Fotoğraftaki kadrajın parçası olduğu kültür hakkında hangi sonuçlar çıkarılabilir?
- Fotoğraf güvenilir bir kanıt niteliği taşıyor mu?
- Fotoğraf, fotoğrafı çekilen kişi hakkında önemli bir şey söylüyor mu?
- İzi olduğu kültürle ilgili bilgi ya da kavrayış sağlıyor mu?
- Fotoğrafın yeri ve zamanı belirgin mi?

Bu soruları Akbaba, şöyle gruplandırmıştır(Akbaba, 2003: 129–130).

1. Fotoğrafın Çekildiği Mekâna Dair Sorular

- Fotoğraf nasıl bir mekânda çekilmiştir?
- Bu mekânın özellikleri nelerdir?
- Bu mekâna bir isim verebilir miyiz?
- Bu insanları bu mekâna toplayan sebep nedir?
- Bu mekânda ne tür faaliyetler gerçekleştiriliyor olabilir?

2. Fotoğrafın Çekildiği Zamana Dair Sorular

- Fotoğraf çekilmeden önce bu insanlar neler yapıyor olabilir?
- Fotoğrafın çekilmesinden sonra neler yapılmış olabilir?
- Fotoğraf, çekildiği zamana dair hangi ipuçları vardır?

- Fotoğraf, çekildiği günü ve yılı nasıl göstermektedir?
 - Fotoğrafın çekildiği tarihi biz bilebilir miyiz?
3. Fotoğrafın Çekildiği Mekândaki Kişilere ve Nesnelere Dair Sorular
- Fotoğraftaki insanların ortak özellikleri nelerdir?
 - Fotoğraftaki insanların meslekleri, sosyal statüleriyle ilgili olarak neler söyleyebiliriz?
 - Fotoğraftaki insanların statüleri arasında farklılıklar var mı?
 - Fotoğraftaki insanların kılık kıyafetleri hakkında neler söyleyebiliriz?
 - Fotoğraftaki diğer nesnelere sınıflandırılabilir miyiz?
 - Bu insanların bu mekânda bulunmasının amacı ne olabilir?
 - Bu insanlar bu mekândan ayrıldıktan sonra neler yapabilirler?
4. Fotoğraftaki Ayrıntılara Dair sorular
- Fotoğraftaki ayrıntılar nelerdir?
 - Bu ayrıntılar fotoğrafa nasıl bir katkı sağlamaktadır?
5. Fotoğrafın Kadrajına Yönelik sorular
- Fotoğraf, çeken tarafından sınırlandırılmıştır. Bu sınır olmasaydı, bu fotoğrafa dair başka neler görebilirdik?
6. Fotoğrafçıya yönelik sorular
- Fotoğrafçının bu fotoyu çekmesindeki amaç nedir?
 - Fotoğraf doğal bir ortamımı yansıtmaktadır yoksa bir kurgu var mıdır?
 - Fotoğrafın çekildiği şartlar çekimi nasıl belirlemiştir?

Stradling tarihsel fotoğraflar üzerinde yapılacak analiz çalışmaları beş kısma ayırmıştır. Bunlar; a- Betimleme, b- Yorumlama, c- Önceki bilgilerle bağlantı kurma, d- Bulgulardaki boşlukları belirleme, e- Diğer bilgi kaynaklarını belirlemedir. Stradling belirlediği aşamalar şu şekildedir (akt. H. Aslan, 2015: 26-27).

Örnek:

- 1- İnsanları, ne yaptıklarını ve/veya resimde görünen nesnelere betimleyin.
- 2- İnsanlar ve/veya nesnelere nasıl gruplarda toplanmış?
- 3- Fotoğrafın ön ve arka planlarda, ortasında, solunda ve sağında görebildiklerinizi anlatın.

Bulgu (Nasıl biliyorsunuz? Ne kadar eminsiniz?)

- 1- Sizce bu fotoğrafta neler oluyor?
- 2- İnsanlar –ya da nesnelere-kim/ne?
- 3- Sizce bu fotoğraf kabaca ne zaman (yıl, dönem, olay) çekilmiş olabilir?
- 4- Yılın hangi dönemi?
- 5- Bu doğal bir resim mi, yoksa özellikle poz mu verilmiş?

Yorum

- 1- Bu fotoğrafa ilişkin vardığınız sonuçları kontrol etmenize yarayacak başka tarihsel kaynaklar neler olabilir?
- 2- Tarih derslerindeki son çalışmanıza göre, bu fotoğraftaki sahneyi çevreleyen olaylar hakkında önceden neler biliyorsunuz?
- 3- Bu fotoğraf cevabını bulmak isteyeceğiniz başka sorular gündeme getirdi mi?

Felton ve Allen ise özellikle tarih konularında fotoğraf okumaya yönelik daha gelişmiş sekiz aşamalı bir model oluşturmuş ve modelin aşamalarını ise şu şekilde belirlemiştir (akt. Özdemir Özden, 2013):

1. Fotoğrafın Tanıtılması: Bu kısımda fotoğrafın içeriği hakkında bilgilendirme yapılır. Bu sayede öğrenci fotoğraftaki tarihsel döneme yönlendirilir.
2. Anahtar sorular sorulması: Bu aşamada sorulan çeşitli sorularla öğrenciler yönlendirilir ve öğrencilerin verdiği cevaplar tahtaya yazılır. Bu kapsamda öğrencilere fotoğrafın nerede çekildiği, fotoğraftaki insanların kim olduğu ve neler yaptığı, o dönemin yaşamının nasıl olduğu gibi sorular sorulabilir.
3. Fotoğraftaki Kişi ve Nesnelerin Tanımlanması: Bu aşamada ise fotoğrafta yer alan insan ve nesneyi tanımlanması istenebilir.
4. Fotoğrafta Görülenlerin Betimlenmesi: Bu aşamada öğrenciler fotoğrafta gördüklerinden hareket ederek insanlar ve nesnelere arasında ilişkileri betimler. Bu kapsamda insanların giyim tarzının ve kullandığı eşyaların ne olduğu ve günümüzden farklarının ne olduğu sorulabilir.
5. Öğrencilerin Çıkarım Yapmalarını Sağlama: Bu aşamada öğrencilerden fotoğrafta gözlemlediklerinden çıkarımlar yapmaları ve yorumlamaları istenebilir.

6. Öğrencilerin Hipotezlerini Değiştirmek, Vazgeçmek ya da Onaylamak İçin Fırsat Verme: İlk aşamada yapılan tahminlerini düzeltme ya da vazgeçme hakkı verilir. Bunu sağlayabilmek için de bu yönde sorular sorulur.
7. Altıncı Aşamadaki Hipotezleri Desteklemek İçin Ders Kitabı ve Diğer Çalışma Materyallerinin Kullanılması: Bu aşamada öğrenciler farklı kaynaklardan düşüncelerini destekleyecek bilgiler bulur.
8. Düşüncenin Gözden Geçirilmesi: Fotoğrafın yorumlanması sürecinde söylenen ve yapılan şeylerin yeniden gözden geçirilmesi istenir.

Sosyal bilgilerin kapsamında olan coğrafya konularında kullanılan fotoğraflardan verimli şekilde yararlanabilmek için bir takım çalışmalar yapılmaktadır. Coğrafya öğretiminde fotoğraflarla çalışma süreci şu şekilde incelenebilir (Koç, 2009 akt. Özdemir Özden, 2013):

1. İnceleme: Sunulan fotoğrafın betimlenme aşamasını oluşturur. Bu kısımda çeşitli sorularla öğrenci yönlendirilir.
2. Analiz etme: Bu kısımda fotoğrafta görülenler analiz ettirilir.
3. Değerlendirme: Belli kurallar ve ölçütler eşliğinde değerlendirme yapma sürecini içerir.

3.7.İlgili Yayın ve Araştırmalar

Tarihsel zamanla ilgili yayın ve araştırmalar:

Barton yaptığı bir araştırmada çocukların geçmişteki dönemler arasında ilişki kurduklarını ve içerikte tarihsel bilgiler kazanıldığında tarihsel zamanın daha iyi anlaşıldığının görüldüğünü belirtmiştir (Şimşek, 2006).

Lebsack yaptığı bir araştırmada çocuk edebiyatı okuyan çocukların tarihsel zamanı doğrudan öğretilenden daha kesin öğrendikleri sonucuna varmıştır (Şimşek, 2006).

Stow ve Haydn (2000), Çocukların tarihsel düşüncelerinin inişli çıkışlı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca tarihlendirme, basit zaman dağarcığı ve yüzyıl kullanma yeteneğinin oluşmasının geniş aralıklarda meydana geldiğini ve bunun okulun etkisi ile oluştuğunu belirtmiştir.

Demircioğlu (2005) ilköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin zaman ve kronolojiyle ilgili kavramları anlama düzeyini belirleyebilmek amacıyla “Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Tarih Öğretiminde Kullanılan Zaman ve Kronolojiyle ilgili Bazı Kavramları Anlama Düzeyi” adlı çalışmayı yapmıştır. Elde edilen verilerden yüzyıl, asır, yarım asır ve çeyrek asır kavramlarının öğrencilerin çoğunluğu tarafından doğru bilindiği sonucuna varılmıştır. Buna karşın öğrencilerde yüzyıl anlayışının olmadığı ve öğrencilerin yüzde ellisinden fazlasının, kendilerine verilen yüzyıllar içinden bir tarih yazmadıkları ve verile tarihlerin hangi yüzyıla ait olduğunu bilmedikleri anlaşılmıştır. Ayrıca kronoloji, miladi takvim ve hicri takvim gibi kavramların en az bilinen kavramlar olduğu anlaşılmıştır.

şimşek (2006) “İlköğretim Öğrencilerinde Tarihsel Zaman Kavramının Gelişimi ve Öğretimi” adlı doktora çalışmasıyla tarihsel zaman kavramının gelişimini ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Bu araştırmada, çocukların kronoloji bilgisi (zaman terimleri, zaman ifadeleri, sıralama bilgisi) ve kronoloji becerileri (yerleştirme, sıralama, konumlandırma, tarihlendirme, mesafelendirme, eşzamanlılık) ölçülmüştür. Araştırmaya katılan öğrencilerin tarihin ne zaman başladığına ilişkin doğru bilgiye sahip olmadıkları ve tarihsel zaman ya da kronoloji kavramlarının anlamlarını bilmedikleri sonucuna varılmıştır. Genel olarak, çocukların M.Ö.-M.S. kavramlarına uygun işlem yapabilmeye başarısız oldukları belirlenmiştir. Çocukların tarihsel zamanın başka bir boyutu olan değişim ve süreklilik kavramlarına ilişkin “değişim ve süreklilik algısını işe koşma” da orta düzeyde başarılı olmalarına rağmen, “değişimi örneklemlerle ifadelendirmede pekiyi derecede” başarıyı yakalamaları dikkate diğer başka bir sonuç olmuştur. Ancak çocuklar, aynı başarıyı süreklilik kavramını örneklemlerle ifadelendirmede gösterememişlerdir sonucuna ulaşılmıştır.

Yeşilbursa ve Sabancı “Öğrencilerde Tarihsel Zaman ve Kronoloji Farkındalığını Geliştirmede Hikâyelerin Kullanımı” adlı çalışmaları ile hikâyelerden yararlanarak tarihsel zaman ve kronoloji farkındalığını belirlemeye çalışmıştır. Elde edilen bulgulara göre öğrencilerin yüzyıl, milat, milattan önce ve milattan sonra gibi kavramların bilgisine sahip olmakla birlikte bunları zaman şeridine yerleştirmede başarısızlık yaşadıklarını tespit etmişlerdir (Özen, 2009).

Akbaba, Keçe, Erdem (2012) “Sosyal Bilgiler Dersinde Çoklu Ortam Kullanımının

Öğrencilerin Zaman-Kronoloji ve Değişim sürekliliği Algılama Becerilerine Etkisi” adlı çalışmayı yapmıştır. Bu çalışmada “ilköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler dersi öğrenme öğretme sürecinde çoklu ortam kullanımının öğrencilerin zaman-kronoloji ile değişim-sürekliliği algılama becerilerini kazanmalarına ve derse yönelik tutumlarına etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen verilerden çoklu ortam kullanımının öğrencilerde zaman ve kronoloji ile değişim ve sürekliliği algılama becerilerinin gelişimi üzerinde olumlu yönde bir değişimin gözlenmesine yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır.

Fotoğrafla ilgili yayın ve araştırmalar:

Akbaba, (2003) “Tarih öğretiminde fotoğraf kullanımı” adlı yüksek lisans çalışmasında tarih öğretiminde fotoğraf kullanımının öğrenci başarısına etkisini geleneksel yöntemle karşılaştırarak incelemiştir. Tarih öğretiminde fotoğrafın analitik bir yöntemle kullanıldığı gruptaki öğrencilerin T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinin “Eğitim ve Kültür Alanında Yapılan İnkılâp Hareketleri, Yeni Tarih Anlayışı, Türk Dilinin Zenginliği ve Toplumsal Hayatın Düzenlenmesi” konularını öğrenmede geleneksel öğretim yöntemiyle öğrenim gören öğrencilerden daha başarılı oldukları sonucuna ulaşmıştır.

Akbaba (2005) “ İnkılâp Tarihi Öğretiminde Fotoğraf Kullanımı” çalışmasında, T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinin “Toplumsal Hayatın Düzenlenmesi” konusu deney grubunda analitik bir çerçevede fotoğraf kullanılarak, kontrol grubunda ise öğretmenin düz anlatımı ve soru-cevap gibi geleneksel yöntemler kullanılarak işlenmiştir. Araştırma sonucunda ise fotoğraf kullanımına dayalı öğretimin geleneksel yöntemlere dayalı öğretime göre öğrencilerin akademik başarılarını arttırmada daha etkili olduğunu sonucuna ulaşılmıştır.

E. Aslan (2008) “Tarih Öğretiminde Fotoğraf Kullanımı” çalışmasında, fotoğrafların tarihin öğretilmesinde önemli birer araç olduklarını belirtmektedir. Ayrıca fotoğrafların öğrencileri motive ettiklerini ve geçmişi kayıt ederek günümüze getirip, geçmişin daha anlaşılır ve algılanabilir olmasında önemli birer öğretim aracı olduklarını belirtmiştir.

Dilek (2009) “Geçmiş İmgelerle Yeniden Kurmak: İlköğretim Düzeyinde Tarihsel İmgelem Becerilerinin Kullanımı Üzerine İkonografik Bir Çalışma” adlı araştırmayı

yapmıştır. Çalışma, ilköğretim altıncı sınıf öğrencilerinin tarihsel düşünme süreçlerinde imgelem becerilerini nasıl işe koştuklarını ve bu yolla geçmişi nasıl kurguladıklarını tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda öğrencilerin geniş ölçüde tarihsel kaynakları kullanarak geçmişi tarihsel bağlama uygun biçimde kurgulama becerisi gösterebildikleri, tarihsel kaynakların öğrencilerin tarihsel imgelem süreçlerini disipline etmede işlevsel olduğu, öğrencilerin ön bilgi ve deneyimlerini imgeleme ve düşünsel süreçlerde işe koşabildikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca tarihsel kaynaklarla iletişime girerek tarihsel düşünme süreçleriyle meşgul olan öğrencilerin karşılaşılabilecekleri güçlükleri aşmanın ve bu doğrultuda kazandırılacak becerilerin sağlıklı bir pedagojik zemine oturtulmasının öğretmenin destekleyici bir rol üstlenmesi ile mümkün olabileceği belirtilmiştir.

Akıncı ve Dilek (2012) “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Temsilî Resim Kullanımıyla Tarihsel Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesi” çalışmalarının sonucunda, temsili resim kullanımı ile öğrencilerin kronolojik düşünme becerilerini, kavrama becerilerini, tarihsel analiz ve yorum becerilerini, tarihsel sorgulamaya dayalı araştırma becerilerini geliştirebildiklerini belirtmişlerdir.

H. Aslan (2015) “Tarih Öğretmenlerinin Görsel Kullanma Durumları ve Bunun Lise Öğrencilerinin Görsel Okuma Becerilerine Yansıması” adlı doktora çalışmasını yapmıştır. Elde edilen verilere göre, araştırmada yer alan tarih öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğunun, görsel materyalleri etkin kullanım düzeylerinin düşük olduğu belirlenmiştir. Ayrıca görsel kullanım düzeyi yüksek olan öğretmenlerin öğrencilerinin, görsel kullanım düzeyi düşük olan öğretmenlerin öğrencilerine göre ilgili sorulara daha çeşitli ve doğru cevaplar verdikleri, fakat bazı sorularda görsel kullanım düzeyi yüksek olan öğretmenlerin öğrencilerinin de verdikleri cevapların istenilen düzeyin altında olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.Araştırmanın Yöntemi

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırmanın çalışma grubu, verilerin toplanması ve verilerin analizi üzerinde durulacaktır.

4.1.Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nitel bir yaklaşım ile ve örnek olay (durum çalışması) durum analizi deseni ile yapılmıştır. Nitel araştırmayı, “gözlem, görüşme ve döküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlamak mümkündür (Yıldırım ve H. Şimşek, 2008). “Nitel araştırma, insanın kendi sırlarını çözmek ve kendi çabasıyla biçimlendirdiği toplumsal sistemlerin derinliklerini keşfetmek üzere geliştirdiği bilgi üretme yollarından birisidir” (Özdemir, 2010: 326). Nitel araştırma, insanların olaylara ne tür anlamlar yükledikleri, diğer bir deyişle olayları nasıl niteledikleri sorusuna cevap aramaktadır (Dey, 1993 akt. Özdemir, 2010). Nitel araştırmada araştırmacı, sorunları, içerisinde oluşup geliştiği değerler sisteminden yalıtarak analiz etmez, durumlara egemen olan ilişkiler ağını kendi doğal ortamında yorumlamaya veya bunların anlamlarını ortaya çıkarmaya çalışır (Neuman, 2012).

Nitel araştırmada üç temel konuya dikkat edilmelidir. İlk olarak araştırmaya temel oluşturacak kuramsal çerçeve açık bir şekilde oluşturulmalıdır. İkinci olarak araştırmacı sistematik, yapılabilir ve esnek bir araştırma stratejisi oluşturmalıdır. Üçüncü olarak ise yapılan araştırma, okuyucunun anlayabileceği tutarlı ve anlamlı bir rapora dönüştürülmelidir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Nitel araştırmada kuram geliştirme sürecinin en önemli basamaklarından birini örneklem seçimi oluşturmaktadır. Nitel araştırmada kullanılan örneklem modeline “amaçlı örneklem” ismi verilmektedir. Amaçlı örneklem modelinde temel amaç, araştırmanın konusunu oluşturan kişi, olay ya da durum hakkında ve belirli bir amaç doğrultusunda derinlemesine bilgi toplamaktır (Maxwell, 1996 akt. Özdemir, 2010).

Durum alışmaları bir ya da daha fazla olayın, ortamın, programın, sosyal grubun ya da diğer birbirine bağlı sistemlerin derinlemesine incelendiği yöntem olarak tanımlanmaktadır (Mc. Millan, 2000 akt. Emre, 2014). Durum alışmaları bilimsel sorulara cevap aramada kullanılan ayırt edici bir yaklaşım olarak görülmektedir. Durum analizinde amaç, özel bir olayın farklı bakış açıları kullanılarak incelenmesidir (Emre, 2014).

4.2.Çalışma Grubu

Araştırmanın alışma grubu, 2015-2016 eğitim ğretim yılında, Ardahan ilinde yer alan 23 şubat Ortaokulu ve Halitpaşa Ortaokulunun 7.sınıflarında öğrenim görmekte olan 30 (23 şubat Ortaokulundan 15, Halitpaşa Ortaokulundan 15) ğrenciden oluşmaktadır. Çalışmaya katılan öğrenciler tesadüfi (random) olarak seçilmiştir. Okullar ise TEOG sınavı başarı oranına göre belirlenmiştir.

4.3.Verileri Toplama Aracı

Araştırmada, ğrencilerin fotoğrafları okuma becerileriyle tarihsel zamanı algılama düzeyleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu amaçla TEOG sınavı başarı oranına göre; alt düzey başarı derecesini temsil eden öğrencilerle (Grup 1), st düzey başarı derecesini temsil eden ğrencilerin (Grup 2) fotoğrafları okuyarak, değişim ve sreklielik eşliğinde, tarihsel zamanı algılama düzeyleri karşılaştırılmıştır.

Araştırma nitel araştırma tekniği kullanılarak yapıldığı için, nitel araştırma desenine uygun güvenilir ve geçerli verilerin alınabileceği veri toplama araçları kullanılmıştır. Bu amaçla fotoğraflar eşliğinde açık uçlu sorulardan oluşan soru formu uygulanmıştır. Soru formu; konuyla alakalı çalışmalarla ilgili literatür taraması yapıldıktan ve alan uzmanı kişilerin fikirleri alındıktan sonra oluşturulmuştur. Soru formunda yer alan fotoğrafların bir kısmı internet ortamından kaynak gösterilerek alınmıştır. Bir kısmı da araştırmacı tarafından çekilmiştir. Fotoğraflar dn ve bugün arasındaki farkı ortaya koyabilecek şekilde seçilmiştir. Bu amaçla fotoğraflara geçmiş ve günümüzde çekilmiş hlleriyle birlikte yer verilmiştir. Fotoğrafların seçimi yapılırken sosyal, kültürel, çevresel ve mimari özellikleri örnekleyebilecek çeşitlilikle olmalarına dikkat edilmiştir.

4.4.Verilerin Toplanması

Bu aşamada, araştırmanın yapılacağı okullar belirlenerek araştırmanın yapılabilmesi için gerekli izinler alınmıştır. Grup 1'den 15'er, Grup 2'den 15'er öğrenci tesadüfi (random) olarak tespit edilmiştir. Daha sonra bu öğrencilerin, sınıf ortamında, farklı zamanlarda, soru formundaki sorular eşliğinde fikirleri alınmıştır. Öğrenciler, sorulara ders öğretmeni veya araştırmacının herhangi bir müdahalesi olmadan bağımsız olarak cevap vermiştir. Öğrencilerle yapılan bu çalışmalar 3 haftalık bir süreçte tamamlanabilmiştir. Uygulama aşaması araştırmacı tarafından bizzat yürütülerek veri toplama süreci tamamlanmıştır. Daha sonra verilerin analiz sürecine geçilmiştir.

4.5.Verilerin Analizi

Bu aşamada, soru formlarından elde edilen veriler betimsel analiz ve içerik analizi yolu ile çözümlenmiştir. Betimsel analizde amaç görüşme ve gözlem sonucu elde edilen verilerin düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde okuyucuya sunulmasıdır. Veriler daha önceden belirlenmiş temalara göre sınıflandırılır, özetlenir ve yorumlanır. Bulgular arasında neden-sonuç ilişkisi kurulur ve gerekirse olgular arasında karşılaştırmalar yapılır (Yıldırım ve H. Şimşek, 2008).

Betimsel analiz 4 aşamadan oluşmaktadır (Yıldırım ve H. Şimşek, 2008: 224).

1. Betimsel Analiz İçin Bir Çerçeve Oluşturma: Araştırma sorularından, araştırmanın kavramsal çerçevesinden ya da görüşme ve/veya gözlemlerde yer alan boyutlardan yola çıkarak veri analizi için bir çerçeve oluşturulur. Bu çerçeveye göre verilerin hangi temalar altında düzenleneceği ve sunulacağı belirlenir. Eğer daha önceden belirlenmiş bir kavramsal çerçeve yoksa, betimsel analizi kullanmak güçtür. Böyle bir durumda belirlenecek temalar, veri kaybına ve yanlış veri düzenlenmesine neden olabilir.
2. Tematik Çerçeveye Göre Verilerin İşlenmesi: Bu aşamada, daha önce oluşturulan çerçeveye göre elde edilen veriler okunur ve düzenlenir. Buna göre bazı veriler dışarıda kalabilir ya da önemli olmayabilir. Ayrıca bu aşamada, daha sonra sonuçlar yazılırken kullanılacak doğrudan alıntılar da seçilir.

3. Bulguların Tanımlanması: Düzenlenen veriler tanımlanır ve gerekli yerlerde doğrudan alıntılarla desteklenir.
4. Bulguların Yorumlanması: Tanımlanan bulguların açıklanması, ilişkilendirilmesi ve anlamlandırılması bu aşamada yapılır.

İçerik analizi, ağırlıklı olarak yazılı ve görsel verilerin analiz edilmesinde kullanılan bir yöntem olarak tanımlanmaktadır. Bu yöntemde tümdengelimci bir yol takip edilmektedir. Araştırmacı öncelikli olarak araştırma konusu ile ilgili kategoriler geliştirmektedir (Silverman, 2001 akt. Özdemir, 2010). İçerik analizinde görüşme, gözlem veya dökümanlar yoluyla elde edilen nitel araştırma verileri dört aşamada analiz edilir: Verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 228-239). Toplanan verileri açıklamaya yardımcı olacak kavramlara ve ilişkilere ulaşmak içerik analizinin temel amacıdır. Betimsel analizle özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analiziyle derinlemesine bir işleme tabi tutularak incelenir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Bu bağlamda ilk olarak, araştırma sorularından hareket ederek veri analizi için çerçeve oluşturulmuştur. Böylelikle verilerin hangi temalar altında değerlendirileceği belirlenmiştir. Bu amaçla benzer yönde çalışmaları olan öğretim üyelerinden fikir alınarak soruların cevap kriterlerini oluşturan maddeler hazırlanmıştır. Hazırlanan “soru formu cevap kriterleri” ek 2’de yer almaktadır. Daha sonra oluşturulan çerçeveye dayalı olarak veriler okunarak düzenlenmiştir. Düzenlenmiş olan veriler tanımlanmıştır. Bu aşamada öğrenci görüşleri tablolastırılmıştır. Son olarak elde edilen bulgular neden sonuç ilişkisi içinde açıklanarak anlamlandırılmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. BULGULAR ve YORUM

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, bu bölümde araştırmanın cevap bulmaya çalıştığı alt problemler ışığında sıra ile ele alınacaktır.

Birinci Uygulamaya Ait Bulgular (1., 2., 3., 4., Alt Problemler doğrultusunda Elde Edilen Bulgular)

Bu uygulamada öğrencilere Ardahan'da bulunan tarihi bir binanın 1952 ve 2016 yıllarına ait (bkz. Fotoğraf 5.1 ve Fotoğraf 5.2) aynı açıdan çekilen iki fotoğrafı verilmiştir. Öğrencilere bu fotoğraflara yönelik 10 adet açık uçlu soru yöneltilmiştir. Elde edilen bulgular soru sırasına göre aşağıda verilmiştir.

Fotoğraf 5.1. Ardahan 1952 (web 6)

5.1. Zaman Tahminine İlişkin Bulgular (1)

Araştırmaya katılan öğrencilere ilk soruda, Ardahan'ın 1952 yılına ait bir fotoğrafı verilerek, öğrencilerden fotoğrafın hangi yıllara ait olabileceğini tahmin etmeleri istenmiştir. Öğrencilerin yaptığı tahminler doğru (D) ve yanlış (Y) şeklinde gruplandırılmış ve frekans değerleri tespit edilerek değerlendirilmiştir. Doğru tahmin olarak 1900'lü yıllar kabul edilirken çok eski ve çok yeni tarihler hatalı tahmin olarak kabul edilmiştir.

Tablo 5.1.

Öğrencilerin Fotoğrafın Hangi Yıllara Ait Olabileceğine Dair Tahminleri (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30)

Grup 1 (N=15)			Grup 2 (N=15)		
Cevaplar	F	Değ.	Cevaplar	F	Değ.
1900'lü yıllar	7	D	1900'lü yıllar	10	D
2000'li yıllar	4	Y	2000'li yıllar	3	Y
1800'lü ve öncesi yıllar	4	Y	1800'lü ve öncesi yıllar	2	Y

Tablo 5.1 incelendiğinde; Grup 1'den 7 kişinin, Grup 2'den 10 kişinin doğru tahminde bulunduğu; Grup 1'den 8 kişinin, Grup 2' den 5 kişinin yanlış tahminde bulunduğu görülmektedir. Doğru tahmin oranının Grup 2' deki öğrencilerde Grup 1' deki öğrencilere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Konuyla alakalı olarak öğrencilerin vermiş olduğu bazı cevaplar aşağıdaki gibidir.

23 Şubat Ortaokulu 7/C sınıfından S.K: *“Bence fotoğraf kurtuluş savaşının olduğu yıllarda çekilmiş. O yüzden fotoğraf bence 1920'li yıllarda çekilmiş olabilir.”* cevabıyla ve Halitpaşa Ortaokulu 7/B sınıfından E.U: *“Fotoğraf savaş yıllarında çekildiği için 1900'lü yıllarda çekilmiş olabilir.”* cevabıyla genel olarak fotoğrafın zamanını algılayabilmiştir.

23 Şubat Ortaokulu 7/C sınıfından Ö.S: *“Bence fotoğraf ne çok eski ne çok yeni olduğu için 2000 yılında çekilmiş olabilir”* cevabıyla, Halitpaşa Ortaokulu 7/B

sınıfından Y.A: “Fotoğraf çok eski olduğu için 1800 ve 1850 yıllar arasında çekilmiş olabilir.” cevabıyla fotoğrafın zamanını tahmin etmede başarı gösterememiştir.

5.2.Zaman Tahminini Dayandırdıkları Kanıtlara İlişkin Öğrenci Görüşlerine Ait Bulgular (1)

Bu aşamada fotoğrafın zamanını tahmin eden öğrencilerden, bunu hangi verilere dayanarak yaptıklarını öğrenebilmek için kanıt göstermeleri ve yorum yapmaları istenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin vermiş olduğu cevapların frekans değerleri ve bunların değerlendirmeleri D ve Y şeklinde Tablo 5.2’ de verilmiştir.

Tablo 5.2.

Öğrencilerin Zaman Tahminlerini Dayandırdıkları Kanıtlar ve Yorumlar (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30)

Grup 1(N=15)			Grup 2 (N=15)		
Cevaplar	F	Değ.	Cevaplar	F	Değ.
Araç gereçler	6	D	Araç gereçler	11	D
Askeri üniformalar	8	D	Askeri üniformalar	8	D
Çevre	1	D	Fikrim yok.	1	-
Fotoğrafın renksiz olması	1	D			
Fikrim yok.	3	-			

Bu uygulamada öğrencilerden mantıklı çıkarımlarda bulunması beklenmektedir. Bu doğrultuda öğrencilerin dönem ve kıyafet eşleştirmesi yaparak değerlendirme becerisi ölçülmeye çalışılmıştır. Tablo 5.2 incelendiğinde öğrencilerin büyük bir kısmının zamanı tahmin etmede, kullanılan eşyaları ve giyim kuşamı kanıt olarak gösterdiği anlaşılmaktadır. Öğrencilerin bir kısmı; “Eğer fotoğraf günümüze yakın bir tarihte çekilmiş olsaydı, askerler modern askeri kıyafetler giymiş olacaktı.” cevabını, “Eğer fotoğraf çok eskiden çekilmiş olsaydı, askerler eski askeri kıyafetler giymiş olacaktı” cevabını vererek, seçenekler içinden kıyafetlerin 1900’lü yıllara daha uygun olduğunu belirterek doğru yargıya varmıştır. Toplam 4 öğrenci konuyla ilgili fikir belirtememiştir. Elde edilen veriler değerlendirildiğinde; Grup 2 de yer alan öğrencilerin Grup 1 deki öğrencilere göre daha fazla sayıda doğru cevap vererek daha başarılı olduğu sonucuna varılmıştır. Konuyla alakalı olarak öğrencilerin vermiş olduğu cevaplardan bazıları aşağıdaki gibidir.

23 Şubat Ortaokulu 7/C sınıfından S.E: “Fotoğraftaki askerlerin giydiği kıyafetler savaş zamanlarındaki kıyafetlere benzemektedir. Eğer fotoğraf yeni çekilmiş olsaydı, askerlerin yeni silahları ve daha güzel kıyafetleri olacaktı.” cevabıyla fotoğrafın zamanını tahmin ederken, bu verileri göz önüne alarak çıkarımda bulunduğunu belirtmiştir.

Halitpaşa Ortaokulu 7/B sınıfından E.U: “Fotoğraftaki askerlerin giydiklerinden ve binalar çok eski olduğu için fotoğrafın çok eski bir fotoğraf olduğunu anladım.” cevabıyla zaman tahminini neye dayandırarak yaptığını belirtmiştir.

Halitpaşa Ortaokulu 7/B sınıfından N.T: “Fotoğraf siyah beyaz olduğu için eski olduğunu anladım. Çünkü artık renksiz fotoğraf çekilmiyor. Eskiden renkli makinalar ve telefonlar olmadığı için o şekilde çekilmiş.” cevabını vererek zaman tahmininde fotoğrafın niteliklerinden yararlandığını belirtmiştir.

5.3.Yüzyıl Bilgisine İlişkin Bulgular (1)

Araştırmaya katılan öğrencilerden, bir önceki aşamada, fotoğrafın hangi zamana ait olduğunu tahmin etmeleri istenmiştir. Bu aşamada ise fotoğrafın tarihi (1952) açıklanarak, bu tarihin hangi yüzyıla ait olduğunu tahmin etmeleri istenmiştir. Böylelikle öğrencilerin, hangi tarihin hangi yüzyıla denk geldiği bilgisine sahip olup olmadığı ölçülmeye çalışılmıştır. 20. yüzyıl doğru cevap olarak kabul edilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin vermiş olduğu cevapların frekans değerleri ve bunların değerlendirmeleri D ve Y şeklinde Tablo 5.3’de verilmiştir.

Tablo 5.3.

Öğrencilerin Yüzyıl Tahminine İlişkin Bulgular (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30)

Grup1(N=15)			Grup1(N=15)		
Cevaplar	F	Değ.	Cevaplar	F	Değ.
21. Yüzyıl	5	Y	20. Yüzyıl	7	D
20. Yüzyıl	5	D	21. Yüzyıl	6	Y
19. Yüzyıl	4	Y	19. Yüzyıl	2	Y
18. Yüzyıl	1	Y	18. Yüzyıl	-	Y

Tablo 5.3 incelendiğinde; Grup 1’den 5, Grup 2’den 7 öğrenci verilen tarihin 20. yüzyıl olduğunu söyleyerek doğru cevabı vermiştir. Yanlış cevap veren Grup 1’den 10, Grup 2’den 8 öğrencinin yüzyıl bilgisine sahip olmadığı anlaşılmıştır. Grup 2’de yer alan öğrenciler, Grup 1’e oranla daha fazla sayıda doğru cevap vermiş olmasıyla birlikte her iki grupta da yüzyıl bilgisiyle ilgili eksiklikler olduğu sonucuna varılmıştır.

Konuyla alakalı olarak öğrencilerin vermiş olduğu bazı cevaplar aşağıdaki gibidir.

23 Şubat Ortaokulu 7/C sınıfından B.M: “*Fotoğraf 1952 yılında çekildiğine göre demek ki 20. yüzyılda çekilmiştir.*” cevabıyla doğru yargıya varmıştır.

Halitpaşa Ortaokulu 7/B sınıfından Y.A: “*Fotoğraf çok eski olduğu için 19. yüzyılda çekilmiştir.*” cevabıyla, 23 Şubat Ortaokulu 7/C sınıfından S.Ç: “*1952 yılı 21. Yüzyıl olduğu için fotoğraf 21. yüzyılda çekilmiştir.*” cevabıyla yanlış çıkarımda bulunmuştur.

Fotoğraf 5.2. Ardahan 2016

5.4. Zaman Tahminine İlişkin Bulgular (2)

Araştırmaya katılan öğrencilere, bu defa aynı yerin 2016 yılına ait bir fotoğrafı verilerek, öğrencilerden fotoğrafın hangi yıllara ait olabileceğini tahmin etmeleri istenmiştir. Öğrencilerin yaptığı tahminler D ve Y şeklinde gruplandırılmış ve frekans değerleri tespit edilerek değerlendirilmiştir. Doğru tahmin olarak 2000-2016 yılları arasını kapsayan süreç kabul edilirken diğer tahminler yanlış olarak kabul edilmiştir.

Tablo 5.4.

Öğrencilerin Fotoğrafın Hangi Yıllara Ait Olduğuna Dair Tahminleri (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30)

Cevaplar	Grup (N=15)		Cevaplar	Grup 2(N=15)	
	F	Değ.		F	Değ.
2000'li yıllar	13	D	2000'li yıllar	14	D
1900'lü yıllar	1	Y	1900'lü yıllar	1	Y
1800'lü yıllar	1	Y	1800'lü yıllar	-	Y

Tablo 5.4 incelendiğinde; Grup 1’den 13, Grup 2’den 14 öğrencinin fotoğrafın çekilmiş olabileceği zaman aralığını doğru tahmin ederek başarı gösterdiği görülmektedir. Toplam 3 öğrenci soruya doğru yanıt verememiştir. Doğru tahmin oranına bakıldığı zaman gruplar arasında anlamlı bir başarı farkının olmadığı görülmektedir. Konuyla alakalı olarak öğrencilerin vermiş olduğu cevaplardan bazıları aşağıdaki gibidir.

Halitpaşa Ortaokulu 7/B sınıfından H.E: “*Bu fotoğraf son yıllarda çekilmiş.*” cevabıyla, 23 Şubat Ortaokulu 7/C sınıfından B.M: “*Bence bu fotoğraf bu yıl çekilmiştir.*” cevabıyla doğru yargıya varmıştır.

5.5. Zaman Tahminini Dayandırdıkları Kanıtlara İlişkin Öğrenci görüşlerine Ait Bulgular (2)

Bu aşamada da fotoğrafın zamanını tahmin eden öğrencilerden, bunu hangi verilere dayanarak yaptıklarını öğrenebilmek için kanıt göstermeleri ve yorumlamaları istenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin vermiş olduğu cevapların frekans değerleri ve bunların değerlendirmeleri D ve Y şeklinde Tablo 5.5.’de verilmiştir.

Tablo 5.5.

Öğrencilerin Zaman Tahminlerini Dayandırdıkları Kanıtlar ve Yorumlar (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30)

Grup 1 (N=15)			Grup 2 (N=15)		
Cevaplar	F	Değ.	Cevaplar	F	Değ.
Otomobil modelleri	10	D	Bilindik yer	13	D
Çevresel yapı	9	D	Otomobil modelleri	11	D
Bilindik yer	9	D	Çevresel yapı	10	D
Fotoğraf kalitesi	1	D	Fotoğraf kalitesi	2	D
İnsanların kıyafetleri	1	D	İnsanların kıyafetleri	1	D

Tablo 5.5. incelendiğinde; araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bölümü, fotoğrafı çekilen yeri bildiklerini, araba modellerini ve çevresel yapıyı tanıdıklarını belirterek, zamanı tahmin ederken bu verileri kullandıklarını söylemiştir. Birkaç öğrenci de fotoğrafın kalitesinden ve insanların kıyafetlerinden, fotoğrafın hangi zamana ait

olduğunu tahmin ettiklerini belirtmiştir. Cevapları değerlendirdiğimizde gruplar arasında anlamlı bir başarı farkının bulunmadığı görülmektedir. Konuyla alakalı olarak öğrencilerin vermiş olduğu cevaplardan bazıları aşağıdaki gibidir.

Halitpaşa Ortaokulu 7/B sınıfından E.U: “*Fotoğrafın yeni olduğunu arabalardan anlıyoruz. Eğer fotoğraf çok eskiden çekilmiş olsaydı arabalar olmazdı. (...) İnsanların kıyafetleri de çok eski olurdu.*” cevabıyla, 23 Şubat Ortaokulu 7/C sınıfından S.E: “*Fotoğraftaki her şey gördüğümüz yerler. Arabalar, binalar ve diğer her şey fotoğrafın yeni olduğunu kanıtlıyor.*” cevabıyla zaman tahminlerini hangi verilere dayandırarak yaptıklarını ifade etmişlerdir.

5.6. Yüzyıl Bilgisine İlişkin Bulgular (2)

Çalışmaya katılan öğrencilere, bu defa aynı yerin 2016’da çekilmiş fotoğrafı, tarihi belirtilerek sunulmuş ve fotoğrafın hangi yüzyıla ait olduğu sorusu sorulmuştur. Böylelikle öğrencilerin hangi yüzyılda yaşadıkları bilgisine sahip olup olmadıkları ölçülmeye çalışılmıştır. 21.Yüzyıl doğru cevap olarak kabul edilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin vermiş olduğu cevapların frekans değerleri ve bunların değerlendirmeleri D ve Yanlış Y şeklinde Tablo 5.6’ da verilmiştir.

Tablo 5.6.

Öğrencilerin Yüzyıl Tahminine İlişkin Bulgular (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30)

Grup1(N=15)			Grup 2(N=15)		
Cevaplar	F	Değ.	Cevaplar	F	Değ,
21.Yüzyıl	6	D	21.Yüzyıl	11	D
20.Yüzyıl	6	Y	20.Yüzyıl	3	Y
19.Yüzyıl	3	Y	19.Yüzyıl	1	Y

Grup 1’de 6 öğrenci, Grup 2’de 11 öğrenci verilen tarihte çekilen fotoğrafın 21. yüzyıla ait olduğunu söyleyerek doğru cevabı vermiştir. Grup 1’den 9, Grup 2’ den toplam 4 öğrenci soruya yanlış cevap vermiştir. Elde edilen veriler değerlendirildiğinde; Grup 1’de araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bölümünün, yaşadığı yüzyılı doğru tarihlendirme becerisine sahip olmadığı sonucuna varılmıştır. Grup 2’de yer alan öğrencilerin ise büyük kısmı soruya doğru cevap vermiştir. Elde

edilen veriler değerlendirildiğinde yüzyıl kavram anlayışının Grup 2’de Grup 1’e göre daha yoğun geliştiği sonucuna varılmıştır.

Konuyla alakalı olarak öğrencilerin vermiş olduğu bazı cevaplar aşağıdaki gibidir.

23 Şubat Ortaokulu 7/C sınıfından S.Ç: *“Biz 21.yüzyılda yaşamaktayız. Fotoğraf 2016’da çekildiyse demek ki 21. yüzyıla aittir.”* cevabıyla, Halitpaşa Ortaokulu 7/B sınıfından Y.A: *“Biz 21. yüzyılda yaşadığımızı göre fotoğrafta 21. yüzyılda çekilmiştir.”* cevabıyla doğru yargıya varmıştır.

Halitpaşa Ortaokulu 7/B sınıfından O.D: *“2016 yılında yaşadığımız için 20. yüzyıldır.”* cevabıyla, 23 Şubat Ortaokulu 7/C sınıfından N.A: *“Fotoğraf yeni çekildiğine göre 20. yüzyılda çekilmiştir.”* cevabıyla yanlış yargıya varmıştır.

Genel değerlendirme yapıldığında; öğrencilerin büyük bölümü yaşadığı yüzyılın hangisi olduğu bilgisine “bilişsel alanın” “bilgi” düzeyinde sahiptir. Yani yaşanan yüzyılın hangisi olduğunu ezberledikleri düşünülmektedir. Hangi tarihin hangi yüzyıla denk geldiği bilgisine sahip değildirler. 1952 yılının hangi yüzyıla denk geldiği sorusuna aynı düzeyde doğru cevap alınamamıştır; fakat hangi yüzyılda yaşıyoruz sorusuna daha fazla doğru cevap alınmıştır.

5.7. Çağ Bilgisine İlişkin Bulgular

Tarih çağları yazının icadı ile başlamıştır. İnsanlık tarihini etkileyen önemli olaylara ve buluşlara göre İlkçağ, Ortaçağ, Yeniçağ ve Yakınçağ olmak üzere 4 bölüme ayrılmıştır. Her çağın başlangıç ve bitiş tarihi vardır. Araştırmada, öğrencilerin fotoğraflar yoluyla hangi çağda oldukları bilgisine sahip olup olmadıkları ölçülmeye çalışılmıştır. 1789 Fransız ihtilali ile başlayıp, günümüze kadar gelen yakın çağ cevabı doğru olarak kabul edilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin vermiş olduğu cevapların frekans değerleri ve bunların değerlendirmeleri D ve Y şeklinde Tablo 5.7’ de verilmiştir.

Tablo 5.7.

Öğrencilerin Çağ Bilgisine İlişkin Bulgular (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30)

Grup 1(N=15)			Grup2 (N=15)		
Cevaplar	F	Değ.	Cevaplar	F	Değ.
Yeniçağ	6	Y	Yeniçağ	6	Y
Yakınçağ	3	D	Yakınçağ	5	D
Ortaçağ	1	Y	Ortaçağ	1	Y
İlkçağ	1	Y	İlkçağ	-	Y
Fikrim yok	4	-	Fikrim yok	3	-

Tablo 5.7. incelendiğinde; Grup1'den sadece 3. Grup 2'den sadece 5 öğrencinin Yakınçağ cevabıyla soruya doğru cevap verdiği görülmektedir. Grup 1'den 8, Grup 2'den 7 öğrenci soruya yanlış cevap vermiştir. Toplam 7 öğrenci soruya cevap veremeyerek konuyla ilgili bir fikirlerinin olmadığını belirtmiştir. Genel değerlendirme yaptığımızda gruplar arasında belirgin bir başarı farkının bulunmamasıyla birlikte her iki grubun da çağ kavramıyla ilgili yeterli başarıyı gösteremediği sonucuna varılmıştır. Konuyla alakalı olarak öğrencilerin vermiş olduğu bazı cevaplar aşağıdaki gibidir.

23 Şubat Ortaokulu 7/C sınıfından E.D: *“Bilgisayar çağında olduğumuz için Yeniçağ'dayız.”* cevabıyla, Halitpaşa Ortaokulu 7/B sınıfından H.A: *“Teknolojide çok ileriye gittik. Bu yüzden Yeniçağ'dayız.”* cevabıyla yanlış yargıya varmıştır.

5.8. Çağ Tahminini Dayandırdıkları Gerekçelere İlişkin Bulgular

Bir önceki aşamada fotoğrafların hangi çağa ait olduğunu tahmin eden öğrencilerden, bu sonuca nasıl ulaştıklarını açıklamaları istenmiştir. Öğrencilerin vermiş oldukları cevapların frekans değerleri ve bunların değerlendirmeleri D ve Y şeklinde Tablo 5.8'de verilmiştir.

Tablo 5.8.

Öğrencilerin Çağ Kavramıyla İlgili Yorumları (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30)

Grup 1(N=15)			Grup 2(N=15)		
Cevaplar	F	Değ.	Cevaplar	F	Değ.
İcatlar yapıldığı için (Yeniçağ)	5	Y	Teknoloji ilerlediği için (Yeniçağ)	5	Y
Bilgisayar olduğu için (Yeniçağ)	5	Y	Bilgisayar olduğu için (Yeniçağ)	4	Y
Teknoloji ilerlediği için (Yeniçağ)	4	Y	Yeniçağ'dan sonra Yakınçağ geldiği için (Yakınçağ)	4	D
Yeni Çağdan sonra Yakınçağ geldiği için (Yakınçağ)	2	D	İcatlar yapıldığı için (Yeniçağ)	3	Y
Fotoğraf günümüzü yansıttığı için (Yakınçağ)	1	D	Fotoğraf günümüzü yansıttığı için (Yakınçağ)	2	D
Fikrim yok.	6	-	Fikrim yok.	4	-

Araştırmaya katılan öğrencilerin bir kısmı fotoğrafların ait olduğu dolayısıyla yaşadıkları çağın Yeniçağ olduğu düşüncesine sahiptir. Tablo 5.8 incelendiğinde; yeni icatların yapılmasını, bilgisayarların kullanılmasını ve teknolojinin ilerlemesini Yeniçağ'da olduğumuza kanıt olarak göstererek yanlış çıkarımda bulunmuşlardır. Bu kanıya varmış olan öğrencilerin vermiş olduğu cevaplardan bazıları şunlardır:

23 Şubat Ortaokulu 7/C sınıfından D.M: “Artık bilgisayar çağındayız. Her şey çok gelişti. Birçok yenilik yapıldı. Cep telefonları bulundu. Artık her şey makinelerle yapılıyor. Yani bunlar bizim Yeniçağda olduğumuzu gösteriyor.” cevabıyla yenilik ile Yeniçağ arasında bağdaşım kurarak, yapılan yeniliklerin Yeniçağı başlattığı gibi yanlış bir kanıya varmıştır.

Halitpaşa Ortaokulu 7/B sınıfından H.A: “Önceki çağlarda olsaydı insanlar mağaralarda yaşardı, evler de olmazdı ama resimlerden görüyoruz ki her şey çok gelişmiş. Arabalar bile var. Bütün bunlardan anlıyoruz ki fotoğraflar Yeniçağ'da çekilmiştir.” cevabıyla mantıklı çıkarımlarda bulunmasına rağmen yanlış sonuca varmıştır.

Grup 1'den 2, Grup 2'den 4 öğrenci, Yakınçağın ne zaman başladığı bilgisine sahip olduğu için doğru çıkarımlarda bulunmuşlardır. Konuyla alakalı olarak, öğrencilerin vermiş olduğu cevaplardan bazıları şunlardır:

23 Şubat Ortaokulu 7/C sınıfından Ö.B: *“Biz şu anda Yakınçağ'da yaşamaktayız çünkü Fransız ihtilali ile birlikte Yeniçağ bitti Yakınçağ başladı.”* cevabıyla çağ kavramına sahip olduğunu kanıtlamış ve istenen cevabı vermiştir.

Halitpaşa Ortaokulu 7/B sınıfından Ö.S: *“Çağlar önemli olaylara göre birbirinden ayrılmıştır. Yakınçağ da en son çağ olduğuna göre biz yakınçağ'dayız demektir.”* cevabıyla doğru yargıya varmıştır.

Grup 1'den 1, Grup 2'den 2 öğrenci, önceki bilgilerinden yararlanarak fotoğrafın çok eski bir buluş olmadığını, dolayısıyla eski çağlarda fotoğraf çekilemeyeceği yönünde mantıklı çıkarımda bulunmuşlardır. Bu yüzden fotoğrafların Yakınçağa ait olduğu sonucuna vararak doğru cevabı vermişlerdir. Bu kanıya varmış olan öğrencilerden birinin verdiği cevap aşağıdaki gibidir.

23 Şubat Ortaokulu 7/C sınıfından N.A: *“İlkçağ'da, Ortaçağ'da fotoğraf yoktu tabii ki çünkü bunlar ilkel zamanlardı. Bu yüzden fotoğraflar bence Yakınçağ'da çekilmiştir.”* cevabıyla doğru yargıya varmıştır.

Grup 1'den 6, Grup 2'den 4 öğrenci konuyla ilgili fikirlerinin olmadığını belirtmişlerdir. Genel değerlendirme yapıldığında soruya cevap veremeyen ve yanlış yorumlarda bulunan öğrencilerin, çağ bilgisine sahip olmadığı sonucuna varılmıştır. Her iki grupta da çok az öğrenci doğru cevapla ve yorumlarla çağ bilgisine sahip olduğunu kanıtlamıştır. Gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

5.9. Değişim ve Sürekliliğe İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerden, fotoğrafları karşılaştırarak nelerin değişip nelerin değişmediğini yazmaları istenmiştir. Öğrencilerin vermiş oldukları cevapların frekans değerleri ve bunların değerlendirmeleri D ve Y şeklinde Tablo 5.9'da verilmiştir.

Tablo 5.9.

Zaman İçinde Neyin Değişip Neyin Değişmediğine Ait Bulgular (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30)

Grup 1 (N=15)			Grup 2 (N=15)		
Cevaplar	F	Değ.	Cevaplar	F	Değ.
Motorlu taşıtlar yaşam alanına girmiş.	10	D	Motorlu taşıtlar yaşam alanına girmiş.	11	D
Tarihi bina hâlâ var.	9	D	Tarihi bina hâlâ var.	9	D
Tarihi binada Değişimler olmuş.	8	D	Tarihi binada Değişimler olmuş.	9	D
Yeni ağaçlar dikilmiş.	4	D	Yeni ağaçlar dikilmiş.	6	D
Yol yapılmış.	2	D	Kaldırımlar yapılmış.	4	D
			Yol yapılmış.	3	D
			Binalar yapılmış.	2	D
			Bazı ağaçlar hâlâ var.	2	D
			Görme engelliler için sarı kaldırım şeritleri yapılmış.	2	D

Tablo 5.9 incelendiğinde; araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bölümü motorlu taşıtların yaşam alanına girdiğini, tarihi binanın hâlâ var olduğunu ama biraz değişime uğradığını, çevresel yapının yeni ağaçlar dikilerek, yollar yapılarak değiştiğini belirtmişlerdir. Gruplar arasında anlamlı bir başarı farkı yoktur; ama Grup 2’de yer alan bazı öğrenciler, kaldırımların, yeni binaların, görme engelliler için sarı kaldırım şeritlerinin yapıldığını ve bazı ağaçların geçmişte de var olduğunu belirterek daha geniş bir yelpazeden durumu değerlendirmiştir. Konuyla alakalı olarak öğrencilerin vermiş olduğu bazı cevaplar aşağıdaki gibidir.

23 Şubat Ortaokulu 7/C sınıfından S.Ç: *“Resimleri karşılaştırdığımda arabaların olduğunu, yolların yapıldığını, sarı kaldırım çizgilerinin yapıldığını ve yeni ağaçların olduğunu görüyorum. Bina hâlâ var ama biraz değişmiş.”*cevabıyla değişim süreklilik eşliğinde fotoğrafı yorumlamıştır.

Halitpaşa Ortaokulu 7/B sınıfından A.Y: *”Zamanın ilerlemesiyle birlikte, otomobiller kullanılmaya başlamış, yollar daha güzel yapılmış ve ağaçlar dikilmiş.*

Eski bina duruyor ama biraz değişime uğramış.”cevabıyla değişen ve değişmeyen unsurları belirtmiştir.

5.10.Geçmiş ve Günümüzü Karşılaştırmaya İlişkin Öğrenci Görüşlerine Ait Bulgular (1)

Bu aşamada araştırmaya katılan öğrencilerden, farklı zamanlarda çekilmiş fotoğrafları karşılaştırarak günümüz yapısını, geçmişle kıyaslamaları istenmiştir. Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplardan elde edilen bulgular tablo 5.10’da verilmiştir.

5.10.

Geçmiş ve Günümüzü Değerlendirdikten Sonra Değişimle İlgili Yargıları (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30)

Öğrencilerin ifadelerine İlişkin kategoriler	Grup 1 (N=15)	Katılımcı sayısı	Grup 2 (N=15)	Katılımcı sayısı
Fotoğrafi çekilen yer günümüzde daha gelişmiş		15		15
Fotoğrafi çekilen yer günümüzde daha modern		14		15
Fotoğrafi çekilen yer günümüzde daha karışık		10		12
Fotoğrafi çekilen yer günümüzde daha güzel		8		7
Fotoğrafi çekilen yer günümüzde daha düzenli		5		3
Fotoğrafi çekilen yer günümüzde daha doğal		1		-

Tablo 5.10 incelendiğinde; araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bölümü, fotoğrafi çekilen yerin günümüzdeki halini daha gelişmiş ve modern bulmaktadır. Fakat gelişmiş ve modern olarak niteledikleri günümüzün, aynı zamanda karışık olduğunu belirtmişlerdir. Elde edilen verilerden şöyle bir sonuca varmaktayız ki öğrenciler yapılaşmanın olduğu ve motorlu araçların kullanıldığı günümüz çevresel yapısını geçmişe göre daha karmaşık olduğu algısına sahiptir. Aynı zamanda gelişmiş ve

modern olarak tanımladıkları günümüzü, öğrencilerin sadece yarısı güzel olarak tanımlamıştır. Öğrencilerin büyük bir bölümü fotoğraftaki günümüz çevresel yapısını doğal bulmamaktadır. Konuyla alakalı olarak öğrencilerin vermiş olduğu bazı cevaplar aşağıdaki gibidir.

23 Şubat Ortaokulu 7/C sınıfından E.D: *“Zamanın geçmesiyle birlikte her şey gelişmiş. Gelişmeyle birlikte de her şey daha karışık olmuş. Mesela arabalar yüzünden trafik sorunu olmuş olabilir. (...) Geçmişteki fotoğrafa baktığımda her şeyin daha düzenli olduğunu görüyorum. Şimdi daha modern ve güzel olsa bile önceki zamanlar daha doğalmış.”* cevabıyla geçmiş ve günümüzü karşılaştırmıştır.

Halitpaşa Ortaokulu 7/B sınıfından H.A: *“Fotoğrafları karşılaştırdığımda görüyorum ki giderek modernleşmiş ve gelişmişiz. Bu nedenle geçmişe göre her şey daha güzel olmuş ama arabalar yüzünden şehir daha karışık hâle gelmiş.”* cevabıyla durumu değerlendirmiştir.

İkinci Uygulamaya Ait Bulgular (1., 2., 3., 4., Alt Problemler Doğrultusunda Elde Edilen Bulgular)

Bu uygulamada geçmişteki ve günümüzdeki okul yaşantısını yansıtan 6 adet fotoğraf (bkz. Fotoğraf 3, 4, 5, 6, 7,8) kullanılmıştır. Öğrencilere fotoğraflarla ilgili 6 adet açık uçlu soru yöneltilmiştir. Elde edilen bulgular soru sırasına göre aşağıda verilmiştir.

Fotoğraf 5.3. Eski Okul (web 7)

Fotoğraf 5.4. Yeni Okul

Fotoğraf 5.5.Eski Sınıf (web 8)

Fotoğraf 5.6. Yeni Sınıf

Fotoğraf 5.7. Eski Sınıf 2 (web 9)

Fotoğraf 5.8. Yeni Sınıf 2

11. Nesne ve Kişileri Tanımlamaya İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin fotoğraflardaki tarihsel zamanı ve değişimini değerlendirebilmeleri için fotoğrafı doğru okumaları ve yorumlamaları gerekmektedir. Bu amaçla ilk aşama olarak, geçmişte ve günümüzde çekilmiş okul fotoğrafları verilerek öğrencilerden fotoğraftaki kişi ve nesnelere tanımlamaları istenmiştir. Öğrencilerin vermiş oldukları cevapların frekans değerleri tablo 5.11’de verilmiştir.

Tablo 5.11.

Öğrencilerin Eski ve Yeni Fotoğraflardaki Kişi ve Nesnelere Tanımlama Düzeyleri (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30)

Grup 1 (N=15)		Grup 2 (N=15)	
Cevaplar	F	Cevaplar	F
Soba	14	Bilgisayar	14
Kara tahta	13	Soba	14
Bilgisayar	12	Kara tahta	13
Siyah önlüklü öğrenciler	10	Akıllı tahta	13
Teknolojik aletler	10	Fakir öğrenciler	12
Üniformalı öğrenciler	10	Eski tahta sıralar	12
Akıllı tahta	10	Eski okul binası	11
Eski okul binası	10	Siyah önlüklü öğrenciler	11
Eski tahta sıralar	8	Üniformalı öğrenciler	8
Projeksiyon aleti	7	Sınıf panoları	7
Modern okul binası	7	Teknolojik aletler	6
Eski Sınıf	6	Eski sınıf	5
Fakir öğrenciler	5	Projeksiyon aleti	5
Eski kıyafetli öğrenciler	4	Modern okul binası	4
Modern sınıf	4	Eski kıyafetli öğrenciler	4
Eski yazı tahtası	2	Modern sınıf	3
Eski kitap	2	Eski yazı tahtası	2
		Eski kitap	1
		Güzel okul	1
		Taş bina	1

Tablo 5.11 incelendiğinde; öğrencilerin büyük oranda doğru tanımlamalarda bulunduğu görülmektedir. Her iki grupta, fotoğraflarda yer alan kişi ve nesnelere tanımlamada yeteri başarıyı göstermiştir. Gruplar arasında anlamlı bir başarı farkı görülmemektedir. Öğrenciler tanımlarında geçmişteki fotoğraflar için eski okul, fakir öğrenciler, eski tahta sıralar, eski kitaplar gibi ifadeler; günümüzdeki fotoğraflar için yeni modern okul binası, teknolojik aletler, modern sınıf gibi ifadeler kullanmıştır. Bu tanımlar sonucunda şöyle bir sonuca varılabilir ki; öğrenciler geçmişteki okul ve okul araç gereçlerini eski ve kötü, öğrencileri fakir ve kısıtlı imkânlara sahip olarak algılamakta; günümüzdeki okul, okul araç gereçlerini yeni, modern, gelişmiş, öğrencileri de maddi imkânları yüksek olarak algılamaktadır. Konuyla alakalı olarak öğrencilerin vermiş olduğu bazı cevaplar aşağıdaki gibidir.

Halitpaşa Ortaokulu 7/C sınıfından H.B: *“Eski fotoğraflara baktığımda eski sıralar, soba, siyah önlüklü öğrenciler, kara tahta, eski bir okul binası, eski tahta sıralar; yeni fotoğraflar baktığımda bilgisayarlar, akıllı tahta, projeksiyon aleti, güzel bir okul, öğretmenler ve öğrenciler görüyorum.”* cevabını vermiştir.

23 Şubat Ortaokulu 7/B sınıfından D.K: *“Eski ve yeni fotoğraflar arasında çok fark var. Eski fotoğraflarda; eski sıralar, soba, siyah önlüklü öğrenciler, eski bir okul, eski sınıflar gibi şeyler var. Yeni fotoğraflarda; büyük bir okul, bilgisayarlar gibi teknolojik aletler, akıllı tahta, ders yapan öğretmenler ve öğrenciler var.”* cevabıyla gördüklerini değerlendirmiştir.

5.12. Geçmiş Zaman Algısına İlişkin Bulgular (1)

Araştırmaya katılan öğrencilerin fotoğraftaki geçmiş zamanı ve şartlarını algılayış biçimlerini ölçebilmek için fotoğraflarda gördüklerini yorumlamaları istenmiştir. Öğrencilerin vermiş oldukları cevapların frekans değerleri ve bunların değerlendirmeleri D ve Y şeklinde Tablo 5.12’de verilmiştir.

Tablo 5.12.

Öğrencilerin Dönemin Yaşam Şartlarını Algılama Düzeyleri (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30)

Grup 1 (N=15)			Grup 2 (N=15)		
Cevaplar	F	Değ.	Cevaplar	F	Değ.
Maddi yetersizlikler	8	D	Sobalı ısınma sistemi	13	D
Modern olmayan bir sınıf	7	D	Maddi yetersizlikler	12	D
Sobalı ısınma sistemi	5	D	Eski eşyalar	11	D
Eski okul binası	4	D	Modern olmayan bir sınıf	10	D
Eski eşyalar	3	D	Eski okul binası	5	D
Önem verilmeyen eğitim öğretim	1	Y	Bilgisayarsız eğitim	1	D
Zor yaşam şartları	1	D	Siyah önlük	1	D
Fikrim yok.	1	-	Zor yaşam şartları	1	D

Bu aşamada öğrencilerin, fotoğrafların yansıttıklarından yola çıkarak dönemin ekonomik, sosyal, çevresel şartları ve yaşam koşulları hakkında çıkarımda bulunmaları beklenmektedir. Tablo 5.6 incelendiğinde; Grup 1’ den 8 kişi, Grup 2’den 12 kişi “O dönemde yaşayan öğrenciler maddi yetersizliklerle eğitimlerini sürdürmektedirler.” gibi yorumlar yapmışlardır. Bu kanıya varmış olan öğrencilerin vermiş olduğu cevaplardan bazıları şunlardır:

23 Şubat Ortaokulu 7/C sınıfından A.K: “Fotoğraftaki öğrencilerin yeteri kadar eşyaları yoktur. Okulları kullanışlı değildir. Ailelerinin parası yoktur. Bu yüzden öğrenciler zorluk çekmektedir.” Yine aynı sınıftan E.D: “Okulları kırık dökük. Hiçbirinin durumu iyi değil. Okula yürüyerek geliyorlar. Bu şartlarda yaşamak çok zor olsa gerek.” diyerek dönemin yaşam şartlarını maddi imkânsızlıklara bağlamıştır.

Halit Paşa Ortaokulu 7/B sınıfından N.T: “Öğrencilerin durumları, eğitim şartları elverişli değildir. Biz bu şartlarda okuduğumuz için kıymet bilmeliyiz.” diyerek sahip olduğu imkânları geçmişle kıyaslayarak dönem hakkında çıkarımda bulunmuştur.

Grup 1'den 7, Grup 2'den 10 kişi "Modern olmayan bir sınıfta kara tahtada ders anlatılıyor." cevabını vererek sınıf ortamını beğenmediklerini belirtmiştir. Bu kanıya varmış olan öğrencilerin vermiş olduğu cevaplardan bazıları şunlardır:

7/C sınıfından S.E: "*Sınıflar çok eski gibi görünüyor. Bizim sınıfımızdaki gibi tahtaları yok. Böyle ders anlatmaya çalışıyorlar.*" 7/B sınıfından Y.A: "*Önceden öğretmenler kara tahtada tebeşirle ders anlatırmış. Öğrencilerin sınıfları bizimki gibi güzel renkli değılmiş.*" diyerek geçmiş dönemdeki sınıfların fiziksel özelliklerini eleştirmişlerdir.

Grup 1'den 5, Grup 2'den 13 kişi "Isınma katı yakıtlarla sobalı sistemle yani ilkel yöntemlerle yapılmaktadır." cevabıyla ısınma sistemini eleştirmektedir. Konuyla alakalı olarak, bazı öğrenciler şu cevapları vermiştir.

23 Şubat Ortaokulu 7/C sınıfından D.K: "*Eskiden okullar sobayla ısınırmış. Bu yeterli olmayabilir; yani kar yağın soğuk günlerde sınıf yeterince ısınmayabilir ve öğrenciler üşüyebilir. Zaten öğrenciler o zamanlar okula gitmek için çok yürürmüş. Okul uzak olduğu içinde üşürmüş.*" diyerek; Halitpaşa Ortaokulu 7/B sınıfından Ö.S: "*Fotoğrafta benim babamın anlattığı gibi soba var. Öğrenciler soba için odunları kendi getirirmiş. Bazı zamanlarda yakacak olmayabilirmiş. Yani onlar bizim gibi şanslı değılmiş zor günler geçirmişler.*" diyerek dönemin yaşam şartlarını sadece fotoğraflardan değıl aynı zamanda, o dönemde yaşamış insanlardan duyduklarıyla birleştirerek, doğru çıkarımlarda bulunmuşlardır.

Grup 1'den 4, Grup 2'den 5 kişi "Öğrenciler tek katlı eski bir binada öğrenim görmektedir." cevabını vererek okulun yetersizliğini vurgulamıştır. Duruma örnek olarak verilen cevaplardan biri aşağıdaki gibidir.

Halitpaşa Ortaokulu 7/B sınıfından E.U: "*Bizim okulumuzda spor salonumuz, müzik sınıfımız, tiyatro salonumuz var. Eski zamanlarda fotoğraftaki gibi eski küçük okullar varmış. Bu okullar öğrenciler için yeterli olmayabilir.*" diyerek bir okulda olması gereken bölümleri vurgulayarak, geçmiş dönemdeki okul binalarını eksik bulduğunu belirtmiştir.

Grup 1'den 3, Grup 2'den 11 işi "Sınıf ortamı eski eşyalardan oluşmaktadır, modern ders araç gereçleri yoktur" cevabını vermiştir. Duruma örnek olarak verilen cevaplardan biri aşağıdaki gibidir.

23 Şubat Ortaokulu 7/C sınıfından S.K: "*Fotoğraftaki öğrenciler eski tahta sıralarda oturuyor. Kitap ve defterleri yeni değil. Bizim sınıfımız gibi değil.*" diyerek geçmiş dönemlerde öğrencilerin kullanmış olduğu araç gereci yetersiz bulduğunu belirtmiştir.

Bu bulgular eşliğinde genel bir değerlendirme yaptığımız zaman araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bölümünün geçmişteki yaşam şartlarını zor ve yetersiz olduğu görüşüne sahip olduğu görülmektedir. Öğrencilerin hiçbiri fotoğrafları yorumlarken olumlu ifadelerde bulunmamıştır. Aynı zamanda öğrencilerin bir kısmı daha önce aile büyüklerinden dinledikleri geçmiş zamanla ilgili bilgileri fotoğrafta gördükleri yaşamla bağdaştırarak çıkarımda bulunmuştur. Tablo 5.12'deki başarı değerlerini yorumlandığında ise; Grup 2'nin Grup 1'e göre daha yoğun başarı gösterdiği sonucuna varılabilir. Her iki grupta bir önceki aşamada fotoğraftaki nesnelere tanımlarken eşit başarı göstermesine rağmen, fotoğrafları yorumlama aşamasında eşit başarı gösterememiştir.

5.13.Geçmiş ve Günümüzü Karşılaştırmaya İlişkin Öğrenci Görüşlerine Ait Bulgular (2)

Bu aşamada araştırmaya katılan öğrencilerden verilen fotoğrafları karşılaştırarak zaman içinde meydana gelen değişimi maddeler halinde sıralamaları istenmiştir. Öğrencilerin vermiş oldukları cevapların frekans değerleri ve bunların değerlendirmeleri D ve Y şeklinde Tablo 5.13'de verilmiştir.

Tablo 5.13.

Öğrencilerin Geçmiş ve Günümüzü Karşılaştırma Düzeyleri (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30)

Grup 1 (N=15)			Grup 2 (N=15)		
Cevaplar	F	Değ.	Cevaplar	F	Değ.
Araç gereçler	5	D	Maddi Olanaklar	11	D
Geçmiş: Kara tahta			Geçmiş: Kısıtlı		
Günümüz: Akıllı tahta			Günümüz: Gelişmiş		
Okul	4	D	Isınma	10	D
Geçmiş: Tek katlı okul binası			Geçmiş: Soba		
Günümüz: Modern okul binası			Günümüz: Kalorifer		
Ders işleniş biçimi	3	D	Teknoloji	10	D
Geçmiş: Kitap, defter			Geçmiş: Geri		
Günümüz: Bilgisayar			Günümüz: İleri		
Isınma	3	D	Araç Gereçler	9	D
Geçmiş: Soba			Geçmiş: Kara tahta		
Günümüz: kalorifer			Günümüz: Akıllı tahta		
Teknoloji	2	D	Ders İşleniş Biçimi	8	D
Geçmiş: Geri			Geçmiş: Kitap, defter		
Günümüz: İleri			Günümüz: Bilgisayar		
Maddi Olanaklar	2	D	Okul Binası	6	D
Geçmiş: Kısıtlı			Geçmiş: Tek katlı okul binası		
Günümüz: Gelişmiş			Günümüz: Modern okul binası		
Sınıf	2	D	Öğrencilerin kıyafetleri	4	D
Geçmiş: Kötü			Geçmiş: Eski		
Günümüz: Güzel			Günümüz: Yeni		
Yaşam Şartları	2	D	Yaşam Şartları	2	D
Geçmiş: Zor			Geçmiş: Zor		
Günümüz: Kolay			Günümüz: Kolay		
Öğrenciler	1	Y	Sınıf	2	D
Geçmiş: Mutsuz			Geçmiş: Kötü		
Günümüz: Mutlu			Günümüz: Güzel		
Öğrenci Başarısı	1	Y			
Geçmiş: Başarısız					
Günümüz: Başarılı					

Tablo 5.13 incelendiğinde; zaman içinde nasıl bir değişim olduğu sorusuna Grup 1'deki öğrenciler kara tahtanın yerini akıllı tahtanın aldığını, okul binalarının modernleştiğini, bilgisayarlı eğitime geçildiğini, sobanın yerine artık kalorifer kullanıldığını ve öğrencilerin yaşam şartlarının günümüzde daha iyi olduğunu belirtmişlerdir. Grup 2'de yer alan öğrenciler ise bunlara ek olarak kıyafetlerin daha iyi olduğunu ve okul araç gereçlerinin daha da modernleştiği cevabını vermiştir. Başarı frekanslarını değerlendirildiğinde Grup 2'deki öğrencilerin daha fazla sayıda doğru cevap sayısına sahip olduğu görülmektedir. Buna karşılık beklenen sayıda doğru cevap veremeyen ve yanlış ve ilgisiz cevaplara sahip olan Grup 1 deki öğrenciler yeteri başarıyı gösterememiştir. Konuyla alakalı olarak öğrencilerin vermiş olduğu bazı cevaplar aşağıdaki gibidir.

Halitpaşa Ortaokulu 7/B sınıfından N.T: *“Eskiden sadece defter, kitap, tahta gibi şeyler varken artık bilgisayarlarla ve akıllı tahtalarla ders anlatılmakta. Bundan anlıyoruz ki teknoloji ilerledi. Geçmişte okullar sobayla ısınyorken artık bütün okullar kaloriferle ısınyor. Eski okulların yerine daha büyük ve daha güzel okullar yapılmış. Geçmişte sanki insanlar daha fakir gibi. Günümüzde insanların durumu daha iyi görünüyor. Bu durumu öğrencilerin elbiselerinden de anlıyoruz.”* cevabıyla geçmiş ve günümüzü karşılaştırmıştır.

23 Şubat Ortaokulu 7/C sınıfından Ö.M: *“Geçmişte öğrenciler zor şartlarda yaşamışlar. Günümüzde ki öğrencilerin bilgisayarları var. Eskiden yokmuş. Sadece tahtada ders anlatılmış. Şimdi akıllı tahtalar bile var. Eskiden okullarda iyi değilmiş. Şimdi büyük okullar yapıldı. Eski okullar sobayla ısınırken günümüzde kaloriferle ısınmakta.”* cevabıyla geçmiş ve günümüzü karşılaştırmıştır.

5.14.Değişime İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerden, eski ve yeni fotoğrafları inceledikten sonra geçmiş ve günümüzün şartlarını karşılaştırarak meydana gelen değişimi değerlendirmeleri istenmiştir. Bu şekilde öğrencilerin zaman içinde meydana gelen değişim hakkında düşünceleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Öğrencilerden alınan cevaplar kategorilere ayrılarak tablo 5.14'de verilmiştir.

Tablo 5.14.

Öğrencilerin Zaman İçinde Meydana Gelen Değişimle İlgili Yorumları (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30)

	Grup 1 (N=15)	Grup 2 (N=15)
Öğrencilerin İfadelerine İlişkin Kategoriler	F	F
Günümüz şartları geçmişe göre daha olumlu.	8	11
Günümüz şartları geçmişe göre bazı yönlerden olumlu bazı yönlerden olumsuz.	2	3
Günümüz şartları geçmişe göre daha olumsuz.	2	1
Fikrim yok	3	-

Grup 1’den 8, Grup 2 den 11 kişi fotoğrafları karşılaştırdıklarında günümüz şartlarını geçmişe göre daha olumlu bulduklarını belirtmişlerdir. Buna gerekçe olarak da geçmişteki yaşam şartlarının kısıtlı ve zor olduğunu, günümüz şartlarının ise daha modern, daha güzel ve daha avantajlı olduğunu göstermiştir. Bu düşünceye sahip öğrencilerden bazıları şu cevapları vermiştir:

23 Şubat Ortaokulu 7/C sınıfından E.D: *“Bence iyi ki değişmiş çünkü eskiden her şey zordu. Şimdi ise çok kolay ve üstelik şimdi daha eğlenceli geçiyor zaman çünkü derslerde öğretmenler değişik şeylerle bizim ilgimizi çekiyorlar. Mesela bilgisayarlar ve akıllı tahtalar var.”* diyerek fotoğraftaki geçmiş zaman şartlarını zor bularak değişimin gerekliliğini vurgulamıştır.

23 Şubat Ortaokulu 7/C sınıfından S.Ç: *“Teknoloji ilerledi ve günümüz yaşantısı kolaylaştı. Bu değişimler sayesinde geliştik. Teknoloji sayesinde her şeyi öğreniyoruz.”* diyerek değişimin hayatı kolaylaştırdığını ve de önemli olduğunu belirtmiştir.

Halit Paşa Ortaokulu 7/B sınıfından Y.A: *“Bu değişim bizim açımızdan çok iyi oldu. Eskiden sadece kitap kullanılıyormuş. Şimdi ise bilgisayarlarımız, tabletlerimiz,*

telefonlarımız var. Böylelikle haberleşiyoruz ödevlerimizi araştırabiliyoruz.” diyerek değişimin eğitim açısından faydalı olduğunu vurgulamıştır.

Grup 1’den 2, Grup 2’den 3 kişi günümüz şartlarının geçmişe göre hem olumlu hem de olumsuz yanları olduğunu söyleyerek çift taraflı bir bakış açısı sergilemiştir. Bu kanıya varmış olan öğrencilerin vermiş olduğu cevaplardan bazıları şunlardır:

23 Şubat ortaokulu 7/C sınıfından D.M: *“Bu değişim bazı yönlerden iyi bazı yönlerden kötü oldu. Sobadan kalorifere geçilmesi, iyi okulların yapılması güzel ama bilgisayarlar iyi değil çünkü herkes onlarla oyun oynuyor ders çalışmıyor.”* diyerek değişimin artı ve eksi yönlerini açıklamaya çalışmıştır.

Halit Paşa Ortaokulu 7/B sınıfından O.D: *“Bu değişim bizlerin okuması için çok önemli ve iyi olmuş. İmkânlar arttıkça okuma oranında artış olmuştur. Tabii aşırıya kaçmamak şartıyla... Kötü yanı ise bence insan bolluk içinde yaşadıkça kendini derse vermez. Okuma isteği kalmaz.”* diyerek değişimin önemini vurgularken getirdiği olumsuzlukları da belirtmiştir.

Grup 1’den 2, Grup 2’den 1 kişi değişimin sonucunda sahip olduğumuz günümüz şartlarını geçmişe göre daha olumsuz bulduğunu belirtmiştir. Bu düşünceye sahip olan öğrencilerden birinin vermiş olduğu cevap şöyledir:

23 Şubat Ortaokulu 7/C sınıfından S.K: *“Eskiden o şartlarda okumak isteyen çocuklar var. Şimdi ise bizim ilgimizi çekmek için akıllı tahta bile kullanıyorlar ama biz kıymet bilmiyoruz. Bence eskisi gibi olursa daha çok kıymet biliriz.”* diyerek olumsuz bir bakış açısı sergilemiştir.

Genel değerlendirme yapıldığında öğrencilerin büyük bölümünün değişimi gelişimle bağdaştırarak değişim hakkında olumlu düşünceye sahip olduğu görülmektedir. Bu öğrenciler değişimin önemini vurgulayarak gerekliliğini belirtmişlerdir. Öğrencilerden bir kısmı ise değişimin hem faydalı hem de zararlı olduğunu söyleyerek birbirine zıt bakış açısıyla durumu değerlendirmiştir. Bazı öğrenciler de değişimin sadece olumsuz yanlarına yoğunlaşarak olumsuz bir bakış açısı sergilemiştir. Gruplar arasında belirgin bir düşünce farklılığı bulunmamaktadır fakat Grup 1’de 3 kişi konuyla ilgili yorum yapmamıştır.

5.15. Sürekliliğe İlişkin Bulgular

Bu aşamada araştırmaya katılan öğrencilerden fotoğrafları karşılaştırarak nelerin aynı kaldığını yazmaları istenmiştir. Böylelikle öğrencilerin sürekliliğe ilişkin algıları ölçülmeye çalışılmıştır. Öğrencilerin vermiş olduğu cevapların frekans değerleri ve bunların değerlendirmeleri D ve Y şeklinde tablo 5.15’de verilmiştir.

Tablo 5.15.

Geçmişten Günümüze Nelerin Aynı Kaldığına İlişkin Öğrenci Görüşleri (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30)

Grup 1 (N=15)			Grup 2 (N=15)		
Cevaplar	F	Değ.	Cevaplar	F	Değ.
Sıralar	3	D	Sıralar	5	D
Kitaplar	3	D	Kitaplar	4	D
Sınıflar	1	D	Sınıflar	3	D
Fikrim yok	9	-	Ders anlatım tarzı	2	D
			Fikrim yok	6	-

Tablo 5.15. incelendiğinde; her iki grupta da az sayıda öğrenci sıraların, kitapların ve sınıfların temel yapısının değişmediğini belirterek, geçmişten günümüze devam ettiğini vurgulamıştır. Grup 2’den iki öğrenci bunlara ek olarak ders anlatımının öğretmen ve öğrenci eşliğinde, geçmişte de günümüzde de aynı kaldığını söylemiştir. Grup 1’den 9, Grup 2’den 6 öğrenci yorum yapmamıştır. Genel değerlendirme yaptığımızda araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bölümü değişmeyen unsurları maddesel boyutta değerlendirmiştir. Yaşam düzeniyle ilgili değişmeyen unsurları göz ardı etmiştir. Böylelikle araştırmaya katılan öğrenciler geçmişten günümüze süreklilik arz eden kavramları belirlemede yeteri başarıyı gösterememiştir.

Konuyla alakalı olarak öğrencilerin vermiş olduğu bazı cevaplar aşağıdaki gibidir.

23 Şubat Ortaokulu 7/C sınıfından S.K: *“Fotoğraflara baktığımızda eskiden de öğrenciler sıralarda oturuyormuş, şimdi de sıralarda oturuyor. Sıralar değişmemiş. Öğrencilerin okuduğu kitaplar değişmemiş.”* cevabıyla eksik de olsa değişmeyen unsurları örnekleyerek doğru cevap vermiştir.

Halitpaşa Ortaokulu 7/B sınıfından N.T: “*Her şey değişmiş. Değişmeyen hiçbir şey yok.*” cevabıyla geçmişten günümüze sürekliliği olan kavramları belirleyememiştir.

23 Şubat Ortaokulu 7/C sınıfından D.M: “*Okullar da değişmiş. Kıyafetler de değişmiş. Değişmeyen hiçbir şey kalmamış. Yani hiçbir şey aynı değil.*” cevabıyla arkadaşlarıyla benzer şekilde sürekliliği olan kavramları belirleyememiştir.

Üçüncü Uygulamaya İlişkin Bulgular (1., 2., 3., 4., Alt Problemler Doğrultusunda Elde Edilen Bulgular)

Bu uygulamada öğrencilere geçmişteki ulaşım araçları ve günümüzdeki ulaşım araçlarının fotoğrafları (bkz. Fotoğraf 8, 9, 10, 11, 12) sunulmuştur. Öğrencilere bu fotoğraflara yönelik 5 adet açık uçlu soru yöneltilmiştir. Elde edilen bulgular soru sırasına göre aşağıda verilmiştir.

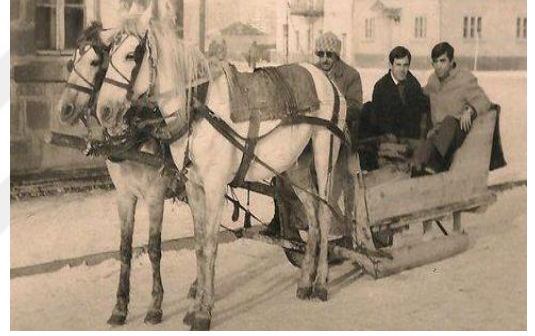
Fotoğraf 5.9. Atlı Askerler (web 10)

Fotoğraf 5.10. Kağnı (web 11)

Fotoğraf 5.11. At Arabası (web 12)

Fotoğraf 5.12. Kar Kızağı (web 13)

Fotoğraf 5.13. Motorlu Taşıtlar

5.16. Fotoğraftaki Nesnelere Tanımlamaya İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin, fotoğrafı doğru okuyabilmesi ve yorumlayabilmesi için ilk aşama olarak fotoğraflardaki nesnelere tanımlamaları istenmiştir. Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplar ve frekans değerleri tablo 5.16'da verilmiştir.

Tablo 5.16.

Öğrencilerin Fotoğraflardaki Nesnelere Tanımlama Düzeyleri (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30)

Grup 1 (N=15)		Grup 2 (N=15)	
Cevaplar	F	Cevaplar	F
Otomobil	14	Otomobil	15
Minibüs	14	Kamyon	14
Kamyon	14	Minibüs	14
Atlar	12	Atlar	11
Motorlu araçlar	10	Fayton(at arabası)	10
4 tekerlekli tahta arabalar	10	Motorlu araçlar	9
Fayton (at arabası)	6	4 tekerlekli tahta arabalar	9
Kağnı (öküz arabası)	5	Kağnı (öküz arabası)	6
Kar kızıağı	2	Kar kızıağı	2

Tablo 5.16 incelendiğinde; ulaşım araçlarını tanımlama açısından gruplar arasında belirgin bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Öğrencilerin tanımlarında ilk sırayı otomobil, kamyon, minibüs ve motorlu araçlar almaktadır. Fayton (at arabası), kağnı (öküz arabası), kar kızıağı gibi geçmiş döneme ait araçları tanımlamada ise fazla sayıda cevap alınamamıştır. Öğrencilerin büyük kısmı bu nesnelere isimleriyle tanımlamak yerine 4 tekerlekli tahta arabalar diyerek genel bir tanımlama yapmıştır. Elde edilen verilerden, öğrencilerin yakın çevrelerinde gördükleri ve kullandıkları ulaşım araçlarını tanıma düzeyinin geçmişte kullanılan araçları tanıma düzeyinden daha fazla olduğu görülmektedir. Fayton (at arabası), kağnı (öküz arabası) ve kar kızıağı gibi ulaşım araçlarının günümüzde kısıtlı örnekleri olmasından dolayı, öğrencilerin büyük bölümü bu ulaşım araçlarını sadece görsel iletişim araçlarından ya da aile büyüklerinden dinledikleri kadarıyla tanıma ve tanımlama yoluna gitmiştir. Konuyla alakalı olarak öğrencilerin vermiş olduğu bazı cevaplar aşağıdaki gibidir.

23 Şubat Ortaokulu 7/C sınıfından S.K: “Fotoğraflarda otomobiller, kamyon gibi motorlu araçlar ve at arabası, öküz arabası gibi tahta arabalar görüyorum.” cevabıyla, Halitpaşa Ortaokulu 7/B sınıfından Y.A: “Motorlu araçlar yani kamyon, otomobil, minibüs ve eskiden kullanılan 4 tekerlekli tahta arabalar yani at arabası, öküz arabası gibi arabalar var.” cevabıyla fotoğraftaki nesnelere tanımlamaya çalışmıştır.

5.17. Geçmiş Zaman Algısına İlişkin Bulgular (2)

Bu aşamada araştırmaya katılan öğrencilerden fotoğrafları inceleyerek dönemin yaşam şartları hakkında çıkarımda bulunmaları istenmiştir. Öğrencilerin vermiş olduğu cevapların frekans değerleri ve bunların değerlendirmeleri D ve Y şeklinde tablo 5.17’de verilmiştir.

Tablo 5.17.

Öğrencilerin Geçmiş Zamanı Yorumlama Düzeyleri (Yüksekten Düşüğe Doğru)
(N=30)

Grup 1 (N=15)			Grup 2 (N=15)		
Cevaplar	F	Değ.	Cevaplar	F	Değ.
Atlarla ulaşım	10	D	Yetersiz ulaşım ağı	14	D
İlkel 4 tekerlekli ulaşım araçları	7	D	İlkel 4 tekerlekli ulaşım araçları	13	D
Yetersiz ulaşım ağı	6	D	Atlarla ulaşım	12	D
Faytonlar (at arabaları) ile ulaşım	6	D	Faytonlar (at arabaları) ile ulaşım	10	D
Kağnılar (öküz arabaları) ile ulaşım	5	D	Kağnılar (öküz arabaları) ile ulaşım	6	D
Kızaklar ile ulaşım	2	D	Kızaklar ile ulaşım	2	D

Tablo 5.17 incelendiğinde; araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bölümü geçmişte ulaşım için 4 tekerlekli ilkel ulaşım araçlarının ve atların kullanıldığını belirterek, modern ulaşım araçları ve modern ulaşım ağının olmadığı çıkarımında bulunmuştur. Bu kaniya varmış olan öğrencilerin vermiş olduğu cevaplardan bazıları şunlardır:

23 Şubat Ortaokulu 7/C sınıfından S.K: “Önceden yollar gelişmemişti ve yokluk vardı. İnsanlar tahtadan yapılmış arabalarla ve atlarla bir yerden bir yere gidiyordu.” diyerek dönemin yaşam özelliklerini yorumlamıştır.

23 Şubat Ortaokulu 7/C sınıfından S.Ç: “(...) İnsanlar gidecekleri uzak yerlere günlerce belki de aylarca ancak gidebiliyordu. Çünkü sadece atlar vardı. Yolda yoktu. Mesela kar yağdığında hiçbir yere gidilemezdi. Çünkü karı temizleyecek dozer de yoktu.” cevabıyla, geçmişte ulaşım için çok fazla zaman harcandığını ve doğa şartlarının ulaşımı aksattığını vurgulamıştır.

Halit Paşa Ortaokulu 7/B sınıfından Y.A: “Resimde şimdiki gibi araçlar yok. Gidilecek yere atlarla gidilip, atlarla gelinirmiş. (...) İnsanlar yiyecek, içecek, yakacak gibi eşyaları hayvanların gücüyle giden arabalarla taşımış. (...) her yerde yol yokmuş. Zaten kışın bütün yollar kapanırmış.” cevabıyla dönemin yaşam koşullarının farkında olduğunu kanıtlamıştır.

Öğrenciler bir kısmı ise fotoğrafta gördüklerini kendi yaşam deneyimleriyle birleştirerek, geçmişte faytonların (at arabaları) ulaşım aracı olarak, kağnıların (öküz arabaları) taşımacılıkta kullanıldığı yorumunda bulunmuştur. Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplardan bazıları şunlardır:

Halitpaşa Ortaokulu 7/B sınıfından O.D: “At arabalarını hala daha kullanılıyor ama eskiden motorlu taşıtlar olmadığından daha çok kullanılırmış. (...) insanlar çok hastalandığında şehirdeki hastanelere araba olmadığı için at arabalarıyla gidermiş.” cevabını vermiştir.

23 Şubat Ortaokulu 7/C sınıfından G.A: “Bir köye gittiğimizde zaten bu öküz arabalarını görüyoruz; ama eskiden daha çok kullanılıyormuş. Mesela eskiden savaşların olduğu zamanlarda cepheye silahlarımızı bu arabalarla taşımışız.” cevabını vermiştir.

Halitpaşa Ortaokulu 7/B sınıfından H.A: “Eskiden insanlar ormandan kestiği ağaçları ve tarladan biçtikleri otları öküz arabasıyla taşımış çünkü traktörler ve kamyonlar yokmuş.” cevabını vermiştir.

Öğrenciler, fotoğraflarda gördüklerini ön bilgileriyle birleştirerek dönemin yaşam koşullarını hakkında başarılı yorumlar yapmışlardır.

Araştırmaya katılan öğrencilerden sadece 4 tanesi kar kızıağının geçmişte kullanıldığıyla ilgili yorumda bulunmuştur. Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplardan bazıları şunlardır:

23 Şubat Ortaokulu 7/C sınıfından D.K: “(...) Karda yürümek çok zor olduğu için atların arkasına kızak takarak istedikleri yerlere gitmişler.” cevabıyla, Halit Paşa Ortaokulu 7/B sınıfından O.D: “Kışın kar yağdığında, tipi estiğinde yollar kapanırmış. Hiçbir yere gidilemezmişler ama sadece kızaklarla kayarak gidebilirlermiş.” cevabıyla, bölgenin kışın zorlu iklim şartlarına maruz kaldığını vurgulayarak tek ulaşım aracının kızaklar olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 5.17. başarı frekanslarını değerlendirildiğinde Grup 2'nin Grup 1'e oranla daha çok sayıda doğru cevap verdiği sonucuna varılmıştır. Genel anlamda öğrencilerin büyük bölümü dönemin özelliklerinin ve yaşam koşullarının farkındadır.

5.18. Geçmiş ve Günümüzü Karşılaştırmaya İlişkin Öğrenci Görüşlerine Ait Bulgular (3)

Bu aşamada araştırmaya katılan öğrencilerden fotoğrafları karşılaştırarak geçmiş ve günümüzü değerlendirmeleri istenmiştir. Öğrencilerin vermiş olduğu cevapların frekans değerleri ve bunların değerlendirmeleri D ve Y şeklinde tablo 5.18'de verilmiştir.

Tablo 5.18.

Öğrencilerin Geçmiş ve Günümüzü Değerlendirme Düzeyleri (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30)

Grup1 (N=15)			Grup 2 (N=15)		
Cevaplar	F	Değ.	Cevaplar	F	Değ.
Araçlar	8	D	Ulaşım	13	D
Geçmiş: İlkel			Geçmiş: Yavaş		
Günümüz: Modern			Günümüz: Hızlı		
Ulaşım	7	D	Araçlar	12	D
Geçmiş: Yavaş			Geçmiş: İlkel		
Günümüz: Hızlı			Günümüz: Modern		
Yaşam şartları	3	D	Yollar	10	D
Geçmiş: Zor			Geçmiş: Yetersiz		
Günümüz: Kolay			Günümüz: Modern		
Yollar	2	D	Yaşam şartları	10	D
Geçmiş: Yetersiz			Geçmiş: Zor		
Günümüz: Modern			Günümüz: Kolay		
Taşımacılık	2	D	Taşımacılık	4	D
Geçmiş: Zor			Geçmiş: Zor		
Günümüz: Kolay			Günümüz: Kolay		
			Araçların nitelikleri	1	D
			Geçmiş: Tahta Araçlar		
			Günümüz: Motorlu Araçlar		

Tablo 5. 18 incelendiğinde; Grup 1’ de yer alan öğrencilerin büyük bölümü geçmişte ilkel araçlar kullanılırken günümüzde modern araçlar kullanıldığını ve bu sayede ulaşımın hızlandığı yorumunda bulunmuştur. Buna ek olarak 3 öğrenci yaşam şartlarının günümüzde daha kolaylaştığını, 2 öğrenci modern yolların yapıldığını ve taşımacılığın kolaylaştığını söylemiştir. Grup 2’de ise öğrencilerin büyük kısmı ulaşımın hızlı hale gelmesi, modern araçların ve yolların yapılması ve yaşam şartlarının daha kolaylaşması üzerinde dururken, 4 kişi taşımacılığın kolaylaştığını, 1 kişi de teknolojinin gelişerek motorlu araçlar yapıldı yorumunda bulunmuştur.

Başarı frekanslarını değerlendirildiğinde; Grup 2’nin Grup 1’e göre daha fazla sayıda doğru cevap verdiği sonucuna varılmıştır. Grup 1 sadece hız ve modern araçlar

üzerinde dururken, Grup 2 daha geniş bir yelpazeden durumu değerlendirmiş ve başarılı çıkarımlarda bulunmuştur.

Konuyla alakalı olarak öğrencilerin vermiş olduğu bazı cevaplar aşağıdaki gibidir.

Halitpaşa Ortaokulu 7/B sınıfından N.T: “Önceden at arabaları gibi arabalar kullanılıyormuş. Günümüzde ise otomobiller kullanılıyor. Bu yüzden önceden bir yere hızlı gidilemezken şimdi hızlı gidilebilir. Eskiden insanlar zor şartlarda yaşamışken günümüzde yaşam şartları daha kolay.”cevabıyla geçmiş ve günümüzdeki ulaşım sistemini karşılaştırmıştır.

23 Şubat 7/C sınıfından E.D: “Fotoğraflara baktığımızda ulaşımın ne kadar zor olduğu anlıyoruz. Çünkü önceden at arabaları gibi eski arabalar kullanılmış. Günümüzde otomobiller kullanılmakta. Bundan anlıyoruz ki bir şeyleri taşımak da çok zor. Çünkü bu arabaların hızı da yavaş ve yollar da şimdiki kadar iyi değil.”diyerek araştırmaya katılan diğer öğrencilerle benzer cevaplardan birini vermiştir.

5.19. Değişimi Değerlendirmeye İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerden meydana gelen değişimi olumlu ve olumsuz yönleriyle değerlendirmeleri istenmiştir. Öğrencilerin vermiş olduğu cevapların frekans değerleri tablo 5.19’da verilmiştir.

Tablo 5.19.

Öğrencilerin Değişim Hakkındaki Düşünceleri (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30)

	Grup 1 (N=15)	Grup 2 N=15)
Öğrencilerin cevaplarına ilişkin kategoriler	Katılımcı sayısı	Katılımcı sayısı
Meydana gelen değişim olumlu	11	10
Meydana gelen değişim hem olumlu hem de olumsuz	3	5
Meydana gelen değişim olumsuz	1	-

Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bölümü zaman içinde meydana gelen değişimin çok önemli ve gerekli olduğu yargısına varmıştır. Bu yargılarını genel olarak modern araçlarla hızın artmasına ve dolayısıyla yaşam şartlarının kolaylaşmış olmasına temellendirmişlerdir. Öğrencilerden bazılarının konuyla alakalı yapmış oldukları yorumlar aşağıdaki gibidir.

23 Şubat Ortaokulu 7/C sınıfından Ö.M. *“Eskiden at arabaları varmış şimdi ise kamyonlar, otomobiller uçaklar var. Şimdi bir yerlere otomobillerle ve uçaklarla gidiyoruz. Çok iyi bir gelişme olmuş eskiden 2 güne gidilen yolu şimdi 30 dakikaya gidiyoruz.”* diyerek yaşam şartlarının kolaylaştığını belirtmiştir.

Halit Paşa Ortaokulu 7/B sınıfından E.U: *“Bu değişim tabii ki çok iyi olmuş. Şimdi gitmek istediğimiz yere hemen gidiyoruz. İnsanlar eskiden hastanelere giderken yetişemedikleri için yollarda ölüyormuş. Oysa şimdi her şey daha kolay.”* diyerek değişim sonucunda meydana gelen gelişimin yararlarını belirtmiştir.

23 Şubat Ortaokulu 7/C sınıfından S.K: *“Eskiye göre çok büyük değişim ve ilerleme sergilemişiz. Önceden kullanılan ulaşım araçları yavaştı. Şimdi onlardan çok daha hızlıları var. Bu sayede uzak yerlere gidebiliyoruz.”* diyerek ulaşımda meydana gelen ilerlemeden bahsetmiştir.

Grup 1’den 3 kişi, Grup 2’den 5 kişi meydana gelen bu değişimin hem olumlu hem de olumsuz tarafları olduğu sonucuna varmıştır. Bu görüşe sahip öğrenciler modernleşmeyi olumlu bulurken, modernleşmeyle birlikte meydana gelen karmaşayı ve çevresel kirlenmeyi olumsuz bulmaktadır. Öğrencilerden bazılarının konuyla alakalı yapmış oldukları yorumlar aşağıdaki gibidir.

Halitpaşa Ortaokulu 7/B sınıfından Y.A: *“Teknolojinin gelişmesinin hem olumlu hem de olumsuz tarafları var. Arabalar her şeyi kolaylaştırdı ama çevre kirliliğine de sebep oldu.”* diyerek çevre kirliliğinin değişim ve gelişim sonucunda olduğu yorumunda bulunmuştur.

23 Şubat Ortaokulu 7/C sınıfından D.K: *“Arabaların icat edilmesi çok iyi olmuş artık her yere çok hızlı gidebiliriz. Kötü olan ise bu arabalar ve hız yüzünden trafik*

kazaları oluyor ve insanlar ölüyor. Eskiden arabalar olmadığı için kazalar da olmuyormuş.” diyerek durumu iki farklı açıdan yorumlamıştır.

Grup 1’den bir kişi meydana gelen değişimin sadece olumsuz taraflarına yoğunlaşmış ve şu yorumda bulunmuştur:

Halitpaşa Ortaokulu 7/B sınıfından O.D: *“Bence bu değişim yüzünden kötü şeyler oldu. Örneğin artık çok kaza oluyor bazen insanlar ölüyor. Eğer böyle olmasaydı her şey daha iyi olacaktı.”* diyerek olumsuz bir bakış açısı sergilemiştir.

Tablo 5.19’deki öğrenci fikirlerine baktığımızda gruplar arasında büyük bir farklılık görülmemektedir. Fakat sahip oldukları fikirlerin sebebi sorulduğunda Grup 2’de yer alan öğrencilerin Grup 1’de yer alan öğrencilere oranla daha kapsamlı yorumlar yaptığı sonucuna varılmıştır.

Dördüncü Uygulamaya ait Bulgular (1., 2., 3., 4., Alt Problemler Doğrultusunda Elde Edilen Bulgular)

Bu uygulamada öğrencilere Ardahan'ın farklı zamanlarda, aynı açıdan çekilen (bkz. Fotoğraf 12 ve 13) iki fotoğraf verilmiştir. Öğrencilere bu fotoğraflara yönelik 2 adet açık uçlu soru yöneltilmiştir. Elde edilen bulgular soru sırasına göre aşağıda verilmiştir.

Fotoğraf 5.14 Eski Ardahan (web 14)

Fotoğraf 5.15. Yeni Ardahan (web 15)

5.20. Değişim ve Sürekliliği Olan Unsurları Belirlemeye İlişkin Öğrenci Görüşlerine Ait Bulgular

Bu bölümde öğrencilerden, tarihsel süreç içerisinde, çevresel yapıda değişen ve değişmeyen unsurları belirlemek için, fotoğrafları değerlendirmeleri istenmiştir. Öğrencilerin vermiş oldukları cevapların frekans değerleri tablo 5.20’de verilmiştir.

Tablo 5.20.

Tarihsel Süreç İçerisinde Şehirdeki Değişen ve Değişmeyen Çevresel Yapıya Yönelik Öğrenci Görüşleri (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30)

Grup 1 (N=15)		Grup 2 (N=15)	
Cevaplar		Cevaplar	
Konutlar fazlaşmış.	12	Modern binalar yapılmış.	13
Modern binalar yapılmış.	11	Betonlaşma artmış.	12
Tarihi taş evler yıkılmış.	8	Konutlar fazlaşmış.	12
Betonlaşma artmış.	7	Bazı yapılar aynı kalmış.	10
Çarpık kentleşme var.	5	Tarihi taş evler yıkılmış.	9
Bazı yapılar aynı kalmış.	4	Çarpık kentleşme var.	6
		Şehir doğallığını kaybetmiş.	4
		Çevresel değişim olmuştur.	2
		Şehirleşme artmıştır.	1

Tablo 5.20 incelendiğinde; her iki grup da konutların fazlaştığını, modern binaların yapıldığını, tarihi taş evlerin yıkıldığını, betonlaşmanın arttığını, çarpık kentleşmenin olduğunu belirterek meydana gelen değişimi birbirine benzer cümlelerle ifade etmiştir. Buna ek olarak grup 2’de bazı öğrenciler, şehrin doğallığını kaybettiğini, çevresel değişimin olduğunu ve şehirleşmenin arttığını da belirtmiştir. Öğrenci görüşleri değerlendirildiğinde; şehrin yapısındaki değişimi olumlu algılayanlar olduğu gibi şehrin doğal yapısının bozulmasını gerekçe göstererek olumsuz ifadelerle değerlendirenler de olmuştur. Öğrenciler değişimi farklı örneklerle yeteri oranda yorumlarken, sürekliliği olan unsurları örneklemede başarısız olmuştur. Grup başarılarını değerlendirildiğinde; Grup 2’de yer alan öğrencilerin Grup 1’e göre daha fazla sayıda cevap verdiği ve durumu daha geniş bir yelpazeden değerlendirdiği

sonucuna varmaktayız. Konuyla alakalı olarak öğrencilerin vermiş olduğu bazı cevaplar aşağıdaki gibidir.

Halitpaşa Ortaokulu 7/B sınıfından E.U: “Fotoğrafları karşılaştırdığım zaman görüyorum ki binalar fazlalaşmış ama bazı yapılar aynı kalmış. Yapılan yeni binalar daha güzel ama çarpık kentleşme oluşmuş. Eski tek katlı evlerinde çoğu yıkılmış.” cevabıyla, 23 Şubat Ortaokulu 7/C sınıfından Ö.M: “Apartmanlar artmış ve çarpık kentleşme oluşmuş. Doğal yapı biraz bozulmuş. Eski evler yıkılmış ama bazıları aynı kalmış. Çevre değişmiş.” cevabıyla zaman içinde değişen ve değişmeyen unsurları belirlemişlerdir.

5.21. Değişim ve Sürekliliği Değerlendirmeye İlişkin Öğrenci Görüşlerine Ait Bulgular

Bu aşamada araştırmaya katılan öğrenciler tarihsel süreç içerisinde meydana gelen değişimi değerlendirdikten sonra zaman ilerlerken neler aynı kalmalı, neler değişmeli, değişim meydana gelirken nelere dikkat edilmeli gibi sorularla değerlendirme yapmaları istenmiştir. Öğrencilerin vermiş oldukları cevapların frekans değerleri tablo 5.21’de verilmiştir.

Tablo 5.21.

Değişim Meydana Gelirken Nelere Dikkat Edilmesi Gerektiğine Yönelik Öğrenci Görüşleri (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30)

Grup 1(N=15)		Grup 2(N=15)	
Cevaplar	F	Cevaplar	F
Doğal çevre tahrip edilmemeli	8	Çarpık kentleşme önlenmeli	11
Yeşil alanlara önem verilmeli	7	Doğal çevre tahrip edilmemeli	9
Çarpık kentleşme önlenmeli	5	Yeşil alanlara önem Verilmeli	8
Modern binalar daha fazla olmalı	2	Modern binalar daha fazla olmalı	8
Tarihi binalar korunmalı	2	Tarihi binalar Korunmalı	3

Tablo 5.21 incelendiğinde; öğrencilerin büyük bölümünün doğal çevrenin ve yeşil alanların korunması ve çarpık kentleşmenin önlenmesi konusunda aynı fikre sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu konuda katılımcıların bazılarının soruya ilişkin vermiş oldukları cevaplar şu şekildedir:

23 Şubat ortaokulu 7/C sınıfından A.K: *“Yeşil alanlar korunmalı ve boş alanlar ağaçlandırılmalı. Binalar yapılırken de planlı yapılmalı yani her yere bina yapılmamalı çarpık kentleşme olmamalı.”* cevabıyla yeşil alanların korunmasını yani sürekliliğinin olması gerektiğini vurgulamıştır.

Halitpaşa Ortaokulu 7/B sınıfından Y.A: *“Binalar yapılırken bizim oyun oynadığımız bahçelerimize yapılmamalı. Her yere ev yapılıncaya çok çirkin oluyor zaten. (...) Eskiden daha çok ağaç varmış şimdi yok. Yeni ağaçlar dikilmeli.”* cevabıyla çevresel yapının korunması gerektiğini belirtmiştir.

Grup 1’den 2, Grup 2’den 4 kişi modern binaların yapılması konusunda öneride bulunmuştur. Bu konuda katılımcıların bazılarının soruya ilişkin vermiş oldukları cevaplar şu şekildedir:

23 Şubat Ortaokulu 7/C sınıfından S.Ç: *“Yeni birçok ev yapıldı ama yeterli değil ki şehir çok küçük. Gelişmek için çok katlı binalar daha çok yapılmalı.”* cevabıyla gelişimin gerekliliğini vurgulamıştır.

Halitpaşa Ortaokulu 7/B sınıfından H.E: *“Büyük bir şehir olabilmek için daha çok ev, okul, işyeri yapılmalı; çünkü her şey ilerlerken biz böyle kalamayız.”* cevabıyla değişimin gerekliliğini vurgulamıştır.

Grup 1’den 2, Grup 2’den 3 kişi tarihi bina olarak nitelendirdikleri yöresel taş evlerin korunması gerektiğini belirtmiştir. Bu konuda katılımcıların bazılarının soruya ilişkin vermiş oldukları cevaplar şu şekildedir:

23 Şubat Ortaokulu 7/C sınıfından B.M: *“Eskiden çok eskilerden kalma taştan yapılmış evler vardı; ama yeni binalar yapmak için yıktılar. Şehir bu evlerle daha güzel görünüyordu.”* cevabıyla değişim meydana gelirken eski tarihi dokunun da korunması gerektiğini belirtmiştir.

Halitpaşa Ortaokulu 7/B sınıfından E.U: (...) *Bence eski evler yeni yapılanlardan daha güzel. Çünkü sanki tarihi bina gibi bu yüzden bu evleri korumalıydık. Maalesef korumadık yüksek binalar yapmak için hepsini yıktık.*” cevabıyla tarihi binaların yıkılmasını eleştirmiştir.

Genel değerlendirme yapıldığında; öğrencilerin büyük bölümü şehrin gelişmesi gerektiğini söyleyerek değişimin önemini vurgularken, tarihi ve çevresel yapının korunması gerektiğini söyleyerek de sürekliliğin önemini vurgulamıştır. Grup başarısını değerlendirildiğinde Grup 2'nin Grup 1'e göre daha fazla sayıda doğru cevap verdiği sonucuna varılmıştır.

Beşinci Uygulamaya Ait Bulgular (1., 2., 3., 4., Alt Problemler Doğrultusunda Elde Edilen Bulgular)

Bu bölümde araştırmaya katılan öğrencilere, geçmiş ve günümüzde çekilmiş mimari yapıyla ilgili fotoğraflar verilerek, öğrencilerin meydana gelen değişimle ilgili fikirleri alınmak istenmiştir. Bu amaçla açık uçlu iki soru yöneltilmiştir.

Fotoğraf 5.16. Yeni Mimari Yapı

Fotoğraf 5.17. Eski Mimari Yapı
(Web 16)

5.22.Mimari Değişimle İlgili Öğrenci Görüşlerine İlişkin Bulgular

Bu aşamada öğrencilere, geçmiş ve günümüz mimari yapısını yansıtan iki fotoğraf sunularak öğrencilerden meydana gelen değişimi belirlemeleri istenmiştir. Elde edilen bulgular tablo 5.22’de verilmiştir.

Tablo 5.22.

Mimari Yapıda Meydana Gelen Değişime İlişkin Öğrenci Görüşleri (Yüksekten Düşüğe Doğru) (N=30)

	Grup1(N=15)	Grup2 (N=15)
Öğrencilerin ifadelerine İlişkin kategoriler	Katılımcı Sayısı	Katılımcı Sayısı
Taş binaların yerini apartmanlar almıştır.	9	11
Betonlaşma artmıştır.	6	7
Şehir gelişmiştir.	6	7
Tarihi binalar yok olmuştur.	3	5

Tablo 5.22 incelendiğinde; öğrenciler, taş binaların yerini apartmanların aldığı, betonlaşmanın arttığı, şehrin geliştiği ve tarihi binaların yok olduğu gibi yorumlarla durumu dört kategoride değerlendirmişlerdir. Gruplar arasında anlamlı bir başarı farkı bulunamazken öğrencilerden bazılarının bu soruya vermiş oldukları cevaplar aşağıdaki gibidir.

23 Şubat Ortaokulu 7/C sınıfından D.K: *“Taş evlerden hala daha var; ama çoğu yıkıldı. Bunların yerine resimdeki gibi büyük apartmanlar yapılmış. Fotoğrafa bakınca binaların nasılda değiştiğini görüyoruz.”* cevabıyla mimari değişimi yorumlamıştır.

Halitpaşa Ortaokulu 7/B sınıfından H.A: *“Resimlere bakınca şehrin değiştiğini görüyoruz. Eski taştan yapılan evlerin yerine binalar yapılmış. Bu yüzden her yer beton olmuş. Eski güzel binalar da artık kalmamış.”* cevabıyla geçmiş ve günümüzdeki mimari yapıları karşılaştırarak meydana gelen değişimi değerlendirmiştir.

5.23.Mimari Değişimi Değerlendirmeye İlişkin Bulgular

Bu aşamada öğrencilerden mimari yapıda meydana gelen değişimi değerlendirmeleri istenmiştir. Elde edilen bulgular tablo 5.23' de verilmiştir.

Tablo 5.23.

Öğrencilerin Değişimi Değerlendirme Durumları (Yüksekten Düşüğe Doğru)
(N=30)

Öğrencilerin Cevaplarına İlişkin Kategoriler	Grup 1 (N=15)	Grup 2(N=15)
	Katılımcı Sayısı	Katılımcı Sayısı
Mimari değişim olmalı ama tarihi yapılar da korunmalı.	7	8
Mimari değişim olmalı ve yüksek binalar yapılmalı.	6	6
Mimari değişim olmamalı.	2	1

Tablo 5.23 incelendiğinde; araştırmaya katılan öğrencilerin mimari değişimi üç kategoride ele aldığı görülmektedir. Mimari yapıyı değerlendirme açısından gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Öğrencilerin büyük bölümü, değişim meydana gelmeli yani yüksek binalar yapılmalı ama bu olurken tarihi evler de korunmalı yorumunda bulunmuştur. Her iki gruptan 6 öğrenci, şehrin gelişmesi için bütün eski binaların yıkılarak yerine yüksek binaların yapılması gerektiği fikrini savunmuştur. Toplam 3 öğrenci eski taş evlerin korunması gerektiğini ve şehirleşmenin olmaması gerektiği yorumunu yapmıştır. Bu konuda katılımcıların bazılarının soruya ilişkin vermiş oldukları cevap örnekleri şu şekildedir:

23 Şubat Ortaokulu 7/C sınıfından S.K: *“Her alanda gelişmek zorundayız bu yüzden yeni binalar yapılmak zorunda tabii ki ama eski güzel evleri yıkarak değil. Onlar korunmalı boş alanlara ve gecekondular gibi kötü olanların yerine yapılmalı.”* cevabıyla mimari değişimin gerekliliğini vurgularken tarihi dokunun da korunması gerektiğini belirtmiştir.

23 Şubat Ortaokulu 7/C sınıfından E.D: *“Her şey değiştiği için evler de değişmek zorunda, zaten artık o evlerde oturulamaz ki çünkü çok eskimişler. Bence onların hepsi yıkılmalı ve yerine çok büyük binalar yapılmalı.”* diyerek mimari değişimin gerekliliğini savunmuştur.

Halitpaşa Ortaokulu 7/B sınıfından A.Y: “*Bence evler değişmemeliydi çünkü eski daha güzel. O evler olsaydı turistlerde ziyarete gelirdi.*” cevabıyla tarihi dokunun aynı kalması gerektiğini; çünkü görsel yapı olarak daha değerli olduklarını belirtmiştir.

ALTINCI BÖLÜM

6. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç ve Tartışma

Bu bölümde, dördüncü bölümde verilen bulgu ve yorumların doğrultusunda, araştırmanın sonuçlarına yer verilerek önerilerde bulunulmuştur.

Araştırma sonuçlarına göre, 7. Sınıf öğrencileri fotoğraflardaki somut verileri kullanarak fotoğrafın zamanını tahmin etmede ortalama bir başarı göstermiştir. Zamansal yapıyı tanımaya yönelik okul değişkenine göre gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır; fakat zaman tahminini dayandırdıkları kanıtlar açısından Grup 2, Grup 1'e göre daha başarılı yorumlarda bulunmuştur.

Yüzyıl bilgisiyle ilgili elde edilen bulgulara göre, Grup 1'deki öğrencilerin büyük bir bölümü verilen tarihin hangi yüzyıla ait olduğunu bilememiştir. Bu grubu temsil eden öğrencilerde yüzyıl anlayışının tam olarak oluşmadığı sonucuna varılabilir. Grup 2'de yer alan öğrenciler ise ortalama bir başarı göstermiştir. İsmail H. Demircioğlu 2005 yılında yaptığı bir çalışmada; araştırma yaptığı öğrencilerin yarısından fazlasında yüzyıl kavram anlayışının gelişmediğini ve bu öğrencilerin yüzyılları doğru tarihlendiremedikleri sonucuna ulaşmıştır. Elde ettiğimiz bulgular değerlendirildiğinde bu araştırmayla benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Her iki grupta da 21.yüzyılı tahmin etme oranının 20. yüzyılı tahmin etme oranına göre daha fazla olduğu görülmektedir. Bunun sebebinin de yaşadıkları dönemin 21. yüzyıl olduğu bilgisine ezber olarak sahip oldukları için olduğu düşünülmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre, araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bölümü çağ bilgisine sahip değildir. Çağ bilgisine yönelik okul değişkenine göre gruplar arasında anlamlı bir başarı farkı olmamasıyla birlikte her iki grupta başarısız bulunmuştur. Öğrencilerin yaklaşık olarak yarısı, yaşadığı çağın Yeniçağ olduğu gibi yanlış bir düşünceye sahiptir. Yapılan yenilikleri ve teknolojik ilerlemeyi Yeniçağ ismiyle bağdaştırmış olmaları nedeniyle böyle bir sonuca vardıkları düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bölümünün fotoğrafları doğru okuma becerisine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Öğrencilerin tamamı geçmiş dönemde kullanılan nesnelere tanıyabilmiş ve yaşam koşullarını değerlendirebilmiştir; fakat Grup 2’de yer alan öğrencilerin, Grup 1’de yer alan öğrencilere göre, durumu daha geniş bir yelpazeden değerlendirdiği sonucuna varılmıştır. Fotoğraflardaki geçmiş zaman algısına yönelik şu sonuçlara ulaşılmıştır: Öğrencilerin büyük bölümü, geçmiş yaşam şartlarının maddi imkânsızlık nedeniyle çok kısıtlı ve zor olduğu algısına sahiptir. Aynı zamanda geçmiş zamanda kullanılan araç gereçlerin ilkel olduğunu ve yaşamı idame edebilmek için yetersiz olduğu yorumunda bulunmuşlardır. Öğrenciler, geçmişteki yaşam şartlarını olumsuz ifadelerle değerlendirmelerine rağmen, geçmişteki çevresel yapının ve tarihi dokunun değerli olduğu algısına sahiptir.

Araştırma sonuçlarına göre öğrenciler, fotoğraflar eşliğinde geçmiş ve günümüzü değerlendirirken teknolojik gelişmeler, yaşam şartlarındaki düzelmeler ve çevresel değişimler üzerinde yoğunlaşmıştır. Öğrenciler geçmişteki yaşam şartlarının çok zor olduğunu fakat günümüzde teknolojik ilerlemeler sayesinde yaşam şartlarının kolaylaştığını bununda başarıyı ve hızı doğrudan etkilediği yorumunda bulunmuştur. Çevresel yapıyı değerlendirirken geçmişteki doğal yeşil alanları ve tarihi evleri günümüz yapılarından değerli bulmalarına rağmen, gelişmiş şehir yapısına sahip olmanın gerekliliğini de vurgulamışlardır. Araştırmaya katılan her iki grup da benzer ifadelerle durumu değerlendirmelerine rağmen, Grup 2’nin katılımcı sayısının Grup 1’e oranla daha fazla olduğu sonucuna varılmıştır.

Araştırmaya katılan öğrenciler, çevresel değişim, mimari değişim, teknolojik değişim, eğitim alanında ve ulaşım alanında meydana gelen değişimler üzerinde durmuştur. Her iki grup da farklı zamanlarda çekilmiş fotoğrafları kıyaslayarak zaman içinde meydana gelen değişimin farkına varmıştır; fakat Grup 2’de yer alan öğrenciler Grup 1’e göre, değişimle ilgili daha başarılı yorumlar yapmıştır. Öğrenciler sürekliliği algılama becerisi açısından ise ortalamanın altında başarı göstermiştir. Fotoğraflardaki somut veriler üzerinden sürekliliğin farkına varmalarına rağmen, sosyo-kültürel açıdan sürekliliği olan durumların farkına varamamışlardır. Süreklilik algısına yönelik okul değişkenine göre gruplar arasında anlamlı bir

farklılık bulunamamıştır. Şimşek (2006) yaptığı bir çalışmada öğrencilerin değişimi örneklerle ifadelendirmede “pekiyi derecede” başarılı olduklarını; ancak “sürekliliği” örneklerle ifade etmede aynı başarıyı gösteremedikleri bulgusuna ulaşmıştır. Elde ettiğimiz bulgular değerlendirildiğinde bu araştırmayla benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrenciler, farklı zamanlarda çekilmiş fotoğrafları inceledikten sonra, değişimin sonucunu ve önemini değerlendirme açısından başarılı yorumlar yapmışlardır. Öğrencilerin büyük bölümü, değişimin gerekliliğinin önemini yorumlarken teknolojik ilerlemeler ve mimari gelişimler üzerinde durmuştur. Öğrenciler değişimin getirdiği yeniliklerin hayatı kolaylaştırma boyutuna dair olumlu algıya sahiptir; fakat çevresel yapının değişmesi sonucunda doğal yapının bozulmasını eleştirmektedir. Değişimin önemi hakkında her iki grupta aynı doğrultuda çıkarımlar yapmış olmasına rağmen, Grup 2'nin Grup 1'e göre daha fazla katılımcı sayısına sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Bu araştırma genel olarak değerlendirildiğinde, bazı alanlarda gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunamazken, bazı alanlarda Grup 2'deki öğrencilerin Grup 1'deki öğrencilere göre daha çeşitli ve daha kapsamlı cevaplar vererek okul değişkenine göre daha başarılı oldukları sonucuna varılmıştır.

6.2. Öneriler

Zaman algısı belirli bir yaştan sonra oluşmaya başlamakta ve belirli bir süreç içerisinde gelişmektedir. Öğretmenler çeşitli görsel materyallerle bu süreci destekleyebilir. Bu yönde şu etkinlikler yapılabilir:

1. Sosyal bilgiler dersi, müfredatla bağlantılı olarak çeşitli fotoğraflarla zenginleştirilebilir.
2. Öğretmenler derslerini planlarken fotoğrafları kullanarak dersi daha etkili hâle getirebilir.
3. Fotoğrafları doğru okuyabilmeleri için öğrencilere gerekli eğitim verilebilir.
4. Geçmiş dönemlerin sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel yapısının öğretilmesinde tarihi fotoğraflar kullanılabilir.

5. Belirli bir tarihsel dönemi konu alan fotoğraf sergileri gezilebilir.
6. Öğrencilerin belirli bir tarihsel dönemin özelliklerini algılayabilmeleri için fotoğraf albümleri oluşturmaları sağlanabilir.
7. Farklı zamanlarda çekilmiş fotoğraflar kullanılarak değişim ve süreklilik algısı oluşturulabilir.(Bir şehrin mimari yapısı, coğrafi özellikleri, sosyal yapısı, kültürel özellikleri, giyim kuşamı... gibi nitelikleri geçmiş ve günümüzle karşılaştırılarak değişim ve süreklilik eşliğinde incelenebilir.)
8. Soyut zaman kavramlarının öğretilmesinde fotoğraflardan yararlanılabilir.
9. Yüzyıl, çağ, kronoloji, zaman, M.Ö, M.S gibi kavramlar öğrencilere uygulamalı olarak öğretilir.

KAYNAKÇA

- Acun, F. (2004). “Görsellik ve Yakın Dönem Tarihi Araştırmalarında Kullanımı”. *Kebikeç*, (18): 95-118.
- Ak, S. G. (2009). *Fotoğrafın Kısa Tarihi Temel Fotoğraf Bilgileri ve Tanıtım Fotoğrafçılığı*. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Akbaba, B. (2005). “Tarih öğretiminde fotoğraf kullanımı”. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (1): 185-197.
- Akbaba, B. (2014). “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Görsel Materyal Kullanımı”. Mustafa Safran (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (s: 283-319). Ankara: Pegem Akademi.
- Akıncı, G., Arzu, B., Dilek, D. (2012). “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Temsili Resim Kullanımıyla Tarihsel Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesi”. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, (36): 5-23.
- Alpan Bangir, G. (2008). “Görsel Okuryazarlık ve Öğretim Teknolojisi”. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2): 74-102.
- Altınışik, O. (2007). *İbn Sina Felsefesinde Zaman Meselesi*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- Aslan, E. (2008). “Tarih öğretiminde fotoğraf Kullanımı”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (24): 82- 91.
- Aslan, E. (2007). “Yerel Tarih ve Tarih Öğretimindeki Yeri”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (21): 80-88.
- Aslan, H. (2015). “Tarih Öğretmenlerinin Görsel Kullanma Durumları ve Bunun Lise Öğrencilerinin Görsel Okuma Becerilerine Yansımaları”. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum.

- Ata, B. (2009). “Sosyal Bilgiler Kavram, İçerik ve Program” Cemil Öztürk (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi* (s:33-47). Ankara: Pegem Akademi.
- Avcı Akçalı, A., Aslan, E. (2013). “Tarih Derslerinin Yerel Tarihe ve Kaynaklarına Dayalı Etkinlikler Aracılığıyla İşlenmesinin Öğrencilerin Derse Yönelik Tutumlarına Etkisi”. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (6): 142-174.
- Barthes, R. (2014). *Fotoğraf üzerine düşünceler* (R. Akçakaya). İstanbul: Altıkırkbeş Yayın.
- Baudrillard, J. (2013). “Yokoluş Sanatı”. Güney Aldoğan (Ed.). *Fotoğraf Neyi Anlatır* (s. 99-103). İstanbul: Hayalperest.
- Benjamin, W. (2012). *Fotoğrafın Kısa Tarihi* (Çev. O. Akınhay). İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Bıçak, A. (2004). “Tarih düşüncesi 1. Tarih düşüncesinin oluşumu. İstanbul: Dergâh Bir Çalışma”. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1): 323-343.
- Birsen, Haluk. (2012). “Haber Fotoğrafçılığı”. Abdulkadir Candemir (Ed.). *Fotoğrafın Kullanım Alanları [Elektronik Sürüm]* (s.2-23). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Bolay, M. N (1990). *Farabi ve İbn Sina'da Kavram Anlayışı*, İstanbul: MEB Yayınları.
- Caunce, S. (2011). *Sözlü Tarih Yerel Tarihçi* (Çev. B. Can, A. Yalçınkaya). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1994.
- Ceyhan Coştu, F. (2015). “Zaman Üzerine Bir Sınıflama Denemesi”. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(2): 647-674.
- Çelikkaya, T. (2013). “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Araç-Gereç ve Materyal Kullanımının Önemi”. Ramazan Sever ve Erol Koçoğlu (Ed.). *Sosyal Bilgiler*

Öğretiminde Eğitim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı (s:39-64). Ankara: Pegem Akademi.

Çizgen, E. (1992). *Türkiyede Fotoğraf*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Danacıoğlu, E. (2007). *Geçmişin İzleri*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Demircioğlu, İ. H. (2005). “Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Tarih Öğretiminde Kullanılan Zaman ve Kronolojiyle İlgili Bazı Kavramları Anlama Düzeyi”. *Eurasian journal of Educational Research*, (19): 155-163.

Demircioğlu, İ. H. (2009). “Zaman ve Mekana İlişkin Becerilerin Öğretimi” Cemil Öztürk (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi* (s:188-224). Ankara: Pegem Akademi.

Demircioğlu, İ. H. (2015). *Tarih Öğretiminde Öğrenci Merkezli Yaklaşımlar*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Derman, İ. (2009). *Fotoğraf ve gerçeklik*. İstanbul: Hayalbaz Kitap.

Dilek, D. (2009). “Geçmiş İmgelerle Yeniden Kurmak: İlköğretim Düzeyinde Tarihsel İmgelem Becerilerinin Kullanımı Üzerine İkonografik Bir Analiz”. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(2):633-689.

Emre, Y. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi: Ankara.

Ervin, M. (2006). *Türk Fotoğraf Sanatının Gelişim Süreci İçerisinde Halkevleri ve Köy Enstitülerinin Rolü*. Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Fidan, N ve Erden, M. (1996). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Alkım.

Gazetecilik Portre Fotoğrafı (2003). [Elektronik Sürüm]. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Göktan, M. Ç. (2012). “Fotoğrafın Toplumsal ve Kişisel Yaşamda Yaygınlaşması”. Feyyaz Bodur (Ed.). *Fotoğraf Tarihi* [Elektronik Sürüm] (s.178-214). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

- Güven, İ., Bıkmaz, F., Demirhan İşcan, C., Keleşoğlu., S. (2014). *Tarih Öğretimi Kuram ve Uygulama*. Ankara: Pegem Akademi.
- Hocaoğlu, D. (2002). “İlerleme üzerine bir tahlil denemesi”. *Köprü*, (78):36-60.
- İşik, H. (2008). “İlköğretim tarih konularının yerel tarih ile ilişkilendirilmesinin öğrenci başarısına etkisi”. *Uluslar Arası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(4): 290-310,
- İşler, A. ř. (2002). “Günümüzde Görsel Okur Yazarlık ve Görsel Okur Yazarlık Eğitimi”. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1): 153-161.
- Kafalı, N. (2003). “Bir görsel iletişim aracı olarak fotoğrafta belirginlik”. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir eğitim fakültesi dergisi*, (8): 291-304.
- Kanburoğlu, Ö. (2012). “Osmanlı İmparatorluğu’nda ve Cumhuriyetin İlk döneminde Türkite’de Fotoğrafın Gelişimi”. Feyyaz Bodur (Ed.). *Fotoğraf Tarihi* [Elektronik Sürüm] (s. 178-214). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Karakuş, U. (2013). “şehir Coğrafyası Öğretiminde Fotoğraf Kullanımı”. *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 5(1): 233-246.
- Kaya, M. F. (2011). “Öğrencilerde Görsel Okuryazarlık Becerilerinin Geliştirilmesine Yönelik Coğrafya Öğretmenlerinin Görüş ve Uygulamaları”. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4 (2) : 631-644.
- Kılıç, L. (2013 a). “Fotoğraf, Işıkla Resmetmek ve Fotoğraf Makinesi”. Zeki Ceyhan (Ed.). *Temel Fotoğrafçılık* [Elektronik Sürüm] (s.2-46). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Kılıç, L. (2013 b). “İlk Fotoğraflar Üzerine”. Müjgan Bozkaya (Ed.). *Fotoğraf Kültürü* [Elektronik Sürüm] (s.2-46). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Kırpık, C. (2009). “Tarih ve Sosyal Bilgilerde Aktif Öğrenme”. Semih Aktekin (Ed.). *Çok Kültürlü Bir Avrupa İçin Tarih ve Sosyal Bilgiler Eğitimi* (s.65-80). Ankara: Harf Eğitim Yayınları.

- Kocaarslan, M., Çeliktürk, Z. (2013). “Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Görsel Okuryazarlık Yeterliklerinin Belirlenmesi”. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2): 344-362.
- Koç, H. (2009). “Coğrafya Öğretiminde Fotoğraf Kullanımı”. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (3): 31-41.
- Kyvıg, D. E., Marty, M. A. (2011). *Yanıbaşımızdaki Tarih* (Çev. N. Özsoy). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Levstik, L. S., Barton, K. C, (2011). *Doing History Investigating With Children in Elementary and Middle School*, New York: Routledge.
- Maksim, George W. (1997). Time Capsules: Tools of The Classroom Historian. *The Social Studies*, September/October: 227-232.
- MEB, (Milli Eğitim Bakanlığı) (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü,
- Neuman, W. L. (2012). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar I - II* (Çev. S. Özge). İstanbul: Yayın Odası.
- Ökten, A. İ. (2013). *Fotoğrafın Eleştirel Gücü Fotoğraf Yazıları II*. Ankara: Alter Yayıncılık.
- Ökten, A. İ. (2011). *Fotoğraf yazıları*. Ankara: Alter yayıncılık.
- Özdal, I. (2013). “Oryantalizm Görsel İzler ve Günümüz Fotoğraf Sanatı”. *Yedi Sanat Tasarım ve Bilim Dergisi*, (9): 61-73.
- Özdamar Akarçay, G. (2012). “Reklam Fotoğrafçılığı”. Abdulkadir Candemir (Ed.). *Fotoğrafın Kullanım Alanları* [Elektronik Sürüm] (s. 25-55). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Özdemir, M. (2010). “Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma”. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1): 323-343.

- Özdemir Özden, D. (2013). “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Film ve Fotoğraf Kullanımı”. Ramazan Sever, Erol Koçoğlu (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Eğitim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı* (s:134-167). Ankara: Pegem Akademi.
- Özdemir, S. M. (2014). “Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Değerlendirilmesi”. Mustafa Safran (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (s: 17-48). Ankara: Pegem Akademi.
- Özel Sağlamtimur, Z. (2013). “Walter Benjamin’in Bakış Açısından Tarih ve Fotoğraf İlişkisi”, [Elektronik Sürüm]. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 37: 237-250.
- Özen, R. (2009). *İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Zaman, Süreklilik Değişimi Algılama Becerilerinin Araştırılması Nitel Bir Araştırma*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.
- Özen, R., Sağlam, H. İ. (2010). “İlköğretim Öğrencilerinin Değişim ve Sürekliliği Algılayışı” [Elektronik Sürüm]. *Akademik Bakış Dergisi*, (22): 1-15.
- Öztürk, C. (2009). “Sosyal Bilgiler Kavram, İçerik ve Program” Cemil Öztürk (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi* (s:1-28). Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, H. (2011). “Tarih Öğretiminde Anakronizm Sorunu: Sosyal Bilgiler ve Tarih Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinler Üzerine Bir İnceleme”. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2 (1):37-58.
- Safran, M., Şimşek, A. (2009). “Çocuklarda Zaman Algısının Gelişimi”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6): 542-548.
- Semerci, B. (21 Kasım 2009). “Zaman nedir?”. *Sabah* [Erişim 3 Ocak 2016, <http://www.sabah.com.tr>].
- Sontag, S, (2011). *Fotoğraf üzerine* (Çev. O. Akınhay). İstanbul: Agora Kitaplığı, 1973.

- Stow, W., Haydn, T. (2000): "Issues In The Teaching of Chronology". James Arthur and Robert Phillips (Ed.). *Issues in History Teaching* (p:83-97). London: Routledge.
- Şimşek, A. (2003). "Tarih Öğretiminde Görsel Materyal Kullanımı.". *Gazi Üniversitesi. Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (1):143-157.
- Şimşek, A. (2006). *İlköğretim Öğrencilerinde Tarihsel Zaman Kavramının Gelişimi ve Öğretimi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmış Doktora Tezi, Ankara.
- Şimşek, A. (2014). "İlköğretim Öğrencilerinde Tarihsel Zaman ve Kronoloji Becerileri". Mustafa Safran (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (s:93-117). Ankara: Pegem Akademi.
- Şimşek, A., Bal, M. S. (2010). "Tarih Şeridi Aracılığıyla Öğretmen Adaylarının Tarihsel Zaman Algılarının İncelenmesi". *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1(1): 124-151.
- Tekeli, İ. (2016). *Tarih bilinci ve gençlik, Karşılaştırmalı Avrupa ve Türkiye Araştırması*. İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Thompson, P. (1999). *Geçmişin Sesi* (Çev. Ş. Layıkel). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 1978.
- Timuçin, A. (1992). *Düşünce Tarihi*. İstanbul: BDS yayınları.
- Topakkaya, A. (2012). "Zaman Kavramı Bağlamında Platon-Aristoteles Karşılaştırması". *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, (9):181-201
- Tumay, S. (2013). "Kimliğin Hiper Gerçek Boyutu ve Fotoğraf". *Fotoğraf Neyi Anlatır* (s: 117-129). İstanbul: Hayalperest.
- Turan, E. (2012). "Fotoğrafın Tarih Öncesi". Feyyaz Bodur (Ed.). *Fotoğraf Tarihi* [Elektronik Sürüm] (s.2-55). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Ulusoy, K., Gülüm, K. (2009). “Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih ve Coğrafya Konuları İşlenirkenken Öğretmenlerin Materyal Kullanma Durumları”. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2): 85-99

Ünal, M. (2012). *Yaşamın Aynası Fotoğraf*. İstanbul: Espas Sanat Kuramı Yayınları.

Web-1: Erişim 25 Ocak 2016, <https://www.google.com.tr/search?q=tarih+şeridi&rlz>

Web-2: Erişim 14 Nisan 2017, <http://metezamankapsulu.org>

Web-3: Erişim 14 Nisan 2017, <http://metezamankapsulu.org>

Web-4: Erişim 20 Ocak 2016, <https://www.google.com.tr/search?q=camera+obscura>

Web-5: Erişim 23 Ocak 2016, <https://www.google.com.tr/search?q=akbaba+ve+çocuk>

Web-6: Erişim 20 Kasım 2015, <https://www.google.com.tr/search?q=ardahan+fotoğrafları>

Web-7: Erişim 24 Kasım 2015, <https://www.google.com.tr/search?q=ardahan+fotoğrafları>

Web-8: Erişim 16 Aralık 2015, <https://www.google.com.tr/search?q=eski+fotoğrafları>

Web-9: Erişim 20 Kasım 2015, <https://www.google.com.tr/search?q=eski+fotoğrafları>

Web-10: Erişim 23 Kasım 2015, <https://www.facebook.com/groups/turgayturan06/?Fref=ts>

Web-11: Erişim 16 Aralık 2015, <http://www.arsiv.kuzeyanadolugazetesi.com/yazdir>

Web-12: Erişim 5 Aralık 2015, <https://www.google.com.tr/search?q=ardahan+fotoğrafları>

Web-13: Erişim 22 Aralık 2015, <https://www.facebook.com/group/turgayturan06/?fref=ts>

- Web-14: Erişim 22 Aralık 2015, <https://www.facebook.com/group/turgayturan06/fref=ts>
- Web-15: Erişim 22 Kasım 2015, <https://www.google.com.tr/search?=ardahan+fotoğrafları>
- Web-16: Erişim 17 Kasım 2015, <https://www.google.com.tr/search?q=ardahan+eski+fotoğrafları>
- Wood, S. (1995). ‘‘Developing An Understanding of Time Sequencing Issues’’. *Teaching History*, (79): 11-14,
- Yahyaoğlu, R. (2013). *Yaşlanma ve Zaman Algısı*. İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Yıldırım, A., şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yurdalan, Ö. (2012). ‘‘Belgesel Fotoğraf’’. Abdulkadir Candemir (Ed.). *Fotoğrafın Kullanım Alanları*. [Elektronik Sürüm] (s.140-170). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

EKLER

EK-1. Soru Formları

Aşağıda, tarihsel zaman ve değişimi ile ilgili görüşlerinizi almak amacıyla sorular hazırlanmıştır. Cevaplarınız araştırma dışında başka bir amaçla kullanılmayacaktır. Lütfen soruları uygun biçimde cevaplayınız.

SORU FORMU 1

Fotoğraf 1

Fotoğraf 2

- Soru 1.** Birinci fotoğraf hangi yıllara ait olabilir (H.Aslan, 2015: 138)?
- Soru 2.** Birinci fotoğrafta bu kanaatinizi destekleyen göstergeler nelerdir (H. Aslan,2015: 139)?
- Soru 3.** Birinci fotoğraf hangi yüzyıla ait olabilir?
- Soru 4.** İkinci fotoğraf hangi yıllara ait olabilir (H. Aslan, 2015: 138)?
- Soru 5.** İkinci fotoğrafta bu kanaatinizi destekleyen göstergeler nelerdir (H. Aslan, 2015: 139).
- Soru 6.** İkinci fotoğraf hangi yüzyıla ait olabilir?
- Soru 7.** Fotoğraflar hangi çağa ait olabilir?
- Soru 8.** Fotoğrafların hangi çağa ait olduğu sonucuna nasıl vardınız?
- Soru 9.** Fotoğrafları karşılaştırarak “nelerin değişip nelerin aynı kaldığını” yazınız (Culpin, 1996 akt. Demircioğlu, 2009).
- Soru 10.** Fotoğrafları karşılaştırarak günümüz ve geçmişi değerlendiriniz.

SORU FORMU 2

Fotoğraf Grubu 1

Fotoğraf Grubu 2

Soru 1. Birinci grupta yer alan “kişi ve nesnelere tanımlayınız” (H. Aslan, 2015).

Soru 2. İkinci grupta yer alan “kişi ve nesnelere tanımlayınız” (H. Aslan, 2015).

Soru 3. Birinci gruptaki fotoğraflar o zamanki yaşama ilişkin ne anlatmaktadır (H. Aslan, 2015)?

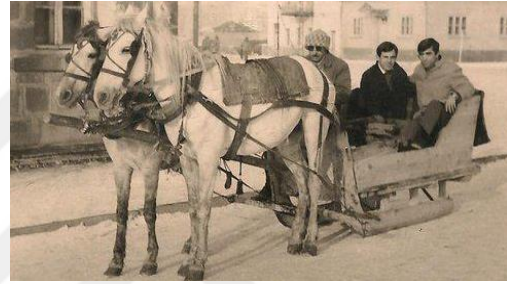
Soru 4. Birinci ve İkinci gruptaki fotoğraflar eşliğinde geçmiş ve günümüzdeki öğrencilerin okul yaşamını kıyaslayarak nasıl bir değişim olduğunu yazınız.

Soru 5. Meydana gelen değişimi olumlu ve olumsuz özelliklerine göre değerlendiriniz.

Soru 6. Birinci ve ikinci gruptaki fotoğrafları karşılaştırarak “nelerin değişmediğini” yazınız (Culpin. 1996 akt. Demircioğlu, 2009).

SORU FORMU 3

Fotoğraf Grubu 1

Fotoğraf 2

Soru 1. Birinci gruptaki fotoğraflarda yer alan nesnelere tanımlayınız (H.Aslan, 2015).

Soru 2. İkinci fotoğrafta yer alan nesnelere tanımlayınız (H. Aslan, 2015).

Soru 3. Birinci gruptaki fotoğraflardan ait olduğu dönemle ilgili hangi sonuçlar çıkarılabilir (H. Aslan, 2015)?

Soru 4. Birinci ve ikinci fotoğraftaki veriler eşliğinde geçmiş ve günümüzü kıyaslayarak nasıl bir değişim olduğunu yazınız.

Soru 5. Zaman içinde meydana gelen bu değişim hakkında ne düşünüyorsunuz? (Olumlu ve olumsuz özelliklerine göre değerlendiriniz.)

SORU FORMU 4

Fotoğraf 1

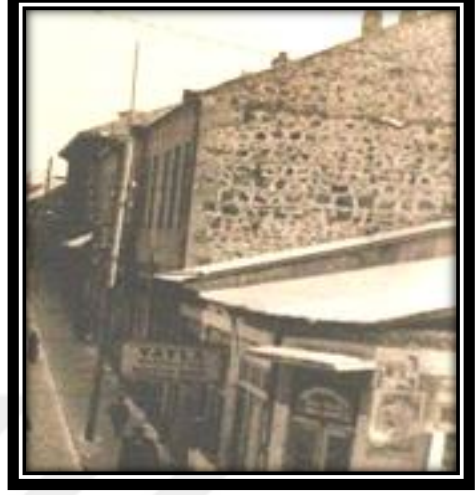
Fotoğraf 2

Soru 1. Fotoğrafları inceleyerek çevresel yapıda ki “değişen ve değişmeyen” unsurları maddeler halinde yazınız (Culpin, 1996 akt. Demircioğlu, 2009).

Soru 2. Fotoğrafları inceleyerek meydana gelen değişimi değerlendiriniz. (Değişim nasıl olmalı, neler değişmeli, neler aynı kalmalı?)

SORU FORMU 5

Soru 1. Fotoğraf eşliğinde geçmiş ve günümüz mimari yapısını karşılaştırarak meydana gelen değişimi yazınız.

Soru 2. Fotoğrafları karşılaştırarak meydana gelen değişimi değerlendiriniz.

EK-2. Doğru Cevap Kriterleri

Doğru Cevap Kriterleri 1

1.Birinci Fotoğrafın ait olduğu zaman aralığı (Tablo 5.1)

- Fotoğraf 1900-1999 yılları arasına aittir.

2.Birinci fotoğrafın ait olduğu zaman diliminin dayandığı kanıt kriterleri (Tablo 5.2)

- Askeri kıyafetler
- Çevresel yapı
- Araç-gereçler
- Fotoğrafın renksiz olması.

3.Birinci fotoğrafın ait olduğu yüzyıl (Tablo 5.3)

- Fotoğraf 20. yüzyıla aittir.

4.İkinci Fotoğrafın ait olduğu zaman aralığı (Tablo 5.4)

- Fotoğraf 2000–2016 yılları arasına aittir.

5. Fotoğrafların ait olduğu zaman diliminin dayandığı kanıt kriterleri (Tablo 5.5)

- Çevresel yapı
- Otomobil modelleri
- İnsanların kıyafetleri
- Fotoğraf kalitesi
- Bilindik yer olması

6.İkincin fotoğrafın ait olduğu yüzyıl (Tablo 5.6)

- Fotoğraf 21. Yüzyıla aittir.

7.Fotoğrafların ait olduğu çağ (Tablo 5.7)

- Fotoğraflar Yakınçağ'a aittir.

8.Fotoğrafların hangi çağa ait olduğuna dair cevap kriterleri (Tablo 5.8)

- Tarih Çağları; İlkçağ, Ortaçağ, Yeniçağ, Yakınçağ diye ayrılmıştır. İçinde bulunulan çağ Yakınçağ'dır.
- 1789 yılından günümüze kadar gelen zaman dilimi Yakınçağ'a aittir.
- Fotoğraf Yakınçağ'da icat edilmiştir.
- Fotoğrafların ait olduğu zaman dilimi Yakınçağ'a aittir.

9.Farklı zamanlarda çekilen fotoğraflarda değişen ve değişmeyen unsurlara ilişkin cevap kriterleri (Tablo 5.9)

- Yeni binalar yapılmıştır.
- Kaldırımlar ve yol yapılmıştır.
- Görme engelliler için sarı kaldırım şeritleri yapılmıştır.
- Motorlu taşıtlar yaşam alanına girmiştir.
- Yeni ağaçlar dikilmiştir.
- Bazı ağaçlar hâlâ var.
- Tarihi bina hâlâ var.
- Tarihi binanın orjinal halinde değişimler olmuştur.

10.Geçmiş ve günümüzü karşılaştırmaya ilişkin cevap kriterleri (Tablo 5.10)

- Fotoğrafı çekilen yer geçmişe göre daha gelişmiş
- Fotoğrafı çekilen yer geçmişe göre daha modern
- Fotoğrafı çekilen yer geçmişe göre daha karışık
- Fotoğrafı çekilen yer geçmişe göre daha güzel
- Fotoğrafı çekilen yer geçmişe göre daha düzenli
- Fotoğrafı çekilen yer geçmişe göre daha doğal

Doğru Cevap Kriterleri 2

1.Birinci grupta yer alan fotoğraflarda ki kişi ve nesnelerin tanımına ilişkin cevap kriterleri (Tablo 5.11)

- Okul binası

- Kara tahta
- Yazı tahtası
- Siyah önlüklü öğrenciler
- Sınıf
- Taşbina
- Soba
- Tahta sıralar
- Kitap ve defterler
- Ders yapan öğretmen ve öğrenciler

Tanımlamalar yapılırken kullanılan; eski, yeni, güzel, çirkin, modern gibi sıfatlarda değerlendirmeye alınmıştır.

2.İkinci grupta yer alan fotoğraflarda ki kişi ve nesnelerin tanımına ilişkin cevap kriterleri (Tablo 5.11)

- Okul binası
- Sınıf
- Panolar
- Akıllı tahta
- Teknolojik aletler
- Projeksiyon aleti
- Bilgisayar
- Ders yapan öğretmen ve öğrenciler

Tanımlamalar yapılırken kullanılan; eski, yeni, güzel, çirkin, modern gibi sıfatlarda değerlendirmeye alınmıştır.

3.Birinci grupta yer alan fotoğraflardaki geçmiş zamana ilişkin cevap kriterleri (Tablo 5.12)

- Tek katlı okul binası
- Sobalı ısınma sistemi
- Ders anlatım biçimi (Karatahta)
- Eğitim öğretim materyalleri (kitap, defter)

- Modern olmayan sınıf (eski okul araç gereçleri)
- Zor yaşam şartları
- Okulların maddi yeterliliği
- Öğrenci kıyafetleri (siyah önlük)

4.Geçmiş ve günümüzdeki okul yaşamının karşılaştırılmasına ilişkin cevap kriterleri (Tablo 5.13)

Kategoriler	Geçmiş	Günümüz
Araç gereçler:	Karatahta	Akıllı tahta
Ders işleniş biçimi:	Kitap, defter	Bilgisayar
Isınma Sistemi:	Soba	Kalorifer
Teknoloji:	Geri	İleri
Sınıf:	Kötü	Güzel
Yaşam şartları:	Zor	Kolay
Öğrenci kıyafetleri	Eski	Yeni

5.Zaman içinde meydana gelen değişimi değerlendirmeye ilişkin cevap kriterleri (Tablo 5.14)

- Günümüz şartları geçmişe göre daha olumlu
- Günümüz şartları geçmişe göre bazı yönlerden olumlu bazı yönlerden olumsuz
- Günümüz şartları geçmişe göre daha olumsuz

6.Zaman içinde değişmeyen (sürekliliği olan) unsurlara ilişkin cevap kriterleri (Tablo 5.15)

- Sınıf
- Okul
- Sıralar
- Kitap ve defterler
- Sınıf ortamında ders yapılması (Ders anlatım tarzı)
- Öğretmen rehberliğinde ders yapılması

- Okul sistemi
- Öğrencilerin okul üniforması giymesi

Doğru Cevap Kriterleri 3

1.Birinci fotoğraftaki nesnelere ilişkin cevap kriterleri (Tablo 5.16)

- At
- Fayton (at arabası)
- Kağnı (öküz arabası)
- Kar kızıağı
- 4 tekerlekli tahta arabalar

2.İkinci fotoğraftaki nesnelere ilişkin cevap kriterleri (Tablo 5.16)

- Motorlu taşıtlar (otomobil, minibüs, kamyon...)

3.Birinci gruptaki fotoğrafların ait olduğu geçmiş zamanla ilgili cevap kriterleri (Tablo 5.17)

- Atlarla ulaşım
- Faytonlar (at arabaları) ile ulaşım ve taşımacılık
- Kağnılar (öküz arabaları) ile ulaşım ve taşımacılık
- Kızaklar ile ulaşım
- Yetersiz ulaşım ağı
- İlkel 4 tekerlekli ulaşım araçları

4.Geçmiş ve günümüzü (ulaşım sistemini) karşılaştırmaya ilişkin cevap kriterleri (Tablo 5.18)

Kategoriler	Geçmiş	Şimdi
Araçlar:	İlkel	Modern
Ulaşım:	Yavaş	Hızlı
Yaşam şartları:	Zor	Kolay
Yollar:	Yetersiz	Modern
Taşımacılık:	Zor	Kolay
Araçların nitelikleri:	Tahta araçlar	Motorlu araçlar

5.Zaman içinde meydana gelen değişimle ilgili cevap kriterleri (Tablo 5.19)

- Meydana gelen değişim olumlu
- Meydana gelen değişim hem olumlu hem de olumsuz
- Meydana gelen değişim olumsuz

Doğru Cevap Kriterleri 4

1.Zaman içinde şehirdeki çevresel yapıda değişen ve değişmeyen unsurlara ilişkin cevap kriterleri (Tablo 5.20)

- Modern binalar yapılmış.
- Betonlaşma artmış.
- Konutlar fazlalaşmış.
- Tarihi taş evler yıkılmış.
- Çarpık kentleşme var.
- Şehir doğallığını kaybetmiş.
- Çevresel değişim olmuş.
- Şehirleşme artmış.
- Çevresel bazı unsurlar (nehir, dağ, köprü, bazı binalar...) aynı kalmış.

2.Meydana gelen değişimi değerlendirmeye ilişkin cevap kriterleri (Tablo 5.21)

- Doğal çevre tahrip edilmemeli
- Yeşil alanlara önem verilmeli
- Çarpık kentleşme önlenmeli
- Modern binalar daha fazla olmalı
- Tarihi binalar korunmalı

Doğru Cevap Kriterleri 5

1. Mimari yapıda meydana gelen değişime ilişkin cevap kriterleri (Tablo 5.22)

- Eski evlerin yerini apartmanlar almıştır.
- Mimari tekniklerde gelişim meydana gelmiştir.
- Betonlaşma artmıştır.
- Şehir gelişmiştir.

- Tarihi binalar yok olmuştur.

2.Mimari değişimi değerlendirmeye ilişkin cevap kriterleri (Tablo 5.23)

- Mimari değişim olmalı ama tarihi binalarda korunmalı
- Mimari değişim olmalı ve yüksek binalar yapılmalı
- Mimari değişim olmamalı

Ek-3. İzin Belgeleri

T.C.
ARDAHAN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 21944477-605-E.1417937
Konu :Tez Çalışması

08/02/2016

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : Kafkas Üniversitesi Rektörlüğü Personel Daire Başkanlığı'nın 02/02/2016 tarih ve 62127499-903.04/508 sayılı yazısı.

Kafkas Üniversitesi Rektörlüğü Personel Daire Başkanlığı'nın ilgi yazısı ile; Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilimler Eğitimi Bilim Dalı Tezli yüksek lisans öğrencisi Şeyda MARANCI'nın; **"7. Sınıf Öğrencilerinin Fotoğraflarla Tarihsel Zaman Algısı ve Değişimi"** konulu anket çalışmasını ilimiz merkez Halitpaşa Ortaokulu ve 23 Şubat Ortaokulu 7. Sınıf öğrencilerine uygulamak istediği bildirilmiştir.

Bu nedenle; Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilimler Eğitimi Bilim Dalı Tezli yüksek lisans öğrencisi Şeyda MARANCI'nın **"7. Sınıf Öğrencilerinin Fotoğraflarla Tarihsel Zaman Algısı ve Değişimi"** konulu ekte sunulan anket çalışmasını ilimiz merkez Halitpaşa Ortaokulu ve 23 Şubat Ortaokulu 7. Sınıf öğrencilerine uygulaması, Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde, olurlarınıza arz ederim.

T. Fikret ETEKER
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
08/02/2016

Muharrem ÇOŞGUN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Güvenli Elektronik İmza
Aşlı ile Aynıdır
08.02.2016

Ek: İlgi Yazı ve Ekleri (10 Sayfa)

Adres: Ardahan İl Millî Eğitim Müdürlüğü
Elektronik Ağ: www.meb.gov.tr
e-posta: temelegitim75@meh.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Emine KARAGÖZ
Tel: 0 (478) 211 30 65
Faks: 0 (478) 211 35 51

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden d51e-78b3-3545-b6dd-96cc kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
ARDAHAN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 21944477-605-E.1444780
Konu :Tez Çalışması

09.02.2016

Kafkas Üniversitesi REKTÖRLÜĞÜNE
MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : a)Kafkas Üniversitesi Rektörlüğü Personel Daire Başkanlığı'nın 02/02/2016 tarih ve 62127499-903.04/508 sayılı yazısı.
b)Valilik Makamı'nın 08/02/2016 tarih ve 21944477-605.E.1417937 sayılı onayı.

Kafkas Üniversitesi Rektörlüğü'nün ilgi (a) yazısı doğrultusunda; Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilimler Eğitimi Bilim Dalı tezli yüksek lisans öğrencisi Şeyda MARANCI'nın "7. Sınıf Öğrencilerinin Fotoğraflarla Tarihsel Zaman Algısı ve Değişimi" konulu anket çalışmasını ilimiz merkez Halitpaşa Ortaokulu ve 23 Şubat Ortaokulu 7. Sınıf öğrencilerine uygulamasına ilişkin Valilik Makamı'nın ilgi (b) onayı ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

T.Fikret ETEKER
Vali a.
Millî Eğitim Müdürü

Ekler:
1-Onay (1 Sayfa)
2-İlgi Yazı ve Ekleri (10 Sayfa)

Güvenli Elektronik İmzalı
Aslı ile Aynıdır

..09.1.02/2016

DAĞITIM:
Gereği:
Kafkas Üniversitesi Rektörlüğü (ek-2 konulmadı)
Halitpaşa Ortaokulu
23.Şubat Ortaokulu

Adres: Ardahan İl Millî Eğitim Müdürlüğü
Elektronik Ağ: www.meb.gov.tr
e-posta: temelegitim75@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Emine KARAGÖZ
Tel: 0 (478) 211 30 65
Faks: 0 (478) 211 35 81

Elektronik imza ile imzalanmıştır. http://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden 507e-e9c5-3d20-9fcc-4618 kodu ile teyit edilebilir.

Ek-4. Araştırmanın yapıldığı okulların TEOG Sınavı okul ortalamaları

TEOG Sınavı Okul Ortalamaları	2016-2017
23 Şubat Ortaokulu	65.09
Halitpaşa Ortaokulu	57.73

ARDAHAN İLİ OKUL ORTALAMALARI LİSTESİ (Puan sıralı)																	KATILIMLAR										
İL		SINAV ADI														İL	GENEL										
ARDAHAN		8. SINIF DENEME-5														1875	15026										
Sıra	il / İlçe	Okul	Kat.	Türkçe			Matematik			Din Kü.			Fen ve Tek.			İnk.Tar.			Yab.Dil			Toplam			Puan	Genel	Puna Göre Bağan (%)
				D	Y	N	D	Y	N	D	Y	N	D	Y	N	D	Y	N	D	Y	N	D	Y	N			
1	ARDAHAN/GÖLE	Koyunlu Ortaokulu	8	17	3	16,62	12	9	11,50	16	4	16,25	13	7	12,88	14	6	13,88	12	8	12,12	83	37	83,25	483.194	13	% 69,03
2	ARDAHAN/ARDAHAN MERK	23 Şubat Ortaokulu	86	15	4	15,35	10	9	9,84	16	4	16,13	12	8	12,01	13	7	13,15	13	7	12,50	78	39	78,10	447.313	25	% 63,90
3	ARDAHAN/DAMAL	Otağlı Ortaokulu	16	16	4	15,56	11	9	11,06	16	4	16,38	10	11	9,50	14	6	14,12	10	10	9,94	77	43	76,56	438.229	28	% 62,60
4	ARDAHAN/DAMAL	Seyitören Ortaokulu	10	16	4	16,40	10	10	9,90	17	4	16,50	9	11	8,60	14	6	14,00	9	12	8,50	74	46	73,90	423.111	43	% 60,44
5	ARDAHAN/DAMAL	Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel Ortaokulu	55	14	6	13,98	9	11	8,89	16	4	15,53	10	10	9,95	10	9	10,44	12	8	11,71	70	49	70,49	401.758	67	% 57,39
6	ARDAHAN/ARDAHAN MERK	Lehimli Ortaokulu	17	13	6	13,47	10	10	10,35	15	5	15,35	8	12	8,18	12	8	11,94	10	10	9,76	69	51	69,06	393.007	81	% 56,14
7	ARDAHAN/DAMAL	Burmadere Ortaokulu	27	13	7	13,26	9	11	8,89	14	6	14,30	9	11	8,67	11	9	11,37	8	12	8,04	65	55	64,52	370.741	115	% 52,96
8	ARDAHAN/ARDAHAN MERK	TOKİ Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu	36	13	7	12,61	8	11	7,72	15	4	15,17	10	10	9,67	11	9	10,53	9	10	8,89	65	51	64,58	367.824	120	% 52,55
9	ARDAHAN/GÖLE	Hüseyin Gedik Ortaokulu	40	13	7	12,80	8	12	7,90	16	4	15,92	9	10	9,49	10	10	9,87	9	10	9,28	65	53	64,55	367.500	122	% 52,50
10	ARDAHAN/GÖLE	Şehit Er İbrahim Öztürk Ortaokulu	19	13	7	12,89	8	12	8,16	14	5	14,47	10	10	9,74	8	11	8,11	9	11	8,79	62	57	62,16	361.462	129	% 51,64
11	ARDAHAN/POŞOF	Süngülü Ortaokulu	11	12	7	12,45	7	12	7,36	15	5	14,91	10	10	9,91	9	11	9,27	9	11	9,27	63	56	63,18	361.313	130	% 51,62
12	ARDAHAN/GÖLE	100.Yıl Ortaokulu	46	13	7	12,91	8	12	8,33	14	6	14,46	8	11	8,48	11	9	10,72	8	12	8,28	63	56	63,17	361.244	131	% 51,61
13	ARDAHAN/POŞOF	Binbaşı Eminbey Ortaokulu	7	14	6	13,71	7	13	6,57	15	5	15,14	9	11	9,00	9	11	9,00	9	11	9,00	62	57	62,43	356.667	135	% 50,95
14	ARDAHAN/ARDAHAN MERK	Taşlıdere Ortaokulu	42	13	7	12,50	8	12	7,76	15	5	15,00	8	12	8,45	11	9	10,71	7	13	7,45	62	58	61,88	352.315	144	% 50,33
15	ARDAHAN/GÖLE	30 Eylül Ortaokulu	66	12	8	12,15	9	11	8,50	15	5	14,61	8	12	8,35	9	10	9,42	8	12	8,41	61	58	61,44	351.709	146	% 50,24
16	ARDAHAN/POŞOF	Ağık Zülali Ortaokulu	14	11	9	11,21	9	11	8,93	14	6	13,64	8	12	8,29	9	11	8,71	10	10	10,07	61	59	60,86	347.222	156	% 49,60
17	ARDAHAN/GÖLE	Kuytuca Ortaokulu	30	13	8	12,50	8	12	8,20	14	6	14,40	7	13	7,37	10	10	10,13	8	12	8,40	61	59	61,00	346.370	157	% 49,48
18	ARDAHAN/HANAK	75 Tekel Kazım Karabekir YİBO	119	13	7	12,53	8	11	8,20	14	5	14,45	8	12	8,03	9	11	8,88	8	12	7,65	60	58	59,74	344.150	160	% 49,16
19	ARDAHAN/ARDAHAN MERK	Cemal ve Zekiye Vatan Ortaokulu	39	12	7	12,31	8	11	7,77	14	6	13,85	8	11	8,13	11	9	10,64	7	12	7,21	60	56	59,90	342.621	162	% 48,95
20	ARDAHAN/ARDAHAN MERK	Hoçuvan Hasköy Atatürk Ortaokulu	34	12	8	12,00	8	12	8,00	13	7	13,26	8	12	7,76	11	9	10,76	8	12	8,24	60	59	60,03	341.422	165	% 48,77
21	ARDAHAN/GÖLE	ŞEHİT ER GÜLTEKİN SARAÇ ORTAOKULU	20	11	9	11,45	7	13	6,60	13	7	13,05	8	12	8,25	10	10	9,90	10	10	10,00	59	60	59,25	332.694	177	% 47,53
22	ARDAHAN/ÇİLDİR	Çaldır YİBO	107	13	7	12,89	9	11	8,59	14	6	13,97	8	12	8,23	9	11	9,10	9	11	9,17	58	54	57,80	332.264	179	% 47,47
23	ARDAHAN/ARDAHAN MERK	Ölçek Ortaokulu	21	11	9	10,90	9	11	8,52	14	6	13,95	7	13	6,90	8	12	8,14	10	10	10,24	58	61	58,67	330.556	182	% 47,22

ARDAHAN İLİ OKUL ORTALAMALARI LİSTESİ (Puan sıralı)

İL		SINAV ADI	KATILIMLAR																								
			İL	GENEL																							
ARDAHAN		8. SINIF DENEME-5	1875	15026																							
Sıra	İl / İlçe	Okul	Kat.	Türkçe			Matematik			Din Kült.			Fen ve Tek.			İnk.Tar.			Yab.Dil			Toplam			Puan	Genel	Pwana Göre Başarı (%)
				D	Y	N	D	Y	N	D	Y	N	D	Y	N	D	Y	N	D	Y	N	D	Y	N			
33	ARDAHAN/HANAK	Çiçekliadağ Ortaokulu	27	12	8	11,60	9	11	9,04	14	6	13,68	9	11	8,68	10	10	9,59	8	12	8,32	53	51	53,44	309,671	218	% 44,24
34	ARDAHAN/ARDAHAN MERKİ	Yalnızçam Fatih Sultan Mehmet Ortaokulu	20	11	8	11,00	7	11	7,20	13	5	13,20	7	13	7,00	9	11	8,60	7	12	7,15	54	61	54,15	308,583	220	% 44,08
35	ARDAHAN/ARDAHAN MERKİ	Şehit Er Gökhan Özdemir Ortaokulu	15	12	8	11,67	7	13	6,80	13	7	13,27	6	14	6,20	9	11	9,33	7	13	7,27	55	65	54,53	308,000	223	% 44,00
36	ARDAHAN/ARDAHAN MERKİ	Halit Paşa Ortaokulu	81	11	9	10,75	7	13	7,16	14	6	13,79	7	12	7,22	8	12	8,12	7	12	6,73	54	64	53,78	306,886	225	% 43,84
37	ARDAHAN/ÇİLDİR	Aşık Şenlik Ortaokulu	49	11	9	10,87	7	13	6,81	15	5	14,57	7	13	7,13	9	11	9,26	7	12	7,26	54	60	53,61	301,032	229	% 43,00
38	ARDAHAN/POŞOF	Halitpaşa YİBO	46	11	9	10,60	8	12	7,60	14	6	13,88	9	11	8,60	10	10	9,88	8	12	7,75	53	55	52,80	300,628	230	% 42,95
39	ARDAHAN/ARDAHAN MERKİ	Şehit Er İnan Akçam Ortaokulu	26	11	9	10,62	7	13	6,92	12	8	12,00	7	13	6,92	10	10	9,77	6	14	6,19	52	66	52,42	298,996	233	% 42,71
40	ARDAHAN/ARDAHAN MERKİ	Tunçoluk Şehit Güven Yılmaz Ortaokulu	20	10	10	10,25	7	13	6,70	13	7	13,45	7	13	6,55	10	10	9,65	6	14	6,10	53	67	52,70	296,333	235	% 42,33
41	ARDAHAN/GÖLE	75. yıl İ.M.K.B - Y.İ.B.O	168	10	9	10,46	7	13	7,02	14	6	13,55	7	13	7,04	8	11	8,34	7	13	6,81	52	64	51,95	295,139	237	% 42,16
42	ARDAHAN/ARDAHAN MERKİ	Atatürk Ortaokulu	14	10	10	9,93	6	13	6,21	14	6	13,71	9	11	8,64	8	12	7,57	5	15	4,64	51	69	50,71	293,611	238	% 41,94
43	ARDAHAN/ARDAHAN MERKİ	Yukarı Kurtuluş Ortaokulu	13	9	11	8,85	7	13	6,62	15	5	14,62	6	14	6,00	9	11	8,62	8	12	7,77	52	67	52,46	287,479	241	% 41,07
44	ARDAHAN/HANAK	Ortakent Ortaokulu	49	12	8	11,98	7	13	6,69	13	7	12,67	8	12	7,58	7	13	7,13	8	12	7,58	49	61	49,24	285,238	242	% 40,75
45	ARDAHAN/ARDAHAN MERKİ	Meşedibi Ortaokulu	13	9	11	9,31	6	14	5,54	12	8	11,69	8	12	7,77	8	12	8,31	6	14	6,38	49	71	49,00	278,504	244	% 39,79
46	ARDAHAN/GÖLE	Kayaaltı Ortaokulu	26	10	10	9,62	6	14	6,31	12	8	11,65	6	14	5,85	8	12	7,77	7	13	7,12	48	72	48,31	272,521	247	% 38,93
47	ARDAHAN/ÇİLDİR	Kurtkale Ortaokulu	25	10	10	10,44	6	14	6,08	13	7	13,00	5	14	5,40	7	13	7,24	6	14	5,96	48	71	48,12	272,378	248	% 38,91
48	ARDAHAN/HANAK	Sadiye ve Abdullah Tan Ortaokulu	62	10	10	9,82	6	14	6,25	12	8	11,97	6	14	6,43	8	12	7,90	7	13	6,88	48	68	47,66	270,027	249	% 38,58
49	ARDAHAN/GÖLE	YENİKÖY ORTAOKULU	22	10	10	9,68	6	14	5,64	11	9	11,27	6	14	6,32	8	12	8,27	6	14	5,77	47	73	46,95	266,742	251	% 38,11
50	ARDAHAN/ARDAHAN MERKİ	Bayramoğlu Ortaokulu	25	9	11	9,16	6	14	6,44	11	9	11,12	6	14	5,96	8	12	7,88	6	14	6,44	47	73	47,00	266,622	252	% 38,09
51	ARDAHAN/GÖLE	KÖPRÜLÜ ŞEHİT JANDARMA ER ŞERAFETTİN ÖZDAĞ ORTAOKULU	24	10	10	10,18	6	13	5,86	12	8	12,05	6	14	6,30	8	11	8,15	7	13	7,30	44	59	43,88	248,241	257	% 35,46
52	ARDAHAN/GÖLE	Küçük Altınbulak Ortaokulu	33	9	11	8,70	7	13	6,77	11	9	10,83	7	13	7,00	7	12	7,26	7	13	6,56	41	62	40,94	236,162	259	% 33,74

Not: Derslere ait doğru ve yanlış ortalamaları yuvarlanmıştır.

Ek.5. Fotoğraf 5.17

Kuzeyanadolu Gazetesinde çıkan haber makalesinden alınmıştır.

file:///C:/Documents%20and%20Settings/Administrator/Desktop/Ardahan%20Haber%20(%20Haberin%20Doğru%20ve%20Tarafsız%20Kaynağı)%20Haberde%20lider

Eski Ardahan'dan Eser Kalmadı!

f Facebook'ta paylaş **t** Twitter'da Paylaş 1992 Yılın da yeniden vilayet olduktan sonra olağanüstü bir yapılaşmanın yaşandığı Ardahan'ın çehresi değişti. 20 yıl için de eski halin de eser kalmayan Ardahan'da aralarında bir çok tarihi yapının da olduğu binanın yerini beton binalar aldı. Gelişi güzel yapılan ve hiç bir kent projesi uygulanmadan yapılan binaların kentin genel görünümünü çirkinleştirdiği Ardahan'da yaşanan bu değişim, 'gelişim' olarak değerlendirilirken kent merkezi nüfusu 18 bin olan şehir de beton binalardan geçilemez oldu. Şehir Planı kanunlarının uygulanmadan gelişti güzel yapılan binaların adeta beton şehre çevirdiği Ardahan'da başta Rus yapısı olarak bilinen binalar olmak üzere bir çok tarihi bina artık yok. 'Ardahan Evleri' olarak bilinen güzel taş binaların yerini alan beton binalar, gelişti güzel yapılan binalar kentte cadde ve sokakları da daraltırken, beton binalarla birlikte artan araç sayısı ile bu durum daha da çirkinleştirmiş halde. Haber ekleme saati: 09.06-12 Kasım 2014 Haber/Fotolar: www.arsiv.kuzeyanadolugazetesi.com

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	Şeyda MARANCI
Doğum Yeri	Ardahan
Doğum Tarihi	05.05.1985

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Fakülte	Fatih Eğitim Fakültesi
Bölüm	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce	YDS (61) YÖKDİL (71)
------------------	----------------------

İLETİŞİM

E-mail	Seyda_mrnc@hotmail.com
---------------	------------------------

